

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

Diplomová práce

**Slunečno, přes den taje, večer mráz
(50. léta v Kutné Hoře)**

Sunshine, the snow melts during the day, but freezes at night
(The fifties in Kutna Hora)

Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Alena Míšková, Ph.D.

Autor diplomové práce: Jan Kamenář

Bydliště: Malešov 287, Malešov 285 41

Obor studia: Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní a střední školy dějepis
– francouzský jazyk (N D-Fj)

Typ studia: Prezenční

Rok dokončení: 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s použitím uvedených pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Prohlašuji, že odevzdaná elektronická verze diplomové práce je identická s její tištěnou podobou.

V Malešově dne 5. 11. 2015

podpis

Rád bych zde poděkoval vedoucí mé diplomové práce doc. PhDr. Aleně Míškové, Ph.D. za poskytnutí odborných rad, věcné připomínky, ochotu a vstřícný přístup během zpracování této práce.

Abstrakt

Tématem diplomové práce je zpracování historie města Kutné Hory v období 50. let v Československu. Obsahem práce jsou léta 1948 – 1960, tedy léta, kdy po celé republice docházelo k největším politickým a kulturním změnám a zároveň také k nejtvrdějším represím vůči obyvatelstvu od vládnoucího komunistického aparátu. Jedná se o dobu, kdy došlo k velkým politickým čistkám, politickým procesům, násilné kolektivizaci a dalším tvrdým opatřením, při kterých se komunisté pokoušeli získat veškerou moc.

Cílem této práce je představit Kutnou Horu v tomto období, tedy v době 50. let, ukázat na místní politické či kulturní dění a předložit tak čtenáři komplexní přehled. V práci jsou zahrnuty veškeré instituce, které určovaly chod všedního života v Kutné Hoře. Pozornost je zejména zaměřena na činnost Místního národního výboru, soudů a jednotlivých kulturních institucí.

Ke zpracování diplomové práce byly použity archivní fondy, dobový tisk a odborná literatura.

Klíčová slova: Kutná Hora, 50. léta, Místní národní výbor, Lidový soud, politické procesy, kultura, sport, školství

Abstract

This diploma thesis deals with the history of Kutná Hora in 1950's. It contains a description of the period between years 1948 – 1960. The period, during which the most important political and cultural changes but also the toughest repressions against the people took place all around the Czechoslovakia (majority of the changes and repressions was caused by the communist leadership).

These years were the period of huge political purges and processes, violent collectivization and many other precautions which were only meant to provide the communists with all the power over the country.

The main aim of this thesis is to introduce the situation in Kutná Hora during 1950's and to give the reader a complex overview of the local political and cultural background. All the institutions which determined everyday life in Kutná Hora are described in this thesis. The author focuses especially on the activity of The Local National Committee, courts and individual cultural institutions.

The author used archive funds, historic press and specialized literature.

Keywords: Kutná Hora, 1950's, The Local National Committee, Vernacular court, political processes, culture, sport, education

Obsah

Úvod	9
Stručná historie Kutné Hory do II. světové války	12
Léta válečná a poválečná v Kutné Hoře	14
Místní národní výbor v Kutné Hoře	16
Vláda a ministerstva.....	16
Okresní národní výbory (ONV) a místní a městské národní výbory (MNV, MěNV)....	17
Fungování a úkoly MNV, MěNV a ONV.....	18
Konec války a obnovení MNV	19
„Vítězný únor“ v Kutné Hoře	20
Léta 1948 -1950	24
Rok 1948	24
Rok 1949	26
Rok 1950	29
Léta 1951 – 1953	32
Léta 1954 – 1957	38
Léta 1957 – 1960	42
Slovo závěrem.....	44
Soudnictví a politické procesy v Kutné Hoře	46
Vývoj soudnictví v poválečných letech	46
Retribuční soudnictví	47
Soudnictví v 50. letech.....	48
Krajský soud v Kutné Hoře	49
Mimořádný lidový soud v Kutné Hoře	50
Okresní soud Kutná Hora.....	52
Lidový soud Kutná Hora.....	52
Odbojová skupina „Xaver – Jindra“	54

Vedení a činnost skupiny „Xaver – Jindra“	55
„Německíáda“	56
Případ Herbe – Šlejtr.....	60
„Poklidný“ život v I., II. a III. Československé republice	61
Proti republice	62
Protistátní činnost.....	64
Zatčení.....	64
Vazba.....	66
Výsledky.....	67
Obžaloba	70
Proces a rozsudek.....	71
Několik slov závěrem	74
Kultura	76
Budování a krize systému (1948 – 1953)	76
Reorganizace a nový kurz režimu (1953 – 1960).....	78
Kulturní vývoj v Kutné Hoře po druhé světové válce	80
Tylovo divadlo v Kutné Hoře v letech 1948 – 1960.....	80
Situace poválečná.....	80
Období Třetí republiky.....	81
Rok 1948.....	82
Léta 1949 – 1953.....	84
Léta 1954 – 1955.....	86
Léta 1956 - 1960	87
„Tylova“ Kutná Hora	88
Kutnohorské divadelní léto	88
Loutková scéna.....	89
„Hudební“ Kutná Hora	90

Kutnohorská filharmonie	91
Pěvecký spolek „Tyl“	91
Komorní večery.....	91
Veřejné oslavy a lidové zábavy	92
Osvětová beseda.....	92
Oslavy a trizny	94
Družby.....	98
Zábavy, plesy a estrády	98
Závěr	98
Sport.....	100
Jednotlivá sportovní odvětví	102
Závěr	105
Školství	106
Školství v Československu 1948 - 1960	106
Stav kutnohorských škol před a po II. světové válce.....	107
Školy v Kutné Hoře v 50. letech.....	109
Několik slov závěrem k této kapitole.....	110
Závěr	112
Prameny a literatura.....	114
Seznam zkratk.....	117
Přílohy	118

Úvod

Diplomová práce má za cíl zmapovat historii Kutné Hory v období 50. let. Rozsah práce je určen lety 1948 až 1960, neboť můžeme říci, že veškeré politické i společenské změny a represe přišly již krátce po únorovém převratu a poté pokračovaly v celém období 50. let.

Název práce není zvolen náhodně. „Slunečno, přes den taje, večer mráz“ je jediný záznam v kutnohorské kronice, který byl zapsán k 25. únoru 1948. Místní kronikář napsal pouze jeden z dalších z údajů o počasí, aniž by tušil, že tím až skoro dokonale nastínil budoucí vývoj v Československé republice. Z tohoto důvodu tedy práce nese tento název.

Cílem práce je tedy zmapovat politické i kulturní dění v Kutné Hoře během 50. let 20. století. Toto nelehké a dodnes velmi ožehavé období našich dějin přineslo na území republiky mnoho změn a nepříjemných událostí. Práce má za cíl popsat působení nového politického směru v Kutné Hoře, zmapovat její politickou i kulturní proměnu a předložit tak čtenáři o tomto období v Kutné Hoře komplexní přehled. K sepsání práce byly využívány mnohé archivní fondy, dobový tisk, odborná literatura i vzpomínky pamětníků.

Práce je rozčleněna do několika kapitol.

První a druhá kapitola se stručně věnují historii města před obdobím našeho badání. Jsou v nich popsány základní mezníky, které město zásadně ovlivnily v jeho vývoji. Především ve druhé kapitole, která nese název „Léta válečná a poválečná“ jsou již vykresleny konkrétní události a osudy odehrávající se ve městě během a po druhé světové válce. Tato kapitola je již mnohem konkrétnější a slouží jako úvod do celé problematiky práce, neboť právě krátké poválečné období (1945 – 1948) již v Kutné Hoře započalo budoucí nástin událostí.

Ke zpracování první kapitoly byla využita především odborná literatura, druhá kapitola čerpá z bakalářské práce autora.

Následující kapitola práce je věnována historii a vývoji Místního národního výboru. Právě tato instituce určovala politický ráz města a stála za příčinami většiny změn, které se v našem sledovaném období v Kutné Hoře odehrály. Zde byly diskutovány a schvalovány důležité návrhy a opatření, zde docházelo k různým politickým třenicím, které pak dopadaly na celé město. Ke zpracování této kapitoly byl využit především archivní fond „Městský národní výbor“ (MNV), který je uložen v SOKA Kutná Hora. Pro dokreslení jednotlivých

událostí byl dále využit fond „Okresní národní výbor“ (ONV) uložený rovněž v SOkA Kutná Hora, kutnohorské kroniky z let 1948 – 1952 a 1953 – 1957, dobový tisk, odborná literatura i vzpomínky pamětníků.

Čtvrtá kapitola práce se věnuje tématu neméně závažnému a to změnám v soudnictví a politickým procesům, které proběhly na území celé tehdejší republiky a tudíž se dotkly i Kutné Hory. V kapitole jsou stručně popsány změny v československém soudnictví, které proběhly v našem zkoumaném období a dále je zde zachycena soustava a činnost soudů působících v Kutné Hoře v letech 1948 – 1960. Poté jsou zde zmapovány dva politické procesy, které přímo souvisely s děním v Kutné Hoře. Ke zpracování těchto témat byly převážně využity fondy zainteresovaných osob nacházejících se nyní v Archivu bezpečnostních složek. Pro doplnění informací byly opět využity fondy MNV a ONV v Kutné Hoře, kutnohorská kronika z let 1953 – 1957, dobový tisk a zdroj informací nejcennější – vzpomínky pana Zdeňka Šlejtra, jednoho z obžalovaných ve druhém zmiňovaném politickém procesu.

Další kapitola práce se zabývá kulturním a sportovním životem v Kutné Hoře. Tato složka dějin by rozhodně neměla být opomíjena, neboť i zde se nachází mnoho cenných informací, které pomáhají dokreslit vývoj města v bádaném období. Velká část této kapitoly je věnována budově Tylova divadla a jeho ochotníkům, neboť je můžeme dohromady chápat jako symbol kutnohorské kultury. Jsou však zde i zmíněny jiné instituce, sdružení a spolky, které utvářely obraz kulturního a sportovního dění v Kutné Hoře. Pro tuto kapitolu byly opět využity archivní fondy nacházející se v SOkA Kutná Hora (fondy Tylova divadla, MNV, ONV a jednotlivých sportovních klubů), byl využit i dobový tisk a odborná literatura, v níž je historie některých institucí v Kutné Hoře již zpracována. I zde nesmíme opomenout informace, které k tomuto tématu přináší kutnohorská kronika.

Poslední kapitola se věnuje tématu často opomíjenému a to vývoji a proměnám školství. I školství tvořilo a do dnešní doby tvoří obraz Kutné Hory. I když je Kutná Hora menší okresní město, počet svých škol má poměrně vysoký. Tato část práce se tedy zabývá kutnohorským školstvím a jeho změnami v průběhu 50. let. Zachycuje také vývoj a proměny jednotlivých školských zařízení. Pro zpracování této kapitoly byla opětovně využita kutnohorská kronika a jednotlivé archivní fondy školských zařízení, které jsou rovněž uloženy v SOkA Kutná Hora.

Práce dohromady tvoří komplexní přehled o vývoji a proměnách Kutné Hory v průběhu let 1948 – 1960. Využívané informace byly čerpány z různých zdrojů a vždy objektivně srovnávány a porovnány.

Stručná historie Kutné Hory do II. světové války

Kutná Hora, malé a malebné město ležící asi 70 km východně od Prahy, patřilo od středověku k jednomu z nejdůležitějších měst a center v českém království. Jeho období slávy však začalo a skončilo stejně rychle. Přesto těch několik desítek let, které Kutnou Horu vpravily do podvědomí nejen českých zemí, ale i zemí zahraničních, proslavilo město natolik, že je do dnešní doby Kutná Hora často vyhledávaným a turistickými příručkami opěvovaným místem.

Jeho sláva započala ve 2. polovině 13. století, kdy dle kutnohorské pověsti mnich Anton z cisterciáckého kláštera v nedaleko ležícím Sedlci našel při procházce v místních lesích 3 stříbrné pruty. Ony 3 stříbrné pruty měly symbolizovat obrovská naleziště stříbra, která se nacházela na dnešním území města. Dle pověsti přikryl Anton tyto pruty svým hábitem – tj. kutnou a běžel tuto novinu říct svým bratřím do kláštera. A právě dle této kutny měla Kutná Hora dostat své jméno. Z dnešního bádání se však dovídáme, že název Kutná Hora je nejspíše odvozen od „kutající hory“ (německy „Kuttenberg“), tedy od hory, kde probíhá těžba stříbra.

Právě nález stříbra, ke kterému rozhodně nedošlo náhodným objevem, neboť dle historického bádání se v průběhu 13. století velmi rychle a kvapně kupovaly pozemky v okolí kláštera a na území dnešního města, se stal tím, co Kutnou Horu dostalo do podvědomí celé Evropy. Díky těžbě stříbra, ale i dalších nerostných kovů (např. mědi) se město stalo velmi bohatým. Již v roce 1300 vydal král Václav II. známý horní zákoník tzv. *Ius regale montanorum*, kde mimo jiné deklaroval, že všechny mincovny z celého království budou přesunuty do Kutné Hory a že právě zde bude ražena nová mince – Pražský groš. Kutná Hora tak byla na vrcholu svého bohatství a moci. Záhy se stala druhým (ihned po Praze) nejvýznamnějším a nejbohatším městem v českém království. V mnohém dokonce Praze konkurovala.

Těžba stříbra dala městu nesmírné bohatství, ale i mnohé problémy. Veškerý každodenní život občanů středověké Kutné Hory se točil jen a jen kolem těžby a následného zpracování stříbra. Dle pramenů pracovalo ve městě až 12 000 havířů (vezmeme-li v potaz, že dnes žije v Kutné Hoře asi 21 000 obyvatel, je to opravdu velké číslo). Kutná Hora tak byla kompletně poddolována, stříbro se těžilo 24 hodin denně. Na povrchu se poté stříbrná ruda drtila, promývala a tavila, aby byl výsledný produkt co nejkvalitnější. Tento proces celkově způsobil, že město bylo velmi začouzené a špinavé a rozhodně tak nepřipomínalo onu romantickou podobu středověku.

Dalším problémem, které masivní naleziště stříbra způsobovaly, byl zájem cizích států a armád o toto místo. Kdykoli probíhal na území království ozbrojený konflikt, Kutná Hora byla většinou zúčastněna. Nemůžeme se tomu však divit, neboť v období 13. - 15. století toto město zásobovalo svým bohatstvím celou zemi. Jmenujme alespoň dva konflikty, které se Kutné Hory bezprostředně dotkly. Jednak byla roku 1304 obléhána vojsky Albrechta Rakouského v zápase o českou a uherskou korunu. Tehdy se však město i s pomocí ostatních ubránilo a Albrecht od „pokladnice“ českých zemí musel odtáhnout s nepořízenou. Katastrofa pro Kutnou Horu však přišla během husitských válek, neboť město bylo husity vypleněno, mnohé stavby byly pobořeny a těžba se na několik let úplně zastavila. I z tohoto těžkého období se však Kutná Hora dokázala vzchopit.

Těžba byla ve městě ukončena oficiálně až roku 1727 se zrušením mincovny. Celkově zde bylo vytěženo 2 500 tun stříbra a 20 000 tun mědi. Důležitost a bohatství Kutné Hory v období středověku a začátkem novověku dokládá mimo jiné i stavba chrámu sv. Barbory, který měl konkurovat chrámu sv. Víta v Praze. Dále se pak v průběhu těchto let stala Kutná Hora dějištěm mnoha významných událostí, které následně ovlivnil vývoj a směřování českého království. Právě zde byl roku 1409 stvrzen tzv. Dekret kutnohorský, který omezoval vliv cizinců na pražské univerzitě. V Kutné Hoře byl také zvolen roku 1471 Vladislav Jagellonský českým králem. Město tak mělo v období těžby stříbra nezastupitelnou roli.

S ukončením těžby přišlo i ukončení věhlasu Kutné Hory. Z kdysi velmi bohatého a významného města, se stávalo město okresního formátu bez větší důležitosti. I tak ale nemůžeme říci, že by se v Kutné Hoře již nic zajímavého nedělo. Vždyť právě Kutná Hora se stala rodištěm jednoho z největších českých obrozenců Josefa Kajetána Tyla. V době národního obrození zde také působil Karel Havlíček Borovský. Město se tak z povědomí českého království rozhodně nevytratilo.

Roku 1906 navštívil Kutnou Horu sám císař František Josef I. Můžeme tedy konstatovat, že i když se stříbrné město v průběhu několika desítek let vytratilo z vrcholné politiky státu, jeho odkaz a historická důležitost však přežívaly dále.

Dva největší konflikty 20. století zasáhly Kutnou Horu podobně jako ostatní menší města v tehdejší době. I když se městu vyhnuly větší vojenské střety či bombardování, následky byly i tak velmi vážné. Během I. světové války odešla bojovat na frontu většina kutnohorských mužů a mnoho se jich již nevrátilo. Druhá světová válka zasáhla v Kutné Hoře především židovskou menšinu, která byla celá deportována do koncentračních táborů. Navrátilších bylo, bohužel, jen několik. Klidná období však pro Kutnou Horu nenastala.

Léta válečná a poválečná v Kutné Hoře

Jak již bylo napsáno v úvodu, druhá světová válka zasáhla především židovskou komunitu, město samotné se však větší katastrofě vyhnulo. Kutná Hora nikdy nebyla cílem spojeneckých náletů, výstřely v ulicích slyšeli občané ojediněle a kulturní život dokonce „vzkvétal“ stejnou měrou jako před válkou. Můžeme říci, že byl v mnoha ohledech i bohatší, neboť kino Modrý Kříž bylo otevřeno téměř denně a městský divadelní spolek Tyl ročně nastudoval a zahrál dvě až tři nové inscenace.

Německým vedením nebylo město nikdy označeno za taktické či důležité místo. I když byla přítomnost Němců v Kutné Hoře viditelná na každém kroku, do soukromých životů obyvatel příliš nezasáhla. Byly zde zbudovány vojenské lazarety v budovách školy a nemocnice. Ulice a vývěsní štíty byly poněmčovány a němčina byla slyšet na úřadech i ve školách. K větším konfliktům zde však nikdy nedocházelo. Lidé se k Němcům chovali pragmaticky, nevyhledávali je, ale ani se jim nijak úzkostlivě nevyhýbali. Německá menšina v Kutné Hoře ostatně žila svým, na Čechách nezávislým životem. O nedůležitosti města v německých plánech také svědčí fakt, že zde nesídlilo Gestapo a ani zde nebyly nastálo přítomny jednotky SA a SS. V archivech nalézáme poznatky, že v Kutné Hoře působilo několik odbojových organizací – Obrana národa, Petiční výbor Věrní zůstaneme či organizace V boj. I přes tento fakt se do odboje přihlásilo zhruba 100 osob, což na město s 10 tisíci obyvateli není mnoho. Jejich činnost spočívala především v drobných sabotážích a opatrování nezbytných věcí pro pronásledované osoby.¹

I přes tento až v mnoha ohledech idylický pohled na všední život obyvatel v době války, musíme zdůraznit, že i zde jako i v jiných městech ležících na našem území zasáhl nacistický teror. Mnoho obyvatel bylo deportováno do pracovních či koncentračních táborů, židovská komunita v Kutné Hoře byla téměř zlikvidována a po válce se jí již nepodařilo obnovit.

Dne 8. května 1945 v 8:00 ohlásil zvuk sirény konec války. Německá posádka sídlící v Kutné Hoře se dala na ústup. Ještě v dopoledních hodinách přijela do města Rudá armáda. Válka tak byla už definitivně u konce.

Již 5. května začal fungovat místní národní výbor v čele s Josefem Hornychem. Následně byl vytvořen revoluční národní okresní výbor a revoluční místní národní výbor. Správu města poté převzali zástupci národního a městského výboru. V červnu téhož roku

¹ Srov. KAMENÁŘ, Jan. *Kutná Hora v období Třetí Československé republiky*. s. 11

proběhla obnova politických stran a byly pořádány volby do městského zastupitelstva. První poválečné dny tak probíhaly v Kutné Hoře klidně a organizovaně. Správa města byla zajištěna.

V měsíci červnu roku 1945 byl v Kutné Hoře zřízen Mimořádný lidový soud (MLS), jehož hlavním úkolem bylo vypořádat se s osobami, které během války kolaborovaly s nacisty či se dopouštěly zločinů proti Československu a jeho občanům. Tento soud nevznikl v Kutné Hoře náhodou. Pro tento typ soudů byla vybírána města, ve kterých sídlil před válkou soud krajský. Zajímavostí je, že celý soudní proces u soudu tohoto typu nesměl překročit 3 dny. Veřejné žalobce jmenovala vláda a byli podřízeni ministrové spravedlnosti.

V letech 1945 - 1948 bylo u MLS projednáno celkem 870 případů. Více než polovina obžalovaných byla uznána vinnými a jejich tresty se většinou pohybovaly mezi 5 až 15 lety těžkého žaláře, ztráty občanské cti a následného zabavení majetku. Padaly ovšem i tresty výjimečné – doživotí či dokonce tresty smrti.²

V poválečné Kutné Hoře však nedocházelo pouze k vypořádávání se s nedávnou minulostí. Začal se obnovovat i kulturní život. Již v úvodu této kapitoly bylo zmíněno, že i přes probíhající válečnou vřavu, fungovalo v Kutné Hoře kino a divadlo, které obyvatelům alespoň trochu zprostředkovávaly „oddych“ od nových a nelehkých informací, které se prakticky denně dozvídali v rádiu či v novinách. Nicméně po válce byl obnoven i divadelní a hudební festival „Tylův červen“, znovu vznikla Kutnohorská filharmonie a pěvecký spolek „Tyl“, obnovila se i pravidelná a velmi oblíbená plesová sezóna.

I sportovní život v Kutné Hoře se dočkal svého znovuzrození. Ihned po ukončení války zahájil svou činnost Sokol, Autoklub, Český národní aeroklub a Střelecká jednota. Byly také obnoveny sportovní kluby Sparta, AFK Respo a Slavoj.³

Všední i pracovní život obyvatel Kutné Hory se začínal vracet do starých kolejí. Nicméně volby v roce 1946 a následný komunistický převrat roku 1948 způsobily další velkou změnu v jejich životech. Změnu, která trvala dlouhých 41 let.

² KAMENÁŘ, Jan. *Kutná Hora v období Třetí Československé republiky*. s. 38

³ Srov. Tamtéž, s. 51

Místní národní výbor v Kutné Hoře

Ještě než se pustíme do samotného líčení politické situace a samosprávy v Kutné Hoře, je nutné věnovat alespoň několik řádků samotnému systému fungování politické správy a samosprávy v poválečném Československu. Válka s sebou přinesla mnoho změn i v této oblasti. V období Protektorátu byla celá předválečná samospráva reorganizována dle německých požadavků. České názory a hlasy v ní de facto zcela zanikly. Je ovšem nutné poznamenat, že v některých oblastech se správa zefektivnila a stala se tak přehlednější i pro běžného občana. Naším úkolem v této práci je však věnovat se správě zejména poválečné, a proto protektorátní správu nebudeme již více zmiňovat.

Vláda a ministerstva

„Československo bylo po válce obnoveno na základě principu právní kontinuity, jehož faktické uplatňování ale naráželo na určité problémy. Především v poválečném Československu vedle sebe stálo několik zdrojů právního řádu. Platily právní předpisy pocházející ještě z doby rakouské monarchie, které po 28. říjnu převzala ČSR, předpisy z let 1918 – 1938, z doby pomnichovské (tzv. druhé republiky), z období Protektorátu Čechy a Morava (vydané německou okupační správou i protektorátními orgány), předpisy vzešlé z rámce tzv. Prozatímního státního zřízení v Londýně (opíraly se jednak o ústavu z roku 1920 a jednak o ústavní dekret prezidenta republiky z 15. října 1940 o prozatímním výkonu moci zákonodárné, kterým si vlastně prezident udělil právo vydávat dekrety s mocí zákona do doby, než se po válce sejde řádný zákonodárný sbor) a konečně předpisy vydané již v osvobozeném Československu.“⁴

Tento pro mnohé matoucí a nesrozumitelný „mix“ předpisů zčásti vyřešil ústavní dekret prezidenta republiky č. 11/44 Úř. věst. o obnovení právního pořádku z 3. srpna 1944. Podle něj měly zůstat v platnosti všechny právní předpisy vydané do 29. září 1938. Naproti tomu normy z „doby nesvobody“ (30. září 1938 – 4. května 1945) neměly být součástí československého právního řádu, avšak „po přechodnou dobu“ je bylo možno, pokud neodporovaly ústavě, nadále používat. Tuto „přechodnou dobu“ ale žádný zákon nikdy neukončil, takže příslušné normy byly rušeny postupně.⁵

Na čele soustavy orgánů státní správy stála vláda. Ta byla organizována podle dekretu prezidenta republiky č. 1/1945 Sb. „O nové organizaci vlády a ministerstevch v době

⁴ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, Jan JANÁK a Jan DOBEŠ. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*, s. 432

⁵ Srov. Tamtéž

přechodné“. Jako nová instituce vzniklo předsednictvo vlády složené z předsedy a jeho náměstků. Zmíněný dekret předepisoval existenci ministerstev zahraničí, národní obrany, zahraničního obchodu, vnitra, financí, školství a osvěty, spravedlnosti, informací, průmyslu, zemědělství, vnitřního obchodu, dopravy, pošt, ochrany a práce a sociální péče a zdravotnictví a výživy. V roce 1946 přibyla ještě ministerstva techniky a pro sjednocení zákonů (fungovalo do roku 1950). Vláda zůstávala nejvyšším výkonným orgánem státní správy i po zřízení československé federace. Došlo však k rozvrstvení na vládu federální a vlády republikové.⁶

„Vláda představovala vrchol státní správy a byla jedním ze čtyř nejvyšších státních orgánů (vedle prezidenta, Národního shromáždění a Rady obrany státu). Jmenoval ji a odvolával ji prezident. Z výkonu své funkce se odpovídala Národnímu shromáždění (nebyla mu však podřízena). Její působnost se týkala úkolů zejména v oblasti obrany, bezpečnosti, zahraniční politiky a hospodářství.

Republikové vlády působily v rámci vymezeném zákony Národního shromáždění a národních rad. Jmenovalo a odvolávalo je předsednictvo příslušné národní rady (nebyly ale národní radě podřízeny). Byly výkonným orgánem v rozsahu výlučné zákonodárné kompetence národních rad a společné působnosti federace a republik. Důležitou součástí jejich kompetencí tvořilo řízení a kontrola národních výborů.“⁷

Okresní národní výbory (ONV) a místní a městské národní výbory (MNV, MěNV)

V oblasti místních orgánů státní správy nutno především zdůraznit, že z našeho hlediska byla nejdůležitější nesporně tvorba nových institucí. V první řadě šlo o národní výbory, které zdaleka neplnily pouze funkce orgánu veřejné správy, ale představovaly i důležitou součást propagandy režimu budovaného v Československu po květnu 1945. Pro tyto účely byl kladen důraz především na skutečnost, že národní výbory údajně překlenovaly dávný rozpor mezi státní správou a samosprávou tím, že ve svém rámci sjednotily obě tyto složky veřejné správy, odňaly výkon státní správy byrokracii a vložily jej údajně do rukou lidu a jeho zástupců. V pojmání národních výborů a v očekáváních, jež na ně byla kladena, se tak zejména v letech 1945 – 1948 neustále potýkaly odborně správní a politické motivy.⁸

⁶ Srov. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, Jan JANÁK a Jan DOBEŠ. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*, s. 435

⁷ Tamtéž, s. 436- 437

⁸ Srov. Tamtéž, s. 442 - 443

Samotná myšlenka vzniku národních výborů přišla na svět již za druhé světové války. Vládním představitelům a dalším politickým špičkám byla neodkladnost reforem správy více než zřejmá. Se vznikem národních výborů souhlasila většina, ne však už ale s jejich podobou a fungováním. Zatímco pro prezidenta Beneše a jeho nejbližší spolupracovníky představoval národní výbor instituci pouze přechodnou, komunisté a sociální demokraté počítali s národními výbory jako s trvalým základem nové struktury správy.

Dekret prezidenta republiky č. 18/1944 Úř. věst. čsl. „O národních výborech a Prozatímním národním shromážděním“ byl prvním závazným dokumentem pro fungování národních výborů v nově budované správě. Podle tohoto dokumentu měly být ustanovovány na našem území na základě voleb místní, okresní a zemské národní výbory. Stále však byly definovány pouze jako „prozatímní orgány“.

Dnem zřízení národních výborů zanikly všechny dosavadní obecní, okresní a zemské orgány. Nadále však existovaly obce, okresy a země jako samosprávné korporace. Národní výbory představovaly v tomto smyslu jak orgány těchto územních korporací zastupující určitý samosprávný svaz, tak i orgány státní správy. Územní organizaci správy upravoval dekret prezidenta republiky z 27. října 1945 č. 121/Sb., který s určitými změnami (zejména u okresů sousedících se statutárními městy) obnovoval územní vymezení zemí a správních okresů podle stavu k 29. září 1938 a odstraňoval přesuny vynucené důsledky mnichovské dohody. Zmíněné vládní nařízení č. 4 se však nedotýkalo vnitřní organizace národních výborů. Jejich složení, pravomoc, hospodaření, vedení a podepisování některých druhů písemností určila směrnice ministerstva vnitra z 19. května 1945. Vnitřní organizaci závazně stanovily teprve „Prozatímní organizační řád zemských a okresních národních výborů“ vydaný v lednu 1946 a „Prozatímní organizační řád místních národních výborů“ schválený v září 1947.⁹

Fungování a úkoly MNV, MěNV a ONV

„Místní národní výbory řídily mateřské a základní (devítileté) školy, knihovny a další kulturní zařízení, místní komunikace, komunální služby, prováděly opatření k zásobování, vedly evidenci obyvatelstva, spadalo pod ně bytové hospodářství, ochrana lesů a půdy a také rostlinná i živočišná výroba. Jejich vyjádření si navíc musely vyžádat všechny jiné státní orgány při svých krocích dotýkajících se občanů dané obce. Místní národní výbory ve střediskových obcích vykonávaly kromě toho více koordinačních a kontrolních funkcí vůči nepodřízeným organizacím (ústředně řízené organizace, družstva) v jejich obvodu.

⁹ Srov. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, Jan JANÁK a Jan DOBEŠ. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*, s. 444

Městským národním výborům ještě k těmto úkolům přibývala účast na oblastním plánování. MěNV byly rozděleny do tří kategorií, z nichž první dvě mohly v případech stanovených zákonem plnit působnost ONV. Platilo to v oblastech zásobování, obchodu, cestovního ruchu pro MěNV 2. kategorie a navíc v územním plánování, stavebním řádu, zemědělství, financích, dopravě a silničním hospodářství a v ochraně veřejného pořádku pro MěNV 1. kategorie. Všechny MěNV samozřejmě spravovaly městská kulturní zařízení, organizace městského hospodářství a komunálních služeb.

Okresní národní výbory (ONV) dohlížely na MNV a MěNV v obvodu jejich působnosti, podílely se na oblastním plánování. Účastnily se také regulace zaměstnanosti a umísťování pracovních sil. Vydávaly závazná stanoviska k návrhům na umístění investic u služeb a staveb místního významu. Důležité bylo jejich rozhodování ve správních záležitostech, kdy jednak projednávaly odvolání proti rozhodnutím nižších národních výborů a jednak fungovaly i jako první instance. Kromě toho ONV řídily okresní správu silnic, okresní ústavy národního zdraví, zařízení sociálního zabezpečení, školy a školská a kulturní zařízení a hospodářské organizace.¹⁰

Konec války a obnovení MNV

Jak již bylo zmíněno v předešlé kapitole, Místní národní výbor začal fungovat již 3 dny před oficiálním ukončením druhé světové války. Už roku 1943, kdy se fronta začala pomalu převracet ve prospěch spojenců, apeloval moskevský i londýnský rozhlas, aby se započaly (stále ještě v ilegality) tvořit místní národní výbory pro případ rychlého skončení války. Právě vznik těchto výborů v jistém předstihu měl zajistit poklidné převzetí správy nad daným městem. Této iniciativy se v Kutné Hoře chytl Josef Horných – povoláním poštovní úředník a bývalý legionář, který ještě v době válečného konfliktu sjednával budoucí radu města a očekával vhodnou příležitost k převzetí správy nad Kutnou Horou. Tento okamžik nastal 5. května 1945 v ranních hodinách.

Po obnovení činnosti politických stran, ustálení zastupitelských orgánů a schválení rozpočtu města směřovala Kutná Hora k volbám v roce 1946. Poměrně překvapivě vyhrála Česká strana národně socialistická s 3 770 hlasy (41,1 %), komunisté byli druzí s 2 845 hlasy (31,0 %). Na základě těchto voleb byla zvolena rada národního výboru a vedoucí představitelé města (předseda Josef Horných – Česká strana národně socialistická).

¹⁰ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, Jan JANÁK a Jan DOBEŠ. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*, s. 453-454

Léta 1946 -1947 probíhala poklidně a ve vzájemné spolupráci zvolených stran. Podařil se obnovit chod města, činnost kultury i sportu a vše nasvědčovalo tomu, že město se z nejhoršího již dostalo. Rok 1946 přinesl pro Kutnou Horu dvě paradoxní události. Jednak Kutnou Horu navštívil prezident republiky Edvard Beneš, který byl dle slov pamětníků velmi potěšen, že „krásné město“ přežilo válku bez úhony. V témže roce však MNV udělil čestné občanství tehdejšímu předsedovi vlády a budoucímu prezidentovi Klementu Gottwaldovi při příležitosti jeho 50. narozenin. Klement Gottwald byl tímto oceněním rovněž velmi potěšen. V roce 1947 se Kutná Hora zapojila do tzv. dvouletky neboli dvouletého budovacího plánu. MNV se celkem sešel v tomto roce 8x a i nadále řešil zejména poválečnou situaci ve městě. Situaci ale následně velmi ovlivnil tzv. „Vítězný únor“ v roce 1948.

„Vítězný únor“ v Kutné Hoře

„Únorové události v Československu v roce 1948, které vyvrcholily ve vládě odstoupením národně socialistických ministrů, lidoveckých ministrů a ministrů za slovenskou Demokratickou stranu, se samozřejmě promítly do politického i občanského života ve městě. A to tím více, že v Kutné Hoře měla národně socialistická strana velmi silnou pozici a zvítězila zde ve volbách v roce 1946. Politické střety se zákonitě odehrávaly i na půdě zastupitelského orgánu. Občanský život ve městě byl neklidný, zástupci stran se vzájemně podezírali, vzájemné chápání a tolerance zmizely. Jak došlo k uchopení moci komunistickou stranou na nejvyšších místech ve státě, odbývalo se také přebírání moci na nižších úrovních. Na samém počátku února 1948 provedla KSČ, obměnu dvou svých zástupců v kutnohorské městské radě. Ing. Chmelík byl ve funkci náměstka předsedy národního výboru nahrazen Pavlem Vránou, někdejší účastníkem odboje za druhé světové války a rovněž bývalým předsedou Okresního národního výboru Kutná Hora. Právě tento muž pak sehrál při únorových událostech významnou roli.“¹¹

O samotném převratu, který měl nastat nejen na nejvyšší politické scéně, ale i na scénách okresních a městských se v Kutné Hoře z dostupných zdrojů mnoho nedozvídáme. Zápis v kronice ke dni 20. února pojednává o demisi ministrů a následného dne o projevu Klementa Gottwalda na Staroměstském náměstí, kde vyzývá, aby se pod vedením jeho strany vytvořily tzv. akční výbory Národní fronty, které Národní frontu obnoví a zbaví nepřátelských

¹¹ JELÍNEK, Jan a Lukáš PROVAZ. *Historie Městského národního výboru Kutná Hora v letech 1945-1990*, s. 16

živlů. Nicméně zastupitelé KSČ v Kutné Hoře úspěšní prozatím nebyli a akční výbor se jim tak nepodařilo vytvořit.¹²

Ještě 2. února téhož roku zasedala rada MNV. Z jejího zápisu můžeme sledovat, že vzniklá situace opravdu nebyla jednoduchá. Předseda Josef Horných si před samotnou schůzí vzal slovo a pravil: „Ještě k Vám mám prosbu, aby jestliže máme protichůdné názory na určitou věc, abychom si to tu chlapsky řekli a nepoužívali k tomu časopisů, a nevykládali jiným lidem, ten řekl to a ten to, nýbrž řekli si to tváří v tvář. Jsme sice z různých politických stran, ale účel nás všech je stejný – blaho města blaho kutnohorského občanstva“.¹³ Jednalo se o jeden z jeho posledních projevů v pozici předsedy MNV.

Dne 25. února 1948 prezident Edvard Beneš v obavách z možné občanské války přijal demisi demokratických ministrů a doplnil vládu osobami podle Gottwaldova návrhu. Komunisté tak nyní měli ve vládě naprostou převahu, účast členů jiných stran měla pouze budít zdání další existence Národní fronty. Téhož dne byla v Kutné Hoře svolána mimořádná schůze rady místního národního výboru. Řídil jí náměstek předsedy Pavel Vrána. Přítomným členům rady oznámil rezignaci předsedy Josefa Hornycha a člena rady Josefa Hlavatého, kteří rezignovali na všechny své funkce. Zároveň oznámil ustavení akčního výboru Národní fronty. Členství v radě se vzdali všichni přítomní členové národně socialistické strany. Lze konstatovat, že se Pavel Vrána de facto stal v tuto chvíli nejvyšším představitelem Místního národního výboru Kutné Hory. Převrat byl tedy dokončen.¹⁴

V krátké době byly ustanoveny akční výbory Národní fronty ve všech státních orgánech, v závodech, školách a institucích. Podle pokynů akčního výboru Národní fronty začaly provádět „očistu“ veřejného života a nastolily režim, v němž zákony začaly „tvořit“ akční výbory. Jejich rozhodnutí byla závazná i pro volený orgán – národní výbor.¹⁵

Ve středu 25. února se konala ustavující schůze krajského akčního výboru Národní fronty pro kraj Havlíčkův Brod v Čáslavi. Pod myšlenkou „Je konec s heslem – Rozděl a panuj!“ vytyčil následující úkoly okresním akčním výborům.

1) Očistit státní a veřejný aparát od všech lidí v republice a lidu nepřátelských, zejména z řad národních socialistů a lidové strany, kteří nemají kladný poměr k republice a neskýtají záruku, že by plnili nová nařízení a usnesení Gottwaldovy vlády.

¹² Srov. KAMENÁŘ, Jan. *Kutná Hora v období Třetí Československé republiky*, s. 30

¹³ SOKA Kutná Hora: MNV Kutná Hora, *Zápisy z rady MNV KH*, 1948, 2. února 1948

¹⁴ Srov. KAMENÁŘ, Jan. *Kutná Hora v období Třetí Československé republiky*, s. 30

¹⁵ Srov. Tamtéž

2) Zajistit klidný běh všech úřadů, závodů a podniků, zejména důležitých dopravních spojů jako jsou dráhy, pošty, úřady, školy, družstva, banky apod. Zajistit, aby se zvýšila pracovní morálka

3) Dosadit národní správy do podniků nad 50 zaměstnanců, do všech velkoobchodů, družstev a jiných podniků, všude, kde jsou živly v republice a lidu nepřátelské.

4) Doporučit organizacím národních socialistů a lidové strany, aby očistily svoje organizace a sekretariáty od lidí, kteří neskýtají záruku, že budou pracovat v duchu košického vládního programu a ve směrnicích nové vlády Klementa Gottwalda.

5) Okresním akčním výborům se ukládá, aby se ihned sešly a provedly tato usnesení.

6) Vytvořit ve všech okresech, místech, úřadech a závodech akční výbory Národní fronty, které s urychlením provedou usnesení krajského akčního výboru Národní fronty. Okresním akčním výborům se ještě zvlášť ukládá, aby se okamžitě sešly projednati a provéstí následující usnesení:

Okresní akční výbor v Kutné Hoře:

a) Okamžitě zastaví časopis Havlíčkovo slovo a zajistí redaktora Bora.

b) Provede okamžitě očistu krajského soudu v Kutné Hoře¹⁶

„V pátek 27. února se uskutečnila v 15 hodin schůze zaměstnanců kutnohorského místního národního výboru. Promluvil k nim zastupující předseda Pavel Vrána a důrazně jim připomněl jejich povinnosti. Na schůzi došlo ke zvolení desetičlenného akčního výboru národního výboru Kutné Hory, jehož členy se stalo šest dělníků a čtyři úředníci. Závěrem, jak je v kronice Kutné Hory uvedeno, Pavel Vrána provolal: „Ať žije ČSSR! Ať žije předseda vlády Klement Gottwald! Ať žije prezident dr. Beneš!“¹⁷

V měsíci únoru byl také schválen stavební program „pětiletky“, který obsahoval 18 bodů.

- 1) Stavba krajského soudu v Kutné Hoře
- 2) Stavba školy horního obvodu
- 3) Stavba školy základní

¹⁶ Srov. Provolání krajského akčního výboru národní fronty - Všichni svorně a jednotně za obrozenou vládou Klementa Gottwalda. Úder. 1948, roč. 4, č. 10, s. 1 a 3

¹⁷ JELÍNEK, Jan a Lukáš PROVAZ. *Historie Městského národního výboru Kutná Hora v letech 1945-1990*, s. 17

- 4) Stavba veřejných jatek
- 5) Stavba cizineckého hotelu
- 6) Stavba čistící stanice kanalizační
- 7) Stavba kanalizace a to každým rokem 2 000 000 Kčs
- 8) Dokončení stavby skupinového vodovodu
- 9) Nové dlažby a předlažby a úpravy cest každým rokem 2 000 000 Kčs
- 10) Stavby obytných domů nájemních a to každým rokem 4 domy o 8 bytech, t. j. za 5 let celkem 20 domů o 160 bytových jednotkách
- 11) Dokončení stavby koupaliště
- 12) Regulace potoka Vrchlice – opravy špatně provedené regulace a pokračování v části od brodiště u Fastrů až k mostu státní silnice na Mýtě
- 13) Úprava sadu a veřejného prostranství u Masarykovy školy
- 14) Asfaltování ulic vedoucích k nemocnici
- 15) Rekonstrukce lesních hájoven a to každým rokem 2 budovy
- 16) Rekonstrukce budovy Hrádku a to na muzeum
- 17) Oprava kostelu Matky Boží na Náměti
- 18) Oprava kostela sv. Jana

„V reakci na tento politický vývoj rezignoval dne 8. března 1948 na své členství v národním výboru Pavel Líbal, člen národně socialistické strany. Následně akční výbor zprostil členství v MNV dne 11. března 1948 Františka Fouska, Josefa Kludského a JUDr. Gustava Svěráka. V radě národního výborů zůstali jen zástupci komunistické strany. Doplnění rady bylo provedeno na návrh akčního výboru Národní fronty dne 22. března 1948. Za členy byli schváleni Václav Řežábek za odborové hnutí, Augustin Kaiser za svaz zahrádkářů, Julie Svátková za svaz žen, Alois Zacha za živnostníky, Bedřich Bervid za svou osobu, JUDr. Gustav Svěrák za svou osobu, Emilie Stračovská za stranu sociálně demokratickou a Ladislav Dvořák za svaz mládeže.“¹⁸

Změnu ve složení rady provedla i komunistická strana a odvolala své dva zástupce Marii Jelínkovou a Antonína Růžičku. Zároveň schválila rezignaci JUDr. Karla Jelínka, který odcházel mimo Kutnou Horu. Do rady delegovala své nové zástupce, a to Vladimíra Vepřka a Maxmiliána Ševčíka. Členka rady MNV Emilie Stračovská se snažila obyvatelům Kutné Hory vyložit na stránkách tisku, k jak podstatné a pozitivní změně Únorem došlo: „Považuji

¹⁸ JELÍNEK, Jan a Lukáš PROVAZ. *Historie Městského národního výboru Kutná Hora v letech 1945-1990*, s. 17

za nejpotřebnější vyložit co nejširším vrstvám obyvatel našeho okrsku, proč jdeme k socialismu. Na konkrétních případech ukázat, jak má vypadat životní úroveň člověka ve státě socialisticky uspořádaném, neboť přemnozí nemají o tom jasné představy. Vysvětlit, proč znárodňujeme, čeho tím chceme docílit. Ukázat, co brzdí vývoj.“¹⁹

Léta 1948 -1950

V této části práci se podíváme na vývoj MNV v letech 1948 – 1950. Jelikož se jedná o období, kdy proběhlo v organizační správě nejvíce změn, jsou roky 1948, 1949 a 1950 zpracovány jednotlivě.

Rok 1948

Dne 24. června zasedalo již nové plénum MNV, jehož sestavení na návrh místního akčního výboru NF bylo schváleno ONV. Předseda Pavel Vrána v úvodu své řeči „ospravedlnil“ nutnost rozsáhlých změn u MNV a vyzdvihl program nové vlády Klementa Gottwalda.

„Není doba na malicherné škorpení, nýbrž že se uchopíme práce, abychom v duchu nové doby a nových cest, které nám naznačil bývalý předseda vlády soudruh Klement Gottwald, kráčeli vpřed a vytvářeli předpoklady pro šťastnější život všeho pracujícího lidu a dobrý rozkvět našeho města.“²⁰

Následně se ve svém projevu zabýval problémy města – jednalo se především o bytové jednotky, kterých byl v Kutné Hoře velký nedostatek. Zajímavostí byla zmínka o turistickém ruchu, který již v roce 1948 stoupal a do města přijíždělo mnoho tuzemských, ale i zahraničních turistů.

Následně proběhly volby předsedy MNV, jeho tří náměstků a 8 členů rady MNV. Volby byly provedeny lístky společně všech 12ti členů rady. Odevzdáno bylo 31 hlasovacích lístků (přítomných členů bylo 31). Výsledky volby byly následující:

Předseda MNV – Pavel Vrána

I. náměstek – František Klos

II. náměstek – Emilie Stračovská

III. náměstek – JUDr. Gustav Svěrák

¹⁹ JELÍNEK, Jan a Lukáš PROVAZ. *Historie Městského národního výboru Kutná Hora v letech 1945-1990*, s. 17

²⁰ Srov. SOKA Kutná Hora: MNV Kutná Hora, Zápisy z pléna MNV KH, 1948, s. 31

členové rady MNV: Bedřich Bervid

Ladislav Dvořák

Augustin Kaiser

Václav Řežábek

Julie Svátková

Maxmilián Ševčík

Vladimír Vepřek

Alois Zicha²¹

Následně byly jmenovány komise MNV. Jejich členové jsou uvedeni v přílohách na konci práce. Toto organizační členění národního výboru se udrželo až do května roku 1954.

Roku 1948 proběhly ještě 4 zasedání schůze pléna MNV. Za zmínku z jejich zápisů rozhodně stojí udělení čestného občanství předsedovi vlády Antonínu Zápotockému a Janu Masarykovi (in memoriam). Také byl předložen návrh udělení čestného občanství města Kutné Hory panu ministru techniky Dr. Ing. Emanuelu Šlechtovi – kutnohorskému rodáku. Pan ministr převzal čestné občanství osobně na schůzi MNV 31. října 1948.²²

Dne 27. října 1948, v předvečer třicátého výročí vzniku Československa, byl před Vlašským dvorem znovu odhalen pomník prezidenta T. G. Masaryka. Tato slavnostní akce se sice konala pod záštitou ONV Kutné Hory, tedy nikoli města, ale tento pomník přece jen působil jako výrazná dominanta před sídlem MNV – Vlašským dvorem.²³

Na poslední schůzi byly předneseny referáty jednotlivých komisí, které zhodnotily uplynulý rok. Vše bylo vesměs hodnoceno pozitivně, nebo tak, jak muselo být hodnoceno. Ze závěru jednotlivých komisí nemůžeme udělat zcela objektivní úsudek, neboť nemáme v tomto roce relevantní zdroj k porovnání. Úsměvně snad působí poslední téma zasedání členů rady, kde se rozhodovalo, zda-li bude i letos zvykem, aby každý zaměstnanec obce na Vánoce dostal ke koupi 1 kapra.

²¹ Srov. SOKA Kutná Hora: MNV Kutná Hora, Zápisy z pléna MNV KH, 1948, s. 36

²² Srov. Tamtéž, s. 47

²³ Srov. JELÍNEK, Jan a Lukáš PROVAZ. *Historie Městského národního výboru Kutná Hora v letech 1945-1990*, s. 19

Ještě než ukončíme kapitolu tohoto roku, je nutné zmínit alespoň několik slov o novém budovatelském úsilí MNV. Dne 10. prosince 1948 vyšlo číslo věstníku „Krásné město“ s jediným tématem – budováním a regulací budov v Kutné Hoře. Úvodní slovo napsal Pavel Vrána, předseda MNV, který občanům stručně představil, jakými kroky se bude vývoj následujících let ubírat. MNV si dal za úkol nezasahovat většími stavebními úpravami do starého města. Komunikace měly tak být rozšířeny v místech pouze nezbytně nutných, budovy měly mít zbourány jen díky svému již nezachranitelnému stavu. Dále se prosadilo pravidlo, aby v centru nebyly stavěny budovy větší než 2 patra, neboť by narušovaly historický pohled Kutné Hory (toto pravidlo ale nebylo striktně dodržováno, neboť dodnes se v centru Kutné Hory nacházejí stavby budované v tomto období, které rozhodně do historického centra nezapadají). Tento „smělý“ plán MNV počítal i s nárůstem počtu obyvatel (ze současných 14 000 na 18 000 do roku 1980). Počítalo se také s budováním sídlišť a dalších průmyslových závodů, neboť skoro třetina pracujících dojížděla do práce mimo Kutnou Horu (nejčastěji do Kolína). Dále byly určeny hlavní komunikace a spojení na Prahu, Brno, Tábor, Pardubice a Hradec Králové.²⁴

Rozpočet města v roce 1948

Rozpočet Kutné Hory pro rok 1948 byl následující.

	Celkem
Úhrn řádných výdajů	28 893 347 Kčs
Úhrn řádných příjmů	15 504 652 Kčs
Vykázaný schodek řádného rozpočtu	13 388 695 Kčs

Rok 1949

V tomto roce bylo pořádáno celkem 8 zasedání pléna MNV v Kutné Hoře. Na druhé schůzi, konané 11. března 1949, se jednalo o provedení zákona ze dne 31. července 1948 č. 199 Sb. o komunálních podnicích, kterýžto zákon podle prováděcího nařízení ze dne 18. ledna t. r. č. 10 sb. nabyl účinnosti dnem 29. ledna 1949.²⁵

²⁴ Srov. Vrána P., *Budujeme Kutnou Horu*, Krásné město, 1948, č. 6, s. 3

²⁵ Srov. SOKA Kutná Hora: MNV Kutná Hora, Zápisy z pléna MNV KH, 1949, s. 20

„Citované předpisy charakterizují komunální podniky jako národní majetek v rukou svazků lidové správy s tím, že jsou právníckými osobami organisovanými ve formě obdobné národním podnikům; podle ustanovení §2 prováděcího nařízení mají komunální podniky rozšířit a prohloubit veřejné hospodářství v těch oborech, odvětvích a úsecích podnikatelské činnosti, které se pro svou povahu, menší rozsah nebo místně omezený význam lépe hodí k tomu, aby byly provozovány v rámci hospodaření svazků lidové správy, a organicky doplňují poslání národních podniků v hospodaření svazků lidové správy a organicky doplňují poslání národních podniků v hospodářském zřízení státu. Mají sloužit potřebám obyvatelstva dotčeného správného celku v souladu s hospodářskými zájmy celostátními a poskytovat příjem svazkům lidové správy.“²⁶

Předmětem podnikání sdruženého komunálního podniku města Kutné Hory bylo:

- a) výroba a odbyt piva (pivovar) a stáčení piva
- b) provoz koncese hostinské a výčepnické
- c) pohřební ústav a přeprava mrtvol motorovým vozidlem
- d) zahradnictví a ovocnářství
- e) správa vlastních a konfiskovaných nájemních domů²⁷

MNV současně ustanovil správcem sdruženého komunálního podniku p. Jindřicha Černíka, účetního adjunkta MNV v Kutné Hoře. Jako členové představenstva sdruženého komunálního podniku města Kutné Hory byli zvoleni p. Maxmilián Ševčík, finanční referent rady MNV a František Kučera, oficiál MNV. Jako náhradníci byli zvoleni Václav Řežábek, stavební referent rady MNV a Emanuel Uher, člen pléna MNV.

V měsíci březnu tohoto roku pořádal MNV výstavu projektů pod titulem „Budujeme novou Kutnou Horu“. Za úkol tohoto projektu bylo představení budoucího rozvoje města. Dle předsedy MNV Pavla Vrány můžeme sledovat historický vývoj Kutné Hory do roku 1947 a nový od „Vítězného února“. V Kutné Hoře bylo třeba vystavět nové komunikace, průmyslové podniky, dělnické čtvrti, školní budovy a nová rekreační střediska.²⁸

Dne 21. května 1949 přijela do Kutné Hory významná delegace na výstavu „700 let československého hornictví“, která byla rozmístěna v 7 sálech a měla znázorňovat „vývoj hornické práce od primitivních počátků ve feudálním zřízení přes údobí kapitalismu, vykořisťující dělnickou třídu, až k vítěznému dnešku, počínajícímu znárodněním dolů a hutí,

²⁶ Srov. SOkA Kutná Hora: MNV Kutná Hora, Zápisy z pléna MNV KH, 1949, s. 20

²⁷ Srov. Tamtéž, s. 21

²⁸ Srov. Vepřek J., *Budujeme novou Kutnou Horu*, Krásné město, 1949, č. 2, s. 4-5

hornickým pojištěním a postupujícím v úsilí o vyšší těžbu a současně i o zvýšení životní úrovně pracujícího lidu.²⁹ V delegaci byl přítomen ministerský předseda Antonín Zápotocký a dalších 8 ministrů jeho vlády. Právě Antonín Zápotocký razil nové heslo – „Já jsem horník a kdo je víc?“

V srpnu tohoto roku bylo také rozhodnuto komisí MNV ke stavbě Památníku Rudé armády, měl být umístěn v Riegrových sadech, naproti průmyslové škole Klementa Gottwalda.

V reakci na výstavu „700 let československého hornictví“ bylo dne 28. září 1949 uděleno čestné občanství města Kutné Hory Ing. Svatopluku Radovi, náměstkovi ministra průmyslu a generálnímu řediteli Československých dolů. Důvody udělení čestného občanství byly jeho zásluhy o rozkvět československého hornictví a právě ona jeho spolupráce s uskutečněním pořádání hornické výstavy v Kutné Hoře.

„Únorovými událostmi rekonstruovaný zastupitelský sbor procházel v období let 1948 až 1950 častými personálními změnami. Dne 28. září 1949 přijalo plenární zasedání rezignaci I. náměstka Františka Klose a zvolilo I. náměstkem předsedy Stanislava Lustiga. Ten po svém předchůdci převzal také referát bezpečnostní a byl rovněž v čele referátu lesního.

Na konci roku 1949 seznámil občany Kutné Hory předseda MNV Pavel Vrána s výsledky činnosti MNV v prvním roce pětiletky. Jeho článek vyšel v regionálním časopisu „Krásné město“.

„První rok pětiletky je za námi. Vykonali jsme v něm poctivý kus práce. Šli jsme vpřed cestou, kterou nám naznačil náš prezident Klement Gottwald, a vytvářeli jsme tak předpoklady pro šťastnější život všeho pracujícího lidu a pro rozkvět našeho města. Národní výbor je vůle lidu. Složili jsme občanstvu účty ze své činnosti při hovorech, konaných v Tylově divadle 8. prosince 1949.“³⁰

Dále ve svém projevu představil činnost jednotlivých referátů, jejich vedení a činnosti v průběhu prvního roku. Za zmínku stojí rozšíření počtu zaměstnanců MNV na 69 (v roce 1938 jich bylo 64). Dále byla také odsouhlasena stavba přehrady na Vrchlici o obsahu 4 300 000 m³, s tím, že by stavba měla započata roku 1950.

V tomto čísle časopisu „Krásné město“ byla rovněž zpracována statistika počtu návštěvníků města Kutné Hory. MNV si dal za úkol mimo jiné propagovat Kutnou Horu

²⁹ Srov. Nuhlíček, 700 let československého hornictví“ v KH, Krásné město, 1949, č. 2, s. 14

³⁰ Vrána P., *První rok naší pětiletky*, Krásné město, 1949, č. 6, s. 63

po vzoru jiných velkých a historických měst. I z tohoto důvodu byla ve městě po válce obnovena cizinecká kancelář a v radě MNV vytvořen referát cestovního ruchu.

Stoupající zájem o město je patrný z následující tabulky.³¹

Rok	Návštěvníků ve Vlašském Dvoře	Návštěvníků v Chrámu sv. Barbory
1946	9 155	-
1947	17 355	-
1948	20 560	34 566
1949 (do 30. 10.)	56 445	81 442

V měsících listopadu a prosinci naplánoval MNV oslavy narozenin generalissima Josefa Vissarionoviče Stalina a jak praví dobový tisk, „největšího přítele našeho národa, obránce nezávislosti republiky a předního bojovníka za socialismus a světový mír“.³² Při těchto oslavách bylo pořádáno několik besed a byly uskutečněny tzv. „Stalinské směny“, kdy kutnohorské závody, úřady i MNV konaly čestnou směnu plnou „krásných pracovních výsledků“.³³

Rozpočet města v roce 1949

Rozpočet města byl pro rok 1949 následující.

	Celkem
Úhrn řádných výdajů	17 472 280 Kčs
Úhrn řádných příjmů	17 277 420 Kčs
Vykázaný schodek řádného rozpočtu	194 860 Kčs

Rok 1950

Rok 1950 přinesl mnoho změn v organizaci MNV. Ve dnech 15. a 16. dubna 1950 se konala v Kutné Hoře V. okresní konference KSČ, aby uvedla do praxe výzvu prezidenta

³¹ Bervid B., *O cizineckém ruchu v Kutné Hoře*, Krásné město, 1949, č. 6, s. 67

³² Srov. Nuhlíček J., *Oslavy narozenin generalissima J. V. Stalina*, tamtéž, s. 71

³³ Srov. Tamtéž

republiky Klementa Gottwalda „Dále a směleji vpřed k vybudování socialismu“. V duchu dohodnutého programu pak mělo dojít k velké reorganizaci MNV v Kutné Hoře. Nikde sice nebylo řečeno, že se bude jednat o nové volební období MNV a neproběhly ani volby alespoň v podobě z roku 1948, přesto měla reorganizace velký rozsah. Ve skutečnosti se za touto reorganizací skrývala po Únoru již druhá čistka, tentokrát zaměřená na možného „vnitřního nepřítele“.³⁴

Dne 8. srpna 1950 se ve 20 hodin na Havlíčkově náměstí před Vlašským dvorem konala slavnostní ustavující schůze reorganizovaného MNV v Kutné Hoře. Dobový tisk přináší informaci, že se této schůze účastnilo až 6 000 občanů města. Tuto zprávu je nutné brát s jistým nadhledem, neboť prostor před Vlašským dvorem rozhodně neumožňuje zajistit dostatečné místo takto početnému davu.

Přítomni byli Emanuel Šlechta (ministr techniky), Oldřich Beran (předseda KNV v Praze), Bohumil Čihák (předseda ONV v Kutné Hoře), Dr. Mrázek z ministerstva techniky, Václav Sovák (za MAV NF v Kutné Hoře), Ludvík Zikmunda (předseda městského výboru KSČ) a dalších 43 členů MNV v Kutné Hoře.

Úvodní slovo si vzal ministr Emanuel Šlechta, aby vysvětlil onu reorganizaci a zároveň poděkoval odstupujícímu předsedovi Pavlu Vránovi za jeho práci. Sám Vrána byl „povinně volitelnou“ rezignací nejspíše překvapen, neboť v zápisech ze schůzí nacházíme v červnu zmínku v jeho projevu o tom, že ze své funkce odstoupí. I přes tento fakt přednášel ministr techniky občanům Kutné Hory tato slova:

„Vážení občané, soudruzi, soudružky, sestry a bratři!

Reorganizace místních národních výborů stala se důležitou vývojovou etapou naší lidové demokracie. Není to pouhá výměna osob, referátu, pozic, není to žádná změna cílů a úkolů, žádná změna názorů na tyto cíle a úkoly, je to především výsledek demokratické diskuze o tom, jak a do jaké míry byly splněny úkoly, jež lidová správa měla splnit. Je to výsledek demokratické kritiky i sebekritiky, která je také součástí lidově demokratického zřízení, ve kterém lid si zákony dává, sám je provádí a sám kontroluje jejich provádění. Proto stala se reorganizace místních národních výborů první přehlídkou práce naší lidové demokracie a to právě tam, kde leží jejich široká základna, protože místní národní výbory jsou nesený přímo nejširšími vrstvami našeho pracujícího lidu, který dnes projevuje živý zájem

³⁴ JELÍNEK, Jan a Lukáš PROVAZ. *Historie Městského národního výboru Kutná Hora v letech 1945-1990*, s. 21

o místní i veřejné záležitosti své obce, protože stal se opravdovým hospodářem nejen na svém pracovišti, ale i ve své obci, ve své zemi, ve svém státě. Vzniká mu z toho veliká zodpovědnost vůči sobě, vůči celé naší společnosti. Ale právě tato zodpovědnost a z ní vyplývající povinnost a práce, práce pro sebe sama, pro celou společnost, probouzí veliké nadšení našeho lidu, pracovní, budovatelské úsilí, pro něž není příkladu v našich dějinách. Teprve nyní chápeme všichni, jaká divotvorná síla to byla, která za dobu jedné generace z bezmocného carského Ruska vybudovala mocný Sovětský svaz, která umožnila, aby za pouhých 13 let stalinských hospodářských plánů prodělal Sovětský svaz vývoj, který v Anglii trval 100 let, v Americe a Německu 50 let. Tataž síla, socialistickým budováním probuzená projevuje se i u nás. Až dokončíme svojí první Gottwaldovu pětiletku, splníme tím vývoj, který by za kapitalistického řádu probíhal 20 - 25 let, kdyby nebylo žádné krize.³⁵

Následně pan ministr poděkoval odstupujícímu členům MNV za jejich velkou práci, zvláště pak Pavlu Vránovi (předsedovi) za velkou péči a rovněž práci, kterou po dobu výkonu své funkce věnoval městu Kutné Hoře.

Poté byla na této veřejné schůzi nejprve zvolena nová rada, jednomyslně nový předseda MNV a nakonec další představitelé města:

- Ladislav Jůva – předseda MNV
- Bohumil Lázňovský – I. náměstek předsedy MNV
- Jindřich Výborný – II. náměstek předsedy MNV

Z odstupujících členů rady byli znovu zvoleni Stanislav Lustig, JUDr. Gustav Svěrák, Jaroslav Veselý a Pavel Vrána. Novými členy se stali Antonín Červený, Milada Kotenová, Bohumil Lázňovský, Josef Šlechta, Bohumil Tyrkas a Jindřich Výborný. Počet členů rady byl tedy i s jejím předsedou jedenáct.³⁶

Následně dne 7. listopadu byla na schůzi pléna MNV definitivně potvrzena volba nového předsedy a jeho náměstků. Byly také přeorganizovány komisioní výbory. Nespolehlivé či spíše nepohodlné osoby odstoupily či byly odstoupeny a na jejich místa se ihned zvolili noví členové. Politický převrat tak byl dokonán.

Na základě vládního nařízení ze dne 28. února 1950 č. 14 Sb. „O organizaci místních národních výborů“ byl pak vytvořen post tajemníka MNV. Na jeho místo byl zvolen Vladimír Hudík.

³⁵ SOkA Kutná Hora: MNV Kutná Hora, Zápisy z pléna MNV KH, 1949, zápis ze schůze 8. srpna 1949

³⁶ SOkA Kutná Hora: MNV Kutná Hora, Zápisy z pléna MNV KH, 1950, zápis ze schůze 16. dubna 1950

Dalším bodem této schůze bylo pak přejmenování ulice „Anglická“ na „Kremnickou ulici“, neboť město v tomto roce uzavřelo „věčné bratrství“ s tímto slovenským báňským městem. Název této ulici zůstal dodnes.

Roku 1950 probíhala také „Asanace města“. MNV nechal v Kutné Hoře zbourat několik budov kvůli stavebním a zdravotním závadám, sešlostí věkem či kvůli tomu, že stály v místě budoucí komunikace.³⁷

Rozpočet města v roce 1950

	Celkem
Úhrn řádných výdajů	14 593 041 Kčs
Úhrn řádných příjmů	10 069 000 Kčs
Vykázaný schodek řádného rozpočtu	4 705 766 Kčs

Léta 1951 – 1953

Tato léta probíhala v Kutné Hoře, ale i v celé tehdejší republice velmi neklidně. V MNV v Kutné Hoře docházelo k častým změnám v zastupitelském sboru. Členové byli evidentně odvoláváni a přijímáni na základě jejich politické poslušnosti. Každý rok proběhlo průměrně 8 schůzí a na každé druhé se jednalo o odvolání či případné rezignace stálých členů a volby členů nových. Je patrné jakési oddálení služeb a správy MNV od občanů. Schůzí ubývalo a jejich náplně začaly být čistě administrativní a velmi strohé. Na připomínky a návrhy občanů už nebyl čas.

Tento „úbytek práce“ můžeme pozorovat jak v počtu svolaných schůzí, kterých rok od roku ubývalo, tak i v projednávaných bodech. I těch bylo méně a méně. I počet přítomných členů se neustále zmenšoval, a to tak, že předseda Jůva apeloval, aby se členové „postarali o to, aby účast na příští schůzi pléna MNV byla větší. Neúčast na dnešní schůzi, kde byly schvalovány závěrečné účty MNV, svědčí o špatné práci některých členů MNV...“³⁸

V květnu roku 1951 se slavilo 6. výročí konce druhé světové války. I na schůzi pléna bylo samozřejmě toto téma zmiňováno a bylo k němu předneseno několik referátů. Zde je už

³⁷ Srov. *Asanace města*, Krásné Město, 1950, č. 1, s. 4

³⁸ SOKA Kutná Hora: MNV Kutná Hora, Zápisy z pléna MNV KH, 1953, zápis ze schůze 6. března 1951

velmi patrná změna smýšlení o událostech, která tomuto režimu zůstala až do jeho konce. Pro příklad zde uvedeme krátký úryvek z referátu od tajemníka MNV Vladimíra Hudíka.

„Vážení spoluobčané, soudruzi a soudružky, sestry a bratři!

V těchto dnech oslavuje všechen lid na všech místech naší republiky již po šesté výročí osvobození naší vlasti hrdinskou sovětskou armádou, která na přímý rozkaz generalissima Stalina zachránila pražské povstání a zabránila krveprolití. Toto osvobození nemělo pro nás význam jen v tom, že jsme se mohli vypořádat s krvavými pražskými protektory a domácí kolaborantskou buržoazií, nýbrž daleko větší význam spočívá v tom, že jsme mohli přikročit k dávným tužbám dělnické třídy a všeho pracujícího lidu, t. j. k založení a budování lidově demokratického státu a přechodu k socialismu. A proto v tyto slavné dny oslavujeme nejen naše národnostní osvobození, nýbrž náš vděk a láska patří bratrskému sovětskému lidu a jeho hrdinné armádě i za to, že s jejich pomocí a podle jejich vzoru můžeme budovat pro nás a pro naše děti to nejdokonalejší a nejspravedlivější státní zřízení, socialistický stát a socialistickou společnost.

Vážení přátelé, je nutné, abychom celé dlouhé období naší národní a demokratické revoluce, která jest revolucí socialistického typu právě tak jako Velká Říjnová socialistická revoluce, blíže sledovali od května 1945 až do února 1948, t. j. až k jejímu dovršení, kdy většina moci přešla do rukou dělnické třídy a kdy zahajujeme etapu výstavby socialismu. Důsledná politika KSČ v boji za naše národní osvobození znamenala, že pracující měli plnou důvěru ke KSČ a že viděli v ní svého vůdce.

V té době široká naše veřejnost ještě nevěděla, že naše buržoazie v národně osvobozeném boji sleduje pouze své třídní sobecké zájmy a že náš národně osvobozený boj vlastně zrazuje. Proto musela KSČ nechat část buržoazie se podílet na moci do té doby, než odhalí její pravou tvář a než se naši pracující sami přesvědčí o jejím sobeckém podlém zájmu.³⁹

K velkým změnám došlo v těchto letech také v majetku města. V roce 1948 město vlastnilo 2 300 hektarů lesa (ke konci roku 1949 údaj 2 200 ha), 110 hektarů rybníků (140 ha), 230 hektarů polností a luk (130 ha), 95 obecních domů a budov. Dále vlastnilo pivovar Lorec,

³⁹SOkA Kutná Hora: MNV Kutná Hora, Zápisy z pléna MNV KH, 1951, zápis ze schůze 8. května 1951

městská jatka, městské zahradnictví a obecní hospodářský dvůr. Výtěžek z tohoto majetku, daně a jiné poplatky byly základem městského rozpočtu.⁴⁰

Je samozřejmě nutné, aby se v této kapitole věnovalo pár slov měnové reformě z roku 1953.

Měnová reforma v roce 1953

„Československo v době své existence prodělalo dvě měnové reformy a tři měnové odluky. Je přirozené, že se všechny tyto události nebývalým způsobem dotkly života současníků a na poměrně dlouhou dobu se uchovaly v jejich vzpomínkách. Nejzávažnější dopad na život společnosti měla však jednoznačně ona peněžní reforma provedená v červnu 1953. Přes její uvedený oficiální název byla běžně nazývána reformou měnovou či krátce pouze měnou. Hledáme-li příčiny realizace tohoto tehdy, respektive vždy nepopulárního kroku, pak je nezbytné obrátit pozornost k vývoji československé ekonomiky v době bezprostředně po nastolení komunistického režimu. Vzhledem k tomu, že Československo bylo od roku 1948 velmi dynamicky začleňováno do sovětského bloku, hospodářství nastoupilo cestu rychlé restrukturalizace při prioritním rozvoji těžkého průmyslu. Zároveň byla nastoupena cesta prudké militarizace hospodářství. Další zatížení ekonomiky přineslo nucené přetrhávání styků s vyspělým západním světem, podřízení se rozhodnutím Rady vzájemné hospodářské pomoci ohledně specifických styků s ostatními státy sovětského bloku, které byly pro průmyslově vyspělé Československo většinou velmi nevýhodné. Stabilitu měny dále podkopával permanentně sílící centralismus, mnohá neodborná politicko-ideologická rozhodnutí, ztráty plynoucí z likvidace soukromého vlastnictví v průmyslu, ve službách i obchodě, přirozeně i ničivá kolektivizace zemědělství apod. V duchu nejvulgárnějších zjednodušení politické ekonomie se abstrahovalo od efektivity hospodářské produkce, z odpovědných míst byli často vyhozeni odborníci a nahrazeni osobami, kde jejich politická kvalifikace dominovala a odborné znalosti a dovednosti nebyly brány dostatečně v úvahu atd. Tyto i řada dalších příčin nakonec vyvolaly situaci, kdy stav měny dosáhl úrovně státního krachu. Paralelně byla řešena i nutnost odstranění vázaného trhu pro obyvatelstvo, který přetrvával ještě z doby válečné. Na provedení rozsáhlých zásahů do měnové oblasti trvali i v Československu přítomní sovětsí hospodářští poradci, neboť československá koruna byla dosud jedinou měnou v rámci sovětského bloku v Evropě, která byla dosud provázána s americkým dolarem, a nikoli se sovětským rublem. Úvahy o nutnosti hospodářských

⁴⁰ Srov. JELÍNEK, Jan a Lukáš PROVAZ. *Historie Městského národního výboru Kutná Hora v letech 1945-1990*, s. 22

opatření se počaly objevovat v kruzích státního úřadu plánovacího v roce 1951, a to v souvislosti se zájmem na odbourání vázaného trhu. Teprve až v polovině roku 1952 byly tyto představy svázány s měnovými opatřeními. Nejprve se však počítalo se ztrátami u obyvatelstva na tzv. třídním principu. Např. bývalí podnikatelé, vysocí úředníci, ovšem i dosud osoby samostatně hospodářsky činné měly ztratit kolem 20 % svých peněžních majetků. Teprve následně byla přijata koncepce radikální měnové reformy. Jejím principy byly výměna peněžní hotovosti k 1. červnu 1953 do výše 300 Kčs na osobu v poměru 1 : 5, zbytek byl měněn 1 : 50. Speciální kurz 1 : 3 platil pro některé funkcionáře státu a jeho represivního aparátu, nebyl však zveřejněn. Naopak některé speciální výměny zveřejněny byly, např. pokud šlo o čerstvé laureáty státních cen apod. Tzv. vázané vklady byly zlikvidovány bez jakékoli náhrady, totéž se týkalo státních dluhopisů, některých pojistek, zanikla rovněž Československá třídní loterie. Mzdy a platy byly přepočteny v poměru 1 : 5. Veškeré ceny při odstranění vázaného trhu měly být dle oficiálního vyhlášení přepočteny v poměru 1 : 5, fakticky však došlo k nezanedbatelnému zvýšení cenové hladiny, kdy obecně lze konstatovat, že ceny byly o něco nižší než ceny na někdejším volném trhu. Nové tarify od 1. června 1953 zavedla také Československá pošta. V podstatě všechny poštovní poplatky byly přepočteny v poměru 1 : 5, poplatky v mezinárodním poštovním styku v poměru 1 : 7. Od 19. června se všechny zásilky vyplácely také novými výplatními poštovními známkami.

Obyvatelstvo reagovalo na provedená opatření v drtivé většině negativně. Došlo dokonce k vypuknutí více než sto dvaceti stávek, v některých městech propukly i demonstrace (Praha, Ostrava, Bohumín, Orlová, Vimperk, Strakonice), k nejznámější vlně odporu došlo i v Plzni. Následovalo uplatnění rozsáhlé soudní i mimosoudní perzekuce. Různé formy nepokojů zaznamenala také oblast české kultury; mezi vážnější incidenty patřila šestihodinová stávka asi sto sedmdesáti filmových technických zaměstnanců na Barrandově, zastavení divadelních zkoušek v libereckém divadle, účast některých členů souboru plzeňského divadla na tamních demonstracích. Všechny živelné formy odporu v Československu ve dnech 1. – 6. června 1953 představovaly první masově deklarovanou formu nesouhlasu obyvatelstva s komunistickým režimem ve všech evropských státech sovětského bloku.⁴¹

⁴¹ KNAPÍK, Jiří a Martin FRANC. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*. s. 669 - 670

Ohlas měnové reformy v Kutné Hoře

Pramenů, které by nám pomohly objasnit situaci v Kutné Hoře před a po měnové reformě a celkový její ohlas u místního obyvatelstva mnoho nenacházíme. Z této doby se nám z Kutnohorska dochoval pouze jediný periodický deník a to „Za nový život vesnice“ (Vesnické noviny Kutnohorska). Tyto noviny však přinášely hlavně zprávy týkající se „úspěšné“ kolektivizace venkova a novinky ohledně zemědělské produkce v okrese. Samozřejmě všechny texty jsou nabitý silným ideologickým kontextem.

V čísle, které vyšlo 10. června – tedy prvním vydáním těchto novin po měnové reformě, nacházíme tento článek.

„Vláda naší republiky a ÚV KSČ vydaly usnesení o provedení peněžní reformy a zrušení lístků na potravinářské a průmyslové zboží. Je to usnesení, které má dalekosáhlý význam pro další rozvoj celého našeho hospodářství a týká se všech občanů republiky. Peněžní reformou dostává se hospodářství i lidu Československa pevné měny se zlatým obsahem a je postaráno o to, aby nové peníze byly v rukou pracujících, dělníků, techniků, rolníků a úředníků a nemohly se dostat do rukou spekulantů a příživníků. Zároveň dochází k úplnému zrušení přidělového systému, který byl v platnosti téměř 14 let. Pracující budou moci za své vydělané peníze kupovat volně, bez jakýchkoliv lístků a poukazů jak potraviny, tak i průmyslové zboží.“⁴²

Dále se tomuto tématu již noviny nevěnovaly. Zprávu o tom, jak reagovali obyvatelé Kutné Hory, potažmo kutnohorského okresu nám přináší kronika. Nicméně i ta je velmi ideologicky podkreslena. Kronikář Josef Pírko⁴³ zapsal k červnovým událostem roku 1953 toto.

„Sobota 30. května se stala důležitým mezníkem v našem životě. Na základě vlády a usnesení ÚV KSČ schválilo toho dne Národní shromáždění návrh zákona o peněžní reformě a zrušení lístkového systému. Po dlouhých 14 letech bude náš lid žít opět bez lístků a

⁴² Peněžní reforma a zrušení lístků je cestou k dalšímu rozvoji našeho hospodářství, Za nový život vesnice, oseký, 10. 6. 1953, číslo 19, s. 1

⁴³ S osobou Josefa Pírka se v této práci setkáme hned v několika kapitolách. Josef Pírko byl v letech 1952 – 1957 kutnohorským kronikářem a také se velmi angažoval v kutnohorském divadle, neboť zastával funkci ředitele, dramaturga i režiséra ochotnického spolku „Tyl“. S jistou nadsázkou můžeme říci, že především kulturní dění se v Kutné Hoře odehrávalo pod jeho taktem. Rovněž nám díky svým poctivým zápisům v kronice zprostředkoval pohled na politicko-kulturní dění v Kutné Hoře. Je však nutno poznamenat, že jeho zápisy je třeba brát vždy s rezervou, neboť jsou velmi ideologicky zkreslené. Jeho fotografie je umístěna v přílohách.

bez přidělu. Zaniká také bývalý „volný trh“ za drahé peníze. Dnes vchází v život trh, který je jednotný a volný pro všechno obyvatelstvo naší republiky.“⁴⁴

I zde nacházíme jakousi obhajobu reformy, neboť jinak se o ní snad psát ani nemohlo. Nicméně i přes tento fakt nacházíme v kronice menší kritiku. „Nelze ovšem popřít, že peněžní reforma postihuje i pracující, zejména ty, kteří své úspory neměli ve spořitelnách, ale přechovávali je doma.“⁴⁵

Dále však pokračuje v obhajobě s myšlenkou, „existence pracujících se opírá o mzdu a plat za práci a práce je u nás každému zajištěna“.⁴⁶ Tato věta se dá vlastně parafrázovat – „Nevadí, že jsme přišli o peníze, hlavně že se máme dobře a všichni máme práci.“

Obyvatelé Kutné Hory však peněžní reformu s povděkem rozhodně nepřijali. I když cenzura udělala svou práci a v novinách se vesměs o všem mlčelo, kronikář Pírko si přesto poznamenal.

„Jako všude, vzbudila peněžní reforma i v Kutné Hoře v prvních dnech velký rozruch. Mnoho lidí propadlo horečce utratit peníze staré měny stůj co stůj, a tak v neděli 31. května byly restaurace, biografy, zábavní podniky apod. ve stavu obležení. Ve dnech výměny byly ve střediscích návaly. Většina obchodů byla uzavřena, prováděly se inventury, psaly se ceníky a přebíralo se nové zboží, dovážené do prodejen ze skladů.“⁴⁷

Z těchto několika málo slov můžeme vyčíst, že měnová reforma nebyla rozhodně přijata se souhlasem většiny obyvatel. I když se komunisté snažili svůj měnový záměr co nejvíce před veřejností utulat (ještě 2 dny před reformou dokonce uklidňoval prezident Zápotocký své občany slovy – „Naše měna je pevná a měnová reforma nebude. Všechno jsou to fámy, které šíří třídní nepřátelé“⁴⁸). Přesto je patrné, že jeho slovům nikdo moc nedůvěřoval. Lidé se snažili své úspory utratit. Nejvíce se investovalo do umění, známek atd., tedy do věcí, které neztrácí na své ceně.

I přes několik protestů a stávek, vlnou nesouhlasu u většiny obyvatelstva komunistická garnitura tento krok ustála. Její důvěra však zažila prudký otřes. Na tento fakt museli čelní představitelé země reagovat. I to je jeden z důvodů, proč dochází od druhé poloviny 50. let ke zmírnění represí, ubývá politických procesů a celkově začíná být kurz nastavený o trochu

⁴⁴ SOKA Kutná Hora: Kronika města Kutné Hory 1952 – 1957, zápis k červnu 1953

⁴⁵ SOKA Kutná Hora: Kronika města Kutné Hory 1952 – 1957, zápis k červnu 1953

⁴⁶ Srov. Tamtéž

⁴⁷ Srov. SOKA Kutná Hora: Kronika města Kutné Hory 1952 – 1957, zápis k červnu 1953

⁴⁸ <http://www.ceskatelevize.cz/prezident-2013/casova-osa/?type=article&detail=17> 10. 10. 2015

liberálnější směřem. Přesto však všední život zůstává v rukou totalitního režimu. Na svobodu bude čekat ještě mnoho let.

Rozpočet města v letech 1951 – 1953

Rozpočet města z let 1951 a 1952 se bohužel nedochoval. Můžeme zde tak pouze uvést rozpočet Kutné Hory pro rok 1953. Při srovnání s rokem 1950 můžeme pozorovat vliv měnové reformy.

Rozpočet města pro rok 1953 byl následující.

	Celkem
Úhrn řádných výdajů	3 941 797 Kčs
Úhrn řádných příjmů	3 546 466 Kčs
Vykázaný schodek řádného rozpočtu	395 331 Kčs

Léta 1954 – 1957

Na jaře roku 1954 byly vydány nové zákony o národních výborech a o volbách do národních výborů. Ústavní zákon o národních výborech č. 12 z 8. března 1954 definoval národní výbory takto: „Národní výbory řídí ve svých obvodech hospodářskou a kulturní výstavbu socialismu podle směrnic vlády a zákonů republiky. Soustavně se starají, aby byly stále lépe a plněji uspokojovány rostoucí hmotné a kulturní potřeby pracujících. Veškerou svou činností pečují o člověka a jeho blaho a upevňují důvěru pracujících k orgánům lidově demokratického státu.“⁴⁹ Zároveň stanovoval, že národní výbory jsou voleny na dobu tří let.

„Zákon o národních výborech č. 13 z 8. března 1954 ve vnitřní organizaci národního výboru zřizoval místo referátů odbory a stálé komise. Komise byly řízeny a kontrolovány národním výborem, neměly rozhodovací pravomoc a nemohly zasahovat do činnosti odborů. Jejich úkolem bylo pomáhat národnímu výboru k úspěšnému plnění národohospodářských plánů, spolupracovat na přípravě usnesení pro radu a pléna a sledovat práci odborů. K zákonu o národních výborech bylo rovněž vydáno vládní nařízení č. 23 ze 7. května 1954 o organizaci výkonných orgánů národního výboru.“⁵⁰

⁴⁹ <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=12&tr=1954> 19. 7. 2015

⁵⁰ Srov. JELÍNEK, Jan a Lukáš PROVAZ. *Historie Městského národního výboru Kutná Hora v letech 1945-1990*, s. 23

„Zákon o volbách do národních výborů č. 14 z 8. března 1954 upravoval postup při organizaci a řízení voleb. V části IV. (Kandidáti) stanovoval, že kandidáti pro volbu do národního výboru jsou kandidáti Národní fronty jakožto svazku dělníků, rolníků a pracující inteligence. Národní fronta – bojový blok KSCĚ, ROH, ČSM, ČSS, ČSL, Strany slovenskej obrody, Strany slobody a ostatních organizací pracujícího lidu – navrhuje za kandidáty nejlepší dělníky, členy JZD, drobné a střední rolníky a příslušníky pracující inteligence. V Kutné Hoře výboru národní fronty předsedal člen KSCĚ a také větší část jeho členů byla komunisty anebo s nimi sympatizovala. KSCĚ proto měla dokonalý přehled o výběru kandidátů a svou většinou mohla rozhodovat, kdo bude zapsán na kandidátní listinu.“⁵¹

Tento nový zákon byl na zasedání plén projednáván několik schůzí, než byl oficiálně přijat. Již na první schůzi si vzal slovo Bohumil Lázňovský a zdůraznil důležitost těchto změn těmito slovy: „Skutečnost, že naše vláda v těchto dnech předkládá tak důležité zákony o národních výborech předem k vyjádření členům lidové správy a vůbec všem nejširším vrstvám obyvatelstva republiky svědčí o síle našeho lidově demokratického zřízení. Dokazuje, že v naší zemi se nic neděje bez vůle a bez vědomí lidu. Zákony, které u nás platí, si dává sám lid, a lid si dává takové zákony a vytváří si takové orgány, které mu zaručují splnění všech úkolů k vybudování socialismu a spokojeného a šťastného života.“⁵²

Rok 1954 byl také rokem dalších voleb. Všeobecné volby připadly na neděli 16. května. Jejich výsledek na schůzi slavnostně vyhlásil Jůva, předseda MNV: „Nové národní výbory byly prvně v našich dějinách skutečně voleny občany našeho státu. Výsledek těchto prvních voleb do národních výborů, provedených podle nejdemokratičtějších zásad, podal přesvědčivý důkaz o jednotě našeho lidu a jeho semknutosti kolem Komunistické strany Československa a vlády národní fronty.“⁵³

Těchto voleb se v celém státě zúčastnilo 98,3 % voličů a celkem 93,6% odevzdalo hlasy pro kandidáty Národní fronty. V Kutné Hoře proběhly volby do národních výborů s velmi podobným výsledkem. Voleb se zúčastnilo 98,4 % oprávněných a pro kandidáty Národní fronty hlasovalo 84,4 % voličů. Všichni kandidáti Národní fronty tak byli do národních výborů zvoleni. Ustavující plenární zasedání se konalo dne 25. května 1954. Byla na něm zvolena 9 členná rada (8 komunistů a 1 člen Československé strany socialistické).

⁵¹ Srov. JELÍNEK, Jan a Lukáš PROVAZ. *Historie Městského národního výboru Kutná Hora v letech 1945-1990*, s. 23

⁵² SOKA Kutná Hora: MNV Kutná Hora, Zápisy z pléna MNV KH, 1954, s. 33

⁵³ Tamtéž, s. 49

Za představitele města byli zvoleni:

- Ladislav Jůva – předseda MNV
 - Bohumil Lázňovský – náměstek předsedy MNV
 - Václav Vytlačil – tajemník MNV
- (všichni představitelé KSČ)

Dále byly ustanoveny odbory a jejich vedením pověřeny tyto osoby:

- odbor zemědělský – Zdeněk Piskač
- odbor místního hospodářství – Jan Ladra
- odbor finanční – Antonín Štrobl
- odbor školský a kulturní – Růžena Hornychová
- odbor vnitřních věcí - Alois Procházka
- odbor výstavby města – Antonín Pokorný⁵⁴

Zároveň byly zřízeny stálé komise – finanční, školská, kulturní, pro vnitřní věci, výstavby, zdravotní, sociální a bytová. Předsedali jim vybraní poslanci a ostatní poslanci v nich podle své volby nebo podle svých profesí pracovali. V tomto systému lze spatřovat určitou snahu zapojit do řízení národního výboru všechny poslance. Měli tím být také dostatečně informováni. Avšak vzhledem k tomu, že komise neměly rozhodovací pravomoc, a vzhledem k direktivnímu řízení národních výborů byla tato snaha problematická. Praxe ukázala, že ne všichni poslanci, vybraní do zastupitelského úřadu Městským výborem Národní fronty v Kutné Hoře, vykonávali svou funkci zodpovědně.⁵⁵

Tímto problémem se zabýval na schůzi konané 5. června 1956 i tajemník MNV Václav Vytlačil. V jeho referátu mimo jiné zaznělo:

„V důsledku dosavadní praxe v celé značně sešněrované práci místního národního výboru dospěla situace tak daleko, že téměř 50 % nynějších členů místního národního výboru své povinnosti plní nedostatečně, zřídka se zúčastňuje zasedání, málo se podílí na práci stálých komisí a o úkoly národního výboru nejeví valný zájem, a jen čeká na skončení volebního období, protože se necítí být platným a potřebným článkem orgánu státní moci ve svém obvodu.

⁵⁴ SOKA Kutná Hora: MNV Kutná Hora, Zápisy z pléna MNV KH, 1954, s. 49-51

⁵⁵ Srov. JELÍNEK, Jan a Lukáš PROVAZ. *Historie Městského národního výboru Kutná Hora v letech 1945-1990*, s. 24

V nové organizaci národních výborů se staly místní národní výbory pouze vykonavatelem směrnic, nařízení a pokynů, vyšších národních výborů, respektive ministerstev. Tuhý systém plánování, kdy každý i nepatrný výkyv z plánu podléhá předem radě schválení, je jednou z příčin toho, že národní výbor nemůže živě reagovat na potřeby občanů a problematiku spravovaného obvodu. Pro velmi malou pravomoc se staly veškeré dosavadní plány národního výboru, akční výbory atd. jen pouhým zbožným přáním a snem, neboť národní výbor bez leštění klik vyšších orgánů nemůže splnit ze svých plánů řadu úkolů. Ztrácí se tím důvěra voličů, nastává lhostejnost, a to dokonce i u členů národního výboru, protože se pak právem domnívají, že jsou úplně zbyteční, že jsou odsouzeni do role pouhých schvalovatelů rozhodnutí centra či stranických orgánů.⁵⁶

Rozpočet města v letech 1954 -1957

Rozpočty v tomto období se začaly postupně stabilizovat. Vykázané schodky klesaly.

Rozpočet města pro rok 1954 byl následující.

	Celkem
Úhrn řádných výdajů	3 340 620 Kčs
Úhrn řádných příjmů	2 247 100 Kčs
Vykázaný schodek řádného rozpočtu	1 093 520 Kčs

Rozpočet města pro rok 1955.

	Celkem
Úhrn řádných výdajů	2 172 108 Kčs
Úhrn řádných příjmů	2 457 188 Kčs
Vykázaný schodek řádného rozpočtu	285 080 Kčs

⁵⁶ SOKA Kutná Hora: MNV Kutná Hora, Zápisy z pléna MNV KH, 1954, zápis ze schůze 12. 8. 1956

Rozpočet města pro rok 1956.

	Celkem
Úhrn řádných výdajů	4 217 340 Kčs
Úhrn řádných příjmů	2 464 500 Kčs
Vykázaný schodek řádného rozpočtu	1 752 930 Kčs

Léta 1957 - 1960

Další volby proběhly v Kutné Hoře v neděli 19. května 1957. Do voličských seznamů bylo celkem zapsáno 11 198 osob. Volební účast byla 99,1 %. Pro jednotnou kandidátku Národní fronty hlasovalo 11 021 voličů, proti bylo 60 voličů, neplatných hlasů bylo odevzdáno 15. Celkově bylo zvoleno do národního výboru 98 poslanců.

Ustavující plenární zasedání se konalo dne 24. května 1957 a zvolilo vedoucí představitele města, městskou radu (radu MNV), ustavilo komise a jejich předsedy a potvrdilo ve funkcích vedoucí odborů. V radě zasedlo jedenáct komunistů (Helena Fialková, Alois Nácovský, Bohuslav Tyrkas, Leopold Gerlich, Julie Svátková, František Povondra, František Mokrý, František Beneš, Josef Šlechta, Václav Sovák a Václav Vytlačil), jeden člen Československé strany socialistické (Josef Chuchvalec) a jeden člen Československé strany lidové (Jan Nasvetter). Za představitele města byli zvoleni:

- Josef Šlechta – předseda MNV (v lednu 1959 však Josef Šlechta na svůj post rezignoval a na zasedání dne 4. března téhož roku se stal předsedou člen KSČ Ludvík Zikmunda)
- Václav Sovák – náměstek předsedy MNV
- Václav Vytlačil – tajemník MNV⁵⁷

Dále byly pro MNV v Kutné Hoře schváleny následující odbory s těmito vedoucími:

Zemědělský odbor – Václav Slaviček

Odbor pro vnitřní věci – Alois Procházka

Odbor místního hospodářství – Jan Ladra

Bytový odbor – Josef Karásek

⁵⁷SOkA Kutná Hora: MNV Kutná Hora, Zápisy z pléna MNV KH, 1959, zápis ze schůze 4. března 1959

Finanční odbor – Antonín Štrobl

Odbor pro školství – Vlastimil Němec

Odbor pro výstavbu – Antonín Pokorný

Všeobecný odbor – Stanislav Bulánek

Zvolené komise a jejich členové jsou uvedeny v Přílohách této práce.

Na této schůzi byl také schválen programový plán MNV pro léta 1957 – 1960. Po schválení v radě a na plenárním zasedání se stal tento plán základní směrnicí pro rozvoj města. Byl rozdělen do dvou částí: Na úkoly, jež měly být dokončeny v daném volebním období, a na úkoly výhledové, sledující plánovitý rozvoj města. Hlavní důraz byl položen na dokončení úpravny vody ve Starém Kolíně a dokončení bytových jednotek u Tylova divadla a na zahájení výstavby prvního kutnohorského sídliště, soustředěné zástavby a nového hotelu. Ve výhledové části sledoval zprůmyslnění města, další výstavbu bytů a obnovu historického jádra. Přijetí a schválení tohoto plánu představuje první pokus a iniciativu městského zastupitelstva o změnu poměrů ve městě a zajištění plánovitého rozvoje. Vzhledem k jeho dosavadní absenci Kutná Hora ekonomicky stagnovala a jiná města ji ve svém rozvoji v mnohém předběhla.⁵⁸

V tomto období také začaly probíhat tzv. „Akce Z“⁵⁹, v jejichž rámci bylo v Kutné Hoře zahájeno svépomocné zvelebování prostředí i jeho životního prostředí. První plány této akce zahrnovaly výstavby menších objektů, úpravy veřejných prostorů, zalesňování okolí města i úpravy sportovišť.

Rozpočet města v letech 1957 -1960

Ke konci tohoto období již vedení města dochází k vyrovnanému rozpočtu (rok 1959). Rozpočet pro rok 1960 se nedochoval.

⁵⁸ Srov. JELÍNEK, Jan a Lukáš PROVAZ. *Historie Městského národního výboru Kutná Hora v letech 1945-1990*, s. 25

⁵⁹ V návaznosti na akci 5M byla v roce 1955, u příležitosti 10. výročí osvobození Československa, zahájena trvalá akce „Zvelebování měst a obcí občanskou svépomocí“. Akce, pro niž se vžilo označení akce Z, měla formou dobrovolné a bezplatné občanské svépomoci (konkrétně pracovních brigád) přispět ke zkrášlení, ozdravení a trvalému zlepšení života v obcích a vytvořit zároveň určitý doplněk řádné státní investiční výstavby, která „nestačila krýt v plném rozsahu všechny životní potřeby moderního člověka“. (KNAPÍK, Jiří a Martin FRANC. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*, s. 122)

Rozpočet města pro rok 1957 byl následující.

	Celkem
Úhrn řádných výdajů	3 477 225 Kčs
Úhrn řádných příjmů	3 841 407 Kčs
Vykázaný schodek řádného rozpočtu	364 181 Kčs

Rozpočet města pro rok 1958 byl následující.

	Celkem
Úhrn řádných výdajů	4 524 220 Kčs
Úhrn řádných příjmů	4 634 482 Kčs
Vykázaný schodek řádného rozpočtu	110 262 Kčs

Rozpočet města pro rok 1959 byl následující.

	Celkem
Úhrn řádných výdajů	4 140 100Kčs
Úhrn řádných příjmů	4 140 100 Kčs
Vykázaný schodek řádného rozpočtu	0 Kčs

Slovo závěrem

V této kapitole si můžeme uvědomit, že onen „únorový převrat“ neproběhl jenom na vrcholných politických postech, ale dotknul se celé země. Všechny úřady byly přeorganizovány a následně do nich byli dosazeni noví lidé, kteří byli často naprosto nekompetentní pro danou funkci. Změnil se i celkový kurz. Vše se začalo řídit ze shora a jakýkoli pokus o nesouhlas či malou revoltu proti daným pravidlům se okamžitě trestal.

Když se po válce, či vlastně ještě během ní, obnovila činnost MNV, zdálo se, že všechny strasti a nepříjemné události se již nikdy nevrátí. Zatímco v prvních letech fungování tohoto úřadu můžeme vidět snahu o maximální spolupráci napříč politickými stranami s jediným cílem – pomoci obnovit Kutnou Horu, po roce 1948 se obě tyto myšlenky naprosto vytrácí.

Ještě před samotným převratem vzniká mezi členy MNV jistá nedůvěra, v některých situacích dokonce i vzájemná nevraživost. Komunistická strana v Kutné Hoře využívala ke své propagandě deník Úder, který informoval jen o tom, co bylo schváleno a co bylo vhodné. Navíc, jako jiné regionální deníky v této době, mnoho informací zkresloval a často podával naprosto lživé informace. Započala tak velká kritika vedení města. Nebyla však tak zapotřebí, neboť po převratu se stejně do vedoucích pozic dostali „bez boje“ prověření funkcionáři komunistické strany.

Zpočátku jejich vlády nad městem můžeme vidět, i přes tento fakt, vesměs pozitivní kurz jejich politiky pro Kutnou Horu. „Pozitivní“ ve smyslu – chceme pomoci našemu městu. Z různých jednání plén a rad MNV můžeme sledovat jistou snahu zajistit Kutné Hoře prestiž, kterou měla v předválečných letech a celkově se podílet na její obnově. Právě tyto zápisy působí až idylicky, neboť vše se daří prosadit a nikde nevyvstává žádný problém. Zdáli jsou tyto informace pravdivé či zkreslené, to už se dnes bohužel nedozvíme. Neexistuje pro tuto dobu relevantní zdroj, který by nám podal objektivní informace o činnosti MNV. Zato můžeme s jistotou říci, že proběhly čistky ve většině podniků, úřadů a dalších nejrůznějších pracovních pozic, kde byli nepohodlní lidé. Skoro v každém zápise z knih MNV se dočítáme o odvolání či „dobrovolném“ ukončení pracovní funkce.

Velká změna však nastává po čistkách v rámci Komunistické strany, které se samozřejmě dotkly i regionálních buněk. I v Kutné Hoře bylo vedení města odvoláno a dosazení funkcionáři s tou „správnou“ prověrkou. V tomto momentě však můžeme sledovat naprostý úpadek činnosti MNV. Zasedání plén se koná jen několikrát do roka. Řeší se na něm pouze několik bodů a k tomu je většina členů MNV často nepřítomna. Rozpočet začíná být nevyrovnaný, Kutná Hora „nevzkvétá“. Na samotnou činnost MNV si stěžuje sám i její předseda, který často apeluje na členy zastupitelstva, aby zlepšili svou činnost po všech stránkách a začali pravidelně navštěvovat zasedání MNV.

Další změna poté nastává ve druhé polovině 50. let, kdy je zvoleno nové zastupitelstvo a vedení města. Situace se stabilizuje. Vedení MNV koná svou činnost v rámci svých možností a dle nařízení vlády. Tato situace se již výrazně nemění až do roku 1960.

Soudnictví a politické procesy v Kutné Hoře

Po první kapitole, která se věnovala především správě a politickému životu v Kutné Hoře, je nutné věnovat jednu kapitolu této práce i samotnému tématu soudnictví a politických procesů, které především ke konci 40. a na začátku 50. let zasáhly celé Československo. Téma je to velmi závažné a dalo by se říci do dnešní doby velmi „ožehavé“, neboť mnoho důležitých spisů, rozsudků a záznamů z těchto let je stále skryto po archivech a do mnohých složek je i dnes po skoro 60 uplynulých letech, badatelům zakázán přístup.

V současnosti funguje v Kutné Hoře pouze Okresní soud. V minulosti však tomu tak nebylo. V našem zkoumaném období, tj. léta 1948 – 1960, fungovaly v Kutné Hoře tři typy soudů. Do roku 1949 zde fungoval „Krajský soud“, v letech 1945 – 1948 byl ve městě zřízen „Mimořádný lidový soud“ (MLS) a od roku 1950 zde začal fungovat „Lidový soud“.

Díky činnosti MLS padaly v Kutné Hoře i rozsudky smrti, jejichž ortel byl na nádvoří soudu ihned vykonán. V 50. letech proběhly ve městě i dva velmi závažné politické procesy. Jeden se týkal odbojové skupiny Xaver – Jindra, druhý potom skautských vedoucích. I když oba procesy nespadaly pod „Lidový soud“ v Kutné Hoře, jejich jednání probíhalo v místním Tylově divadle. Proto se jimi budeme v práci zabývat.

Nejprve je však nutné se zaměřit na obecné změny v oblasti soudnictví, které zde nastaly po roce 1945, respektive 1948.

Vývoj soudnictví v poválečných letech

V případě správy a politiky byla zajištěna právní kontinuita díky dekretu prezidenta republiky č. 11/1944 Úř. věstníku čs., „O obnovení právního pořádku“. O takové kontinuitě se ovšem (s jistými výhradami) dalo hovořit jen do roku 1948. Později se stále silněji projevovaly naopak prvky výrazně nové a diskontinuitní. Konkrétní podoba organizace soudní správy se opírala o dekret prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. „O zatímní úpravě soudnictví v České a Moravskoslezské zemi z 19. září 1945“. Orgány soudů a veřejné žaloby byly obnoveny ke stavu z doby před podepsáním a realizací mnichovské dohody s tím, že došlo k určitým změnám v obvodech krajských a okresních soudů. Dekret také určoval pravidla postupu v případech, jejichž projednávání začalo ještě u soudů německých působících v protektorátu. Ty byly samozřejmě v celém rozsahu zrušeny. Zlikvidováno bylo také německé soudnictví v občanskoprávních i trestních věcech.⁶⁰

⁶⁰ Srov. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, Jan JANÁK a Jan DOBEŠ. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*, s. 457

Nově byly organizovány Mimořádné lidové soudy a národní soudy, které měly za úkol provést národní očistu a potrestat válečné zločince a domácí zrádce.

Retribuční soudnictví

„O přísnou spravedlnost volají neslýchané zločiny, kterých se dopustili nacisté a jejich zrádní spoluviníci na Československu. Porobení vlasti, vraždění, zotročování, loupení a ponižování, jehož obětí byl československý lid, a všechna ta stupňovaná německá zvěrstva, kterým bohužel pomáhali anebo asistovali i zpronevěřivší se občané českoslovenští, z nichž někteří zneužili při tom i vysokých úřadů, mandátů nebo hodností, musí dojít zaslouženého trestu bez průtahy, aby nacistické a fašistické zlo bylo vyvráceno z kořene.“⁶¹

Takto popsal prezident Beneš v preambuli dekretu č. 16 z 19. června roku 1945 nutnost zřízení retribučního soudnictví. Celkem však bylo retribuční soudnictví položeno na vzniku hned několika dekretů. Jednalo se o dekret prezidenta repliky č. 16/1946 Sb., z 19. června 1945, „O potrestání fašistických zločinů, zrádců a jejich pomocníků a o mimořádných lidových soudech“ (změněn zákony č. 22/1946 Sb. a č. 245/1946 Sb.), dekret č. 157/1945 Sb., „O Národním soudu“ (změněn zákonem č. 245/1946 Sb.), ústavní dekret č. 137/1945 Sb. z 27. října 1945, „O zajištění osob, které byly považovány za státně nespolehlivé v době revoluční“ a dekret č. 138/1945 Sb. z 27. října 1945, „O potrestání některých provinění proti národní cti.“⁶²

Okresní lidové soudy měly být podle tohoto právního předpisu vytvořeny v každém sídle okresu, místní lidové soudy v každé politické obci v sídle místního národního výboru. Dekret prezidenta republiky se naproti tomu týkal jen mimořádných lidových soudů, které se měly zřizovat v sídlech krajských soudů. O místních lidových soudech nehovořil vůbec. Mimořádné lidové soudy soudily v tříčlenných senátech, složených z předsedy, jímž byl soudce z povolání, a ze dvou soudců z lidu. Skončilo-li však předchozí řízení rozsudkem, soudil mimořádný lidový soud v senátech pětičlenných, složených z předsedy, jímž byl soudce z povolání, a ze čtyř soudců z lidu. Přednosta mimořádných lidových soudů, jejich náměstky a soudce z povolání jmenoval ministr spravedlnosti ze soudců v činné službě. Soudce z lidu jmenoval ministr spravedlnosti ze seznamů sestavených okresními národními

⁶¹ Preambule dekretu prezidenta republiky č. 16 ze dne 19. června 1945

⁶² Srov. *Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2004, s. 346

výbory. Vykonavatele hrdelních trestů s potřebným počtem pomocníků ustanovoval místní národní výbor v sídle krajského soudu.⁶³

Soudnictví v 50. letech

První zásadní přelom ve vývoji soudnictví v poválečném Československu přinesl zákon č. 319/1948 Sb. „O zlidovění soudnictví“. Ten znamenal jednak likvidaci sto let vyvíjející se soudní organizace a jednak přizpůsobení soudní organizace krajskému zřízení národních výborů. Na tento zákon poté navázal zákon č. 320/1948 Sb. „O územní organizaci krajských a okresních soudů“. Celá soudní organizace se přizpůsobila krajskému zřízení (byly zrušeny zemské soudy a obvody krajských a okresních soudů odpovídaly obvodům působnosti krajských a okresních národních výborů), což ale nebyla zdaleka jediná změna.⁶⁴

„Podle zákona o zlidovění soudnictví soudní moc v občanskoprávních věcech vykonávaly okresní soudy, krajské soudy a Nejvyšší soud (soudy řádné), pokud výkon této moci nebyl zákonem přikázán soudům zvláštním nebo soudům rozhodčím.“⁶⁵

Tyto zákony však přinesly ještě jednu velmi zásadní změnu – tzv. laické soudnictví. Do krajských soudů i do soudu Nejvyššího se dostávali „soudci z lidu“, kteří neměli pro tuto funkci patřičné vzdělání, nicméně byli postaveni na stejnou úroveň jako soudci profesionální. Senáty, které rozhodovaly v první instanci, se skládaly z jednoho profesionálního soudce, předsedy a dvou soudců z lidu. Senáty druhé instance měly pět členů – dva profesionální soudce a tři soudce z lidu.

„Po období těžkých represí po únoru 1948 je příznačný vznik Státního soudu určeného zejména k posuzování trestných činů podle zákona č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky. Z právního hlediska se jednalo o jednotnou instituci se samostatnými odděleními v Brně a Bratislavě. Tvořili ji prezident, viceprezidenti, profesionální soudci a v této době všudypřítomní soudci z lidu. Státní soud rozhodoval v pětičlenných senátech složených z předsedy a dalších dvou profesionálních soudců a dvou soudců z lidu. Druhou instanci v záležitostech projednávaných Státním soudem představoval Nejvyšší soud. Odvolání tam řešily pětičlenné, v některých případech sedmičlenné senáty.“⁶⁶

⁶³ Srov. *Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2004, s. 346-347

⁶⁴ Srov. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, Jan JANÁK a Jan DOBEŠ. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*, s. 458

⁶⁵ *Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2004, s. 349

⁶⁶ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, Jan JANÁK a Jan DOBEŠ. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*, s. 458-459

K dotvoření této reorganizace došlo v roce 1952. Konkrétně zákon č. 64/1952 Sb., „O soudech a prokuratuře“, jímž byla dotvořena jednotná soudní organizace, zahrnující dosavadní soudnictví občanské a vojenské s jediným Nejvyšším soudem. K provedení tohoto zákona byl vydán zákon č. 66/1952 Sb., „O organizaci soudů“. Reorganizace byla součástí celého komplexu opatření komunistického režimu údajně k „rozvinutí hospodářsko-organizační a kulturně-výchovné funkce lidově demokratického státu“.⁶⁷

„Zákon zavedl jen dva druhy soudů: obecné a zvláštní. Obecnými soudy se staly lidové soudy, krajské soudy a Nejvyšší soud. Zvláštními soudy byly vojenské soudy a rozhodčí soudy. Státní soud byl zrušen a jeho pravomoc přešla na krajské soudy. Zákonem byla potvrzena zásada, že soudnictví se vykonávalo ve dvou instancích. Opravnou instancí nad lidovými soudy byl krajský soud a nad nižším vojenským soudem vyšší vojenský soud. Jestliže v první instanci rozhodoval krajský, resp. vyšší vojenský soud, byl opravnou instancí Nejvyšší soud. Zákon dále zakotvoval zásadu volitelnosti všech soudců, tedy jak soudců z povolání, tak soudců z lidu.“⁶⁸

Krajský soud v Kutné Hoře

Krajský soud byl v Kutné Hoře zřízen v roce 1850 jako zemský soud pro obvod soudních okresů Čáslav, Český Brod, Dolní Kralovice, Habry, Humpolec, Chotěboř, Kolín, Kostelec n. Č. l., Kouřim, Kutná Hora, Ledec n. Sáz, Havlíčkův Brod, Polná, Přibyslav a Uhlířské Janovice. Během následujících let k němu bylo ještě připojeno několik dalších oblastí.

Jeho činnost probíhala i během druhé světové války. Po válce při něm fungoval Mimořádný lidový soud. Bohužel fond týkající se krajského soudu v Kutné Hoře je zpracován pouze do roku 1897 a jeho pozdější záznamy jsou pro veřejnost nepřístupné. Můžeme zde tak pouze konstatovat, že jeho činnost zanikla díky zákonu č. 320/1948 Sb. „O organizaci krajských a okresních soudů“. Na základě tohoto zákona byla sídla krajských soudů přesunuta do sídel krajských národních výborů. V roce 1948 byl také schválen zákon č. 280/1948 Sb., „O krajském zřízení“. Na základě tohoto zákona bylo ustanoveno 19 krajů (13 v českých zemích a 6 na Slovensku). Kutná Hora spadala pod kraj Pražský (až do roku 1960, kdy byl ustanoven kraj Středočeský). Na základě těchto zákonů byl tedy krajský soud v Kutné Hoře zrušen a jeho obvod byl přesunut pod krajský soud v Praze. Spolu s krajským soudem bylo do

⁶⁷ Srov. *Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2004, s. 355

⁶⁸ Tamtéž

Prahy přesunuto i státní zastupitelství, které bylo zrušeno 31. 1. 1949 a jeho působnost převzala 1. 2. 1949 krajská prokuratura v Praze.

Mimořádný lidový soud v Kutné Hoře

Mimořádný lidový soud (MLS) fungoval v Kutné Hoře v letech 1945 – 1948. Alespoň částečně tedy zasahuje do období rozsahu naší práce, a je tedy nutné o něm zmínit několik vět.

Jak bylo napsáno v úvodu této kapitoly, Mimořádné lidové soudy se zřizovaly ve městech, kde byl ustanoven krajský soud. Jelikož se Kutná Hora mezi tato města řadila, vzniku MLS tedy nic nebránilo.

Již 22. května 1945 byla jmenována vyšetřovací komise pro tento soud. Jako členové byli ustanoveni:

Václav Houfek – soudní rada krajského soudu v Kutné Hoře

Dr. Ladislav Bednařík – Fikar – soudní rada krajského soudu v Kutné Hoře

Jan Mejtek – soudce II. skupiny krajského soudu v Kutné Hoře

Dr. Jindřich Nedošinský – soudce II. skupiny krajského soudu v Kutné Hoře⁶⁹

Mimořádný lidový soud v Kutné Hoře zahájil svou činnost jako dalších 7 MLS (Praha, Brno, České Budějovice, Hradec Králové, Moravská Ostrava, Písek a Plzeň) během září roku 1945. Již 8. září byli v porotní síni krajského soudu v Kutné Hoře vzati do slibu soudci z lidu, jmenovaní vládou republiky, kteří se sem sjeli z obvodů okresních soudů Čáslav, Habry, Uhlířské Janovice, Poděbrady, Kolín a Kutná Hora.⁷⁰

První případ, který byl projednáván u MLS Kutná Hora 20. září 1945, byl proces s Karlem Svobodou z Malína, který byl obžalován ze zločinu udavačství. Proces byl rozpočten pouze na jeden den. Svoboda byl během několika hodin uznán vinným a vyslechl závěrečný ortel – trest smrti, který byl vykonán ještě týž den.⁷¹

Pro dokreslení celého fungování MLS v Kutné Hoře můžeme přiložit následující tabulky ukazující počet projednaných případů a rozsudků smrti projednaných u tohoto soudu.

⁶⁹ Srov. SOKA Kutná Hora: MNV Kutná Hora, Mimořádný lidový soud Kutná Hora, 1945

⁷⁰ KAMENÁŘ, Jan. *Kutná Hora v období Třetí Československé republiky*, s. 36

⁷¹ Tamtéž, s. 37

Tabulka č. 1 - Počet případů projednávaných u MLS Kutná Hora⁷²

Rok	Počet případů
1945	57
1946	497
1947	58
1948	258

Tabulka č. 2 - Rozsudky smrti u MLS v Kutné Hoře⁷³

Jméno	Datum narození a úmrtí	Odsouzen/a dle
Svoboda Karel	5. 3.1907 – 20. 9.1945	retrib. tr. činy §§ 3/1; 11 r. d.
Pilný Jaromír	23. 8.1906 – 20. 11.1945	retrib. tr. činy §§ 3/1,2; 10; 11 r. d.
Skořepa Antonín	29. 5.1890 – 15. 3.1946	retrib. tr. činy §§ 2; 3/2; 5/2a; 8; 11 r. d.
Kubricht Antonín	7. 9.1893 – 22. 3.1946	retrib. tr. činy §§ 3/1; 5/2a; 11 r. d.
Šišková, roz. Čichovská Božena	15. 10.1911 – 4. 7. 1946	retrib. tr. činy § 11 r. d.
Ryšlavý Josef	2. 8. 1917 – 20. 9.1946	retrib. tr. činy §§ 3/1; 5/1a; 8/2a; r. d.
Horn Josef	1. 9.1906 – 21. 3.1947	retrib. tr. činy §§ 2; 3/2; 5/1a,2a; 7/3; 9 r. d.
Gottschling Heinrich	29. 9.1909 – 13. 4.1947	retrib. tr. činy §§ 2; 5 r. d.
Rziha Alfréd	2. 8.1909 – 14. 4. 1947	retrib. tr. činy §§ 2; 3 r. d.
Píša Václav	13. 9.1887 – 26. 4.1947	retrib. tr. činy §§ 3; 11 r. d.
Neubauer Johann	15. 10.1913 – 16. 10.1948	retrib. tr. činy §§ 2; 5 r. d.

U zbývajících rozsudků padlo několik doživotí, většinou se však tresty pohybovaly mezi 5 – 15 lety vězení a zabavením majetku.

⁷²Srov. SOkA Praha: Mimořádný lidový soud Kutná Hora

⁷³Srov. Liška O.: Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918 – 1989, s. 190

Jak můžeme vyčíst z předchozích tabulek, MLS v Kutné Hoře během 4 let svého působení dokázal vydat ortel u stovek případů. Jeho činnost tak byla velmi rychlá a „efektivní“. Mimořádný lidový soud v Kutné Hoře zanikl jako ostatní MLS (vyjma MLS v Uherském Hradišti) dne 31. 12. 1948.⁷⁴

Okresní soud Kutná Hora

Ještě před reorganizací soudnictví, ke které došlo v roce 1948, působil v Kutné Hoře soud okresní. Vznikl ve stejném roce jako soud krajský, tj. v roce 1850 a jeho obvod vytvořily katastrální obce v jeho blízkosti (např. Hlízov, Hořany, Malešov, Zbraslavice atd.).

Po celou dobu své existence náležel kutnohorský soudní okres do obvodu krajského soudu v Kutné Hoře a dočasně do užšího obvodu téhož soudu jakožto okresního sborového, později vyšetřovacího. V letech 1934 – 1944 a 1948 – 1949 působilo při okresním soudu zvláštní oddělení pro pracovní spory.⁷⁵

Okresní soud fungoval v Kutné Hoře až do roku 1952. V tomto roce přišel v platnost již zmiňovaný zákon č. 64/1952 Sb., který zaváděl jednotnou organizaci soudnictví. Okresní soud byl tak nahrazen soudem lidovým.

Lidový soud Kutná Hora

V roce 1952 vznikl v Kutné Hoře soud lidový, který nahradil bývalý okresní soud. Jeho sídlo a obvod se shodoval se sídlem a obvodem ONV.

Lidový soud se skládal z předsedy, případně náměstka, dalších profesionálních soudců a soudců z lidu. Jednal ve tříčlenných senátech tvořených předsedou (profesionálním soudcem) a dvěma soudci z lidu.

Pravomoci lidového soudu se změnily až v roce 1962, když byl vydán zákon č. 62/1961 Sb. „O organizaci soudů“. Na jeho základě vznikly tzv. místní lidové soudy, které představovaly nejnižší stupeň nové organizace. Rozhodovaly o méně závažných trestných činech, které jim postoupil prokurátor nebo soud, a o jednoduchých majetkových sporech.⁷⁶

⁷⁴ Srov. BORÁK, Mečislav. *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945-1948)*, s. 75-80

⁷⁵ Srov. HOLL, Ivo, Jiří TYWONIAK a Josef NUHLÍČEK. *Státní archiv v Praze: průvodce po archivních fondech*, s. 156

⁷⁶ Srov. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, Jan JANÁK a Jan DOBEŠ. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*, s. 459-460

I u těchto soudů se bohužel nedochoval potřebný spisový materiál, který by pomohl lépe rozkrýt jejich fungování na okresní úrovni. Můžeme však alespoň doložit počet projednávaných případů od roku 1950 do roku 1959.

Tabulka č. 3 - Počet projednávaných případů u Okresního a Lidového soudu v Kutné Hoře⁷⁷

Rok	Počet případů
1950	519
1951	1059
1952	626
1953	639
1954	388
1955	245
1956	246
1957	480
1958	414
1959	267
1960	nedochováno

U těchto soudů padaly většinou nižší tresty v rozmezí od jednoho měsíce do několika let (nepodmíněně), podmíněčné tresty či tresty peněžité. Většina obžalovaných byli rolníci, kteří se odmítali podrobit kolektivizaci. Je to patrné v počtu projednávaných případů na začátku 50. let, kdy je počet případů skoro dvojnásobný oproti následujícím rokům.

Závažnější případy byly podstupovány soudu krajskému v Praze. Byly to i dva procesy s odbojovou skupinou Xaver - Jindra a se skautskými vedoucími. Jedná se o dva nejznámější politické procesy během 50. let, které se přímo dotýkají Kutné Hory. I když je projednával krajský soud v Praze, jednání byla vedena v Tylově divadle v Kutné Hoře. Zájem veřejnosti byl tak veliký, že dle vzpomínek pamětníků, byly lístky na tento proces opravdu vydávány, jako kdyby se jednalo o divadlo.

⁷⁷ SOKA Kutná Hora: Rejstříky prokuratury 1953

Odbojová skupina „Xaver – Jindra“

Odbojových skupin proti komunistické nadvládě vzniklo po převratu 1948 mnoho. Je však velmi obtížné a často i nemožné, pokusit se zmapovat jejich činnost. Jednotlivé skupiny byly rozptýleny po celém území republiky. Neexistovala jejich vzájemná koordinace či jednotné vedení, a tak páchaly povětšinou čistě individuální partyzánskou činností vůči režimu.

Právě tento fakt nedovolil těmto protistátním „buňkám“ konat větší akce, které by mohly ohrozit stabilitu zavedeného komunistického režimu. Dalším problémem pro odbojovou činnost bylo množství dezinformací, které se dostávaly k jednotlivým členům. Např. mnoho skupin žilo v iluzi, že v Praze působí jakési ústředí „protikomunistického odboje“, které potajmu řídí veškerou činnost. Při snaze toto ústředí kontaktovat pak mnozí narazili spíše na agenty StB, než na další odbojáře.

Infiltrace agentů StB v jednotlivých odbojových skupinách byla veliká. Mnoho skupin se tak rozpadalo díky zásahu státních složek, případně i díky vzájemné nedůvěře, neboť si odbojáři přestávali vzájemně věřit. Komunistický režim v tomto případě nad jejich činností vítězil.

V oblasti Kutné Hory a Čáslavi působila část odbojové skupiny „Xaver – Jindra“, kterou zde vedli Josef Němec a Jaroslav Němeček. O této odbojové organizaci nenacházíme mnoho informací, neboť působila nekoordinovaně a spojovala několik dalších podskupin. K jejímu stručnému popisu můžeme převzít slova Václava Vebera, který se organizací a činností této skupiny zabýval v revue *Paměť a dějiny* (2009/1).

„Skupina Xaver – Jindra vlastně neexistovala, šlo o tři navzájem propojené velké skupiny, které často používaly uvedené sousloví jako poznávací heslo při vzájemném styku. Do činnosti těchto skupin se zapojilo skoro 300 občanů z okresů Kutná Hora, Čáslav a dalších míst v okolí Železných hor až po Chotěbořsko. Všichni společně hledali příležitost i rady, jak se začlenit do protikomunistického odporu a eventuálně i do odboje. Roztrpčení porážkou demokratů v únoru 1948, mnozí navíc komunistickým převratem bezprostředně osobně postižení, byli jednoznačně odhodláni bránit se. Ústředními postavami protikomunistického odboje byli v této oblasti bezesporu Karel Hořínek, který aspiroval na vojenské vedení celé plánované akce, Jaroslav Němeček, jenž byl respektovaným vedoucím skupiny Čáslav, a Josef Němec, stojící v čele skupiny Kutná Hora.⁷⁸

⁷⁸ VEBER, Václav. Xaver - Jindra: Odboj na Kutnohorsku a Čáslavsku. *Paměť a dějiny* 2009/1 s. 86

Vedení a činnost skupiny „Xaver – Jindra“

V čele zrodu skupiny či spíše tohoto útvaru stál v počátku nejspíše Josef Bičiště (nar. 12. 3. 1893). Na začátku roku 1948 pracoval jako vrchní rada ministerstva zemědělství a místopředseda Národního pozemkového fondu. Také byl jedním z předních členů národní socialistické strany. Ihned po únorovém převratu byl zatknut a vyslýchán. Při vyšetřování se však k ničemu nepřiznal (údajně měl být zapleten do zosnování přepadení Československého rozhlasu), a tak byl poté propuštěn na svobodu. Byl sice vyhozen z práce, nicméně jeho věk mu umožnil odejít do důchodu, čehož také využil. Z aktivního politického života se však rozhodně nestáhl. To se mu stalo osudným, neboť roku 1952 byl zatknut znovu a odsouzen k 17 letům těžkého žaláře. Z výslechů se můžeme dočíst, že v meziobdobí mezi léty 1948 – 1952 byl Bičiště v kontaktu s předními národními socialisty (Nestával, Horáková, Přeučil, Zemínová) a zapojoval se nejspíše i do protistátních akcí. Také v tomto období aktivně vyhledával národní socialisty, kteří by byli ochotni se zapojit do protikomunistického odboje. A právě tímto krokem pomohl vzniku skupiny „Xaver – Jindra“.⁷⁹

Další významnou postavou této odbojové skupiny byl štábní kapitán Karel Hořínek. Jako mladý neúspěšný student právnické fakulty absolvoval ve 20. letech vojenskou akademii v Hranicích na Moravě. U vojska už zůstal. Během období protektorátu se však nepříjemně zapletl s německými okupanty. V roce 1944 se totiž zapojil jako řečník do sboru přednášejících v rámci Ligy proti bolševismu a v Pardubicích i okolních městech přednesl asi 35 – 40 přednášek na téma hrozby bolševismu a nutnosti obrany proti němu.⁸⁰ Tímto činem si, bohužel pro něj, odnesl stříbrnou svatováclavskou orlici – nacistické vyznamenání. Bylo tak téměř jasné, že po skončení války ho čeká nepříjemné období. A to také nastalo.

Již v květnu roku 1945 byl zatčen jako kolaborant a o rok později odsouzen k 14 letům vězení. Důvody k jeho odsouzení našel soud hned dva – jednak již onu zmíněnou přednáškovou činnost, a jednak jeho „dezerci“, neboť se, jako profesionální voják, nezapojil do druhého odboje. U odvolacího soudu mu byl sice trest zkrácen na polovinu, nicméně i tak nastoupil Karel Hořínek jako vězeň v pracovním táboře na dole IDA v Malých Svatoňovicích. Odsud se mu však zanedlouho podařilo uprchnout. Následně začal organizovat odbojovou činnost na Čáslavsku. Zde se mu podařilo propojit odbojové skupiny působící v Kutné Hoře, Čáslavi a Železných horách. V kontaktu byl také s Josefem Bičištěm, ten mu však příliš nedůvěřoval, neboť věděl o jeho spolupráci s nacistickým aparátem. Jejich vztah a propojení

⁷⁹ Srov. VEBER, Václav. Xaver - Jindra: Odboj na Kutnohorsku a Čáslavsku. *Paměť a dějiny* 2009/1 s. 87-88

⁸⁰ Srov. tamtéž, s. 89

tak bylo velmi chladné. Činnost odbojových skupin v okolí Kutné Hory se omezovala většinou na různé letákové akce a zastrašování okresních komunistických pohlavárů pomocí anonymních dopisů. K větším akcím nedocházelo. To způsobilo nespokojenost i u samotného Karla Hořínka, který několikrát apeloval na členy, že pouze „mluví“, ale neprodukuje žádnou činnost.

Největším, ale možná také nejměleším projektem činnosti skupin pod vedením Karla Hořínka bylo asi osvobození generála Karla Kutlvašra z vězení na Mírově. Při plánování této akce se sám Hořínek zhrozil z toho, kolik jednotliví členové odboje o této akci vědí informací a jak lehce a bez zábran předávají tyto citlivé informace dále. Rozhodl se tedy od akce upustit a reorganizovat odbojové složky. Bylo již však pozdě. Do skupin se již infiltrovali agenti StB a začalo masové zatýkání. Zatknut byl i Karel Hořínek. Během procesu, který byl již dopředu, jak to bylo pro tuto dobu příznačné, připraven, se Karel Hořínek nijak netajil se svým názorem na komunistický režim. Vše podepsal a vše přiznal. Samozřejmě i tak můžeme pochybovat o tom, nakolik byla tato přiznání dobrovolná. Nakonec byl odsouzen k trestu smrti a 7. prosince 1952 byl na Pankráci popraven. Jeho kolegové, kteří s ním byli zatknuti, si odnesli tresty od 16 do 25 let těžkého žaláře. Celá tato odbojová činnost tak byla ukončena.

„Němečkiáda“

Pod skupinu „Xaver – Jindra“ spadá i činnost Jaroslava Němečka, který operoval přímo v Kutné Hoře a na Čáslavsku. I jeho aktivity byly trnem v oku komunistickému aparátu, a tak byl on i jeho spolupracovníci odsouzeni při veřejném procesu. Právě tomuto procesu se přezdívalo v Kutné Hoře „Němečkiáda“.

Postava Jaroslava Němečka

„Jaroslav Němeček (nar. 4. 1. 1908), cukrář v Čáslavi a bývalý přední místní funkcionář národně socialistické strany, zaujal protirežimní pozici jistě hned po únoru 1948. Ochotně se zapojil do aktivit (viz. Karel Hořínek) a našel základnu v Kutné Hoře u klempíře Josefa Němce, o němž se v podzemí vědělo, že vytváří odbojovou skupinu. Právě Jaroslav Němec se v tomto procesu stal druhou nejdůležitější postavou ihned po Němečkovi. V domácnosti Němce se Jaroslav Němeček zúčastnil prvních schůzek s nejtíživějším úkolem odbojové skupiny, totiž s péčí o partyzány, kteří žili v ilegalitě a bez podpory občanů nemohli existovat. V jeden čas se u Němce sešla skupina až osmnácti regálů (buď šlo o kurýry, nebo o uprchlíky z různých vězeňských zařízení, či o ty odbojáře, kterým hrozilo zatčení a kteří raději odešli do ilegality; těch bylo zřejmě nejvíce, protože většinou jejich jména neznáme,

ve spisech se jen mihnou Ota Kufa, Veverka, Oplt, Reichl, Olda, Láďa atd. – zdá se, že většině se podařilo odejít na Západ, ale jisté to není). Části z nich nabídl Němeček přechod na Čáslavsko a slíbil se o ně postarat. Na přelomu let 1948/1949 začal Němeček vytvářet své vlastní skupiny, a tak se zapojil do odboje v této oblasti jako jeden z hlavních organizátorů. Byla jistě chyba, že byl až příliš otevřený a netajil se svými názory. Jeden z jeho kolegů, Jiří Seifert, později ve vazbě vypověděl, že každý v Čáslavi věděl, že Němeček organizuje odboj a neustále ho rozšiřuje, prý se jen čekalo, kdy udeří StB. Zdá se, že agenti StB Němečkovy aktivity monitorovali, ale mezi aktéry nepronikli. To nemůžeme říci o skupinách Josefa Němce, Němeček totiž, když byl vyřazen z amnestie v roce 1960, napsal odvolání, v němž uváděl, že jeho skupina ani nemohla být nebezpečná, „protože byla organizována a vedena členem StB, jak bylo prokázáno, odvolací soud však jeho tvrzení odmítl jako nepravdivé. Za dva roky, když ho minula další amnestie, své odvolání opakoval a tentokrát jmenoval mj. Hasmana jako aktivního agenta, jenže Nejvyšší soud opět jeho odvolání zamítl s tím, že Hasman jako agent pracoval ve skupině Josefa Němce.“⁸¹

Hlavní odbojová činnost pod vedením Jaroslava Němečka a Josefa Němce spočívala v již zmiňované péči o partyzány. Oba aktéři se vždy účastnili odbojových schůzí (konaly se zejména v Kutné Hoře a Kácově), kde se domlouval postup a vzájemná koordinace právě s partyzány. Zde také bylo ustanoveno heslo (zvolání Xaver a přihlas Jindra). Dále se ustanovila šifrovací abeceda, kterou měli mezi sebou používat odbojáři a poznávací znamení (mělo se jednat o plechový štítek, který by sloužil jako náhrada legitimace stvrzující příslušnost ke skupině). Při těchto schůzích byl mimo jiné vždy projednáván bod, aby se co nejrychleji podařilo kontaktovat někoho z vedení centrálního pražského ústředí (to však neexistovalo).

Do aktivit skupiny pod vedením Jaroslava Němečka se zapojilo několik desítek osob. I přes silné pronásledování a infiltraci členů StB do odboje se podařilo Němečkovi unikat represivním složkám státu až do roku 1951. Rok poté stanul u soudu a dostal druhý nejvyšší udílený trest – doživotí. I když se Němeček po svém odsouzení několikrát pokoušel o obnovu procesu, nikdy mu nebylo vyhověno. Nicméně mu byl trest v roce 1955 snížen na 25 let vězení, v roce 1963 na 20 let a v roce 1964 byl dokonce podmíněčně propuštěn.

⁸¹ VEBER, Václav. Xaver - Jindra: Odboj na Kutnohorskú a Čáslavsku. *Paměť a dějiny* 2009/1 s. 98

Odbojová skupina Josefa Němce

Z předchozích odstavců vyplývá, že Josef Němec byl neméně důležitou postavou při organizování odboje v kutnohorském okrese. I on byl národní socialista a před rokem 1948 zastával funkci člena výkonného výboru při MNV v Kutné Hoře. Právě události v únoru tohoto roku ho donutili jednat. V počátku kontaktoval pouze několik lidí a jejich činnost byla omezena pouze na získávání finančních prostředků pro rodiny zatčených příslušníků národní socialistické strany a dále sběr informací, které by mohly pomoci vedení strany. I zde došlo ke stejné chybě jako v případě skupiny Jaroslava Němečka. Skupina pod vedením Josefa Němce se rozrostla a začala pracovat v počtu cca 140 lidí, což je pro tajnou skupinu na malém městě moc vysoký počet. Není divu, že práce skupiny začala být pro kutnohorské občany až moc „známá“. Dalším problémem, který Josef Němec musel řešit, byla starost o partyzány, kterých neustále přibývalo. Nakonec se dohodl právě s Jaroslavem Němečkem a partyzány si rozdělili.

Během roku 1949 vstupuje do skupiny pod vedením Josefa Němce již dříve zmiňovaný major Hasman. Ten díky svým údajným vojenským zkušenostem z Velké Británie přebírá vojenské řízení a aktivity partyzánů. Právě pod Hasmanovým velením se začala skupina radikalizovat a plánovat větší akce. Tím mělo být např. zastřelení předsedy ONV v Kutné Hoře Čiháka a předsedy MNV Vrány.

„Úkol, který měli provést partyzáni, byl rozebírán ze všech stran, ale vedení skupiny Kutná Hora k němu nakonec nedalo pokyn a střelbu nahradily výhružné dopisy. Další skupina dostala za úkol naplánovat atentát na předního politika země, Ludvíka Svobodu nebo Antonína Zápotockého. Druhý jmenovaný měl být přepaden při cestě autem na svou rekreační chatu (plán byl vypracován do detailu, po padesáti metrech měly čekat tři ozbrojené dvojice). Pak přibyly úkoly destruktivního charakteru, bomba měla být položena do pražské budovy ústředního výboru Komunistické strany, na pánské záchodky ve středu Václavského náměstí v Praze, také železniční trať u Čerčan měla být vyhozena do povětří. Akce byly plánovány na polovinu února 1950. Jenže v té době už mezi partyzány i některými odbojáři vzklíčilo podezření, že Hasman není tím, za koho se vydává, a Němec jako vedoucí byl požádán, aby celou záležitost prošetřil. To se mělo stát na schůzce v Praze v polovině února, kde se vedení skupiny Kutná Hora mělo sejít s Hasmanem. Tajně se schůzky chtěli zúčastnit někteří partyzáni, a to od Němečka, kteří byli o zradě Hasmana přesvědčeni.“⁸²

⁸² VEBER, Václav. Xaver - Jindra: *Odboj na Kutnohorsku a Čáslavsku. Paměť a dějiny*, s. 102

Ona schůzka byla naplánována na 17. únor roku 1950 v pražské kavárně „Paříž“. Zúčastnil se jí Josef Němec, Hasman a další členové odbojové skupiny Kutná Hora. Přítomen za partyzány byl oficiálně Jan Oplt, další dva (Veverka, Reichl) však tajně hlídali před kavárnou připraveni se střelnou zbraní případně zjednat pořádek.

„Jenže informována byla i StB (v protokolu stojí, že agenturní zprávou) a brzy po 21. hodině začali příslušníci StB obsazovat celý prostor. Není divu, že se střetli s dvěma hlídkujícími partyzány. Došlo ke střelbě, zahynul při ní náhodný chodec (Josef Pavliš), ale postřeleni byli i oba partyzáni a zatčeni spolu se všemi, kteří byli uvnitř. Oba zranění byli převezeni do vězeňské nemocnice, Reichl zde přemluvil sestru, která ho ošetřovala (Marii Jelínkovou), aby mu dala žiletku, se kterou si poté podřezal žíly (sestra Jelínková byla později postavena před soud a dostala 5 let vězení). Je samozřejmé, že skupina Kutná Hora byla zatčením silně decimována, ale odbojová činnost v kraji přerušena nebyla. Soud se konal v březnu 1951 a nejvyšší trest dostali Němec spolu s Opltem, oba po 25 letech vězení, ostatním byly vyměřeny tresty v délce trvání 15 – 24 let.“⁸³

Ohlas „Němečkiády“ v Kutné Hoře

I když byly skupiny Jaroslava Němečka a Josefa Němce rozprášeny komunistickým režimem, jejich jména a ohlas zcela nezaknily. Do dnešní doby vyvstane mnoha starším obyvatelům Kutné Hory pod pojmem „Němečkiáda“ onen soudní proces odehrávající se v divadle. Divadlo rozhodně nebylo vybráno náhodou. Komunisté chtěli veřejně ukázat a deklarovat svou sílu, případně zastrašit všechny ostatní odpůrce režimu. V té době bylo jasné, že jakýkoli odpor proti státnímu zřízení bude nekompromisně potrestán. Totalita se po nedlouhé době vrátila zpět.

Proces s Jaroslavem Němečkem a jeho pomahači proběhl třikrát – nejprve v Čáslavi, poté v Kutné Hoře a nakonec v Malíně. V čáslavské sokolovně zasedal soudní tribunál ve dnech 3. – 5. dubna 1952. Byl zde souzen přímo Jaroslav Němeček a jeho nejbližší spolupracovníci z odbojové skupiny. Měsíc nato proběhlo soudní zasedání v kutnohorském divadle s tzv. Němečkovými pomahači a týden poté v malínské sokolovně.⁸⁴ Demontrace komunistické moci byla velkolepá. Ze slov pamětníků víme, že na proces s odbojáři byly vytištěny klasické lístky do divadla. Tylovo divadlo tak bylo při procesu plně obsazené. Dav zhlédl jednu velkou tragédii...

⁸³ Srov. VEBER, Václav. Xaver - Jindra: Odboj na Kutnohorsku a Čáslavsku. *Paměť a dějiny*, s. 102

⁸⁴ Srov. NOVÁK, Pavel. Proces s J. Němečkem a jeho pomahači. *Krásné město*, s. 8

Proces s Jaroslavem Němečkem a Josefem Němcem se dostal i na stránky kutnohorské kroniky z 50. let. Kronikář Pírko zaznamenal událost následovně.

„Ve dnech 15. a 16. května 1952 probíhal v Kutné Hoře proces proti 16 občanům, kteří byli obviněni, že napomáhali protistátnímu zločinci Jaroslavu Němečkovi, již dříve odsouzenému k doživotnímu žaláři. Veřejné přelíčení se konalo v Tylově divadle před Státním soudem z Prahy za obrovské účasti lidu. Němeček v něm osobně usvědčoval všechny, kdož mu poskytli buď úkryt, peněžitou podporu, jídlo nebo jinou pomoc. Všem těmto Němečkem označeným byly pak vyměřeny tresty, z nichž nejvyšší byl 12 let faráři Dvořákovi z obce Solopysky a nejnižší 18 měsíců bývalému živnostníku – holiči Nekolovi. Dne 17. května konal se pak soud v téže věci v sousední obci Malíně. K nejvyššímu trestu 16 let byl odsouzen majitel hospodářské usedlosti Holec z osady Kuchyňky, nejnižší trest 1 roku byl vyměřen Němečkově švagrové E. Štípkové, která se přiznala ke všemu, čím napomáhala Němečkovi a jeho ženě, své sestře.

V souvislosti s tímto procesem byla souzena ještě celá řada osob, ale již jen okresním soudem v Kutné Hoře, poněvadž šlo o účast méně závažnou. V tomto přelíčení byl vynesena nejvyšší trest v trvání 2 roků.⁸⁵

Je patrné, že veřejný proces zaznamenal u kutnohorských občanů ohlas. Veškeré soudy, popravy a procesy obyvatele (a ne pouze kutnohorské) přitahují. Toto veřejné přelíčení nebylo výjimkou. Důležitost celého procesu podtrhuje onen záznam z kutnohorské kroniky. Kronikář totiž upozornil za celá 50. léta pouze na 2 procesy. Na „Němečkiádu“ a na proces se skautskými vedoucími. Konkrétně se jednalo o pány Vlastimila Herbe a Zdeňka Šlejtra. I jejich osud musíme rozkrýt, abychom mohli dokreslit soudní procesy v Kutné Hoře během 50. let.

Případ Herbe – Šlejtr

Tento případ jakoby se z paměti z kutnohorských občanů vytratil. Oba pánové byli zatčeni, vyslýcháni a odsouzeni při „klasickém“ politickém procesu. Jejich obvinění bylo stejné jako u Jaroslava Němečka a Josefa Němce – tedy odboj proti republice.

Zatímco však se u jmen Němeček a Němec dodnes mnozí starší občané pozastaví a vzpomenou si, Vlastimil Herbe a Zdeněk Šlejtr upadli v naprosté zapomnění. I když oba byli odsouzeni k nižším trestům než lidé zapletení do „Němečkiády“, jejich případ zůstává nadále velmi vážný. Vlastimil Herbe a Zdeněk Šlejtr byli skautskými vedoucími, kteří se aktivně

⁸⁵ SOKA Kutná Hora: Kronika města Kutné Hory 1952 – 1957, kapitola Veřejný život 1953

zapojili do III. odboje. Jejich propojení s Němečkem a Němcem v Kutné Hoře se však nedokázalo prokázat.

Tento proces zaznamenal krátce i kronikář Pírko, který k březnu v roce 1953 zapsal.

„Vážným případem bylo líčení proti mladým provinilcům Vlastimilovi Herbeovi a Zdeňku Šlejtrovi, oběma z Kutné Hory. Na nich se projevil zhoubný vliv vedení bývalého „Junáka“ v Praze, které nezaměřovalo svoji činnost k ušlechtilým cílům mládežnického hnutí, nýbrž naopak podněcovalo mládež k protistátním akcím. Proto Herbe i Šlejtr chtěli, podléhající vlivu tohoto vedení, vytvořit v Kutné Hoře protistátní organizaci, která by rozvracela lidově demokratické zřízení a výhody, jichž si pracující lid vydobyl. Pachatelé si nechtěli uvědomit, co lidově demokratický stát vykonal pro naši mládež. Musili být proto postiženi tvrdým, ale spravedlivým trestem, za nějž mohou poděkovat našeptávačům ze zrádného vedení bývalého „Junáka“ a reakčním živlům, řádícím v zákulisí.“⁸⁶

Toto byl několik dlouhých let jediný odstavec, který informoval o procesu Vlastimila Herbeho a Zdeňka Šlejtra. Až v roce 1994 vyšel článek v časopisu Krásné město, kde autor Dr. Pavel Novák informoval veřejnost o tomto pozapomenutém procesu v rámci článku o Německíádě. V této době však stále chybělo mnoho odpovědí na jednotlivé otázky tohoto případu, neboť důležité dokumenty byly sice uchovány, ale nezpřístupněny veřejnosti. To se podařilo až nyní, a tak se můžeme pokusit tento případ rozkrýt.

„Poklidný“ život v I., II. a III. Československé republice

Ač se život Vlastimila Herbeho a Zdeňka Šlejtra v mnohém odlišoval, jedna věc je oba spojovala – oddanost ke skautu. Přesto se pokusíme jejich život alespoň krátce nastínit, díky jejich životopisům, které jsou dochovány v jejich spisech.

Vlastimil Herbe se narodil v dělnické rodině. Jeho otec pracoval jako slévač v Kutné Hoře. Jeho matka v roce 1949 zemřela, avšak otec se znovu oženil, a tak měl Vlastimil Herbe v době svého zatčení 3 nevlastní sestry. Z prvního manželství pocházel jen on.

Během svých školních let vystudoval 5 tříd obecné školy a 4 třídy měšťanské školy. Poté se vyučil zámečnickem u Ing. Šobra v Sedlci u Kutné Hory. Následně nastoupil do továrny na výrobu kompresorů, kterou v té době vlastnili Jeřábek a Šťastný. V roce 1948 práci vystřídal a šel pracovat do dolů v Kutné Hoře (nejspíše se jedná o těžbu na Kaňku, která v těchto letech probíhala).

⁸⁶ SOKA Kutná Hora: Kronika města Kutné Hory 1952 – 1957, kapitola Veřejný život 1953

Roku 1949 nastoupil základní vojenskou službu ve Vysokém Mýtě, odkud byl po několika měsících převelen do poddůstojnické školy v Čáslavi. Po zdravotních potížích (zánět slepého střeva a deprese) byl několikrát převelen mezi Čáslaví a Vysokým Mýtem, poddůstojnický kurz tak nedokončil. Nakonec zastával funkci trubače na oddílu v Pardubicích, kde také vojenskou službu dokončil. Dne 5. listopadu 1951 byla jeho vojenská povinnost ukončena.

Po absolvování základní vojenské služby nastoupil do zaměstnání jako strojník u svého strýce v Jihlavě. V roce 1952 si podal přihlášku do požárního sboru (od roku 1942 do 1949 byl u dobrovolných hasičů v Kutné Hoře), ale díky zamítavému posudku z OAV Kutná Hora ho do práce nepřijali. Ten ho také poslal pracovat do kutnohorské cihelny, zde však Vlastimil Herbe vydržel pracovat jen jeden den. Po několika zamítavých posudcích ohledně zaměstnání na jiném místě přestal Vlastimil Herbe pracovat úplně a až do jeho zatčení nedocházel do žádného zaměstnání. Určitou zajímavostí zůstává fakt, že Vlastimil Herbe vstoupil v roce 1945 do KSČ, kde setrval jako člen až do roku 1949. Vyhozen ze strany však nebyl díky svým aktivitám, ale především díky tomu, že neplatil členské příspěvky.

Dle vyšetřovatelů se Vlastimil Herbe rovněž řadil mezi tzv. „zlatou mládež“, která způsobila jeho měšťácké myšlení, což bylo podporováno jeho aktivním členstvím v „Junáku“.

Naopak Zdeněk Šlejtr pocházel z úřednické rodiny. Jeho otec byl v době jeho zatčení již v důchodu, matka byla po celou dobu ženou v domácnosti. I on vychodil školu obecnou a následně na ní navázal školou měšťanskou. Poté však vychodil dva roky na obchodní škole v Kutné Hoře.

Po školní docházce nastoupil Zdeněk Šlejtr jako manipulační úředník do firmy GRAFIA sídlící v Kutné Hoře. Zde však působil pouze několik měsíců a od roku 1949 byl jako úředník zaměstnán ve výrobním a spotřebním družstvu Jednota. Na rozdíl od Vlastimila Herbeho nebyl nikdy členem jakékoli politické strany. Jejich propojení vzniklo v „Junáku“, ve kterém Zdeněk Šlejtr působil od roku 1943 až do roku 1950. Taktéž vedl v Kutné Hoře 8. oddíl.

Proti republice

Vlastimil Herbe se do hledáčku úřadů dostal již v roce 1945 kvůli údajné kolaboraci s nacistickým režimem. V roce 1941 zaslal totiž tehdejšímu ministru školství Emanuelu Moravcovi dopis, kdy žádal o zřízení dětské policie. Nutno poznamenat, že v této době nebylo Vlastimilu Herbeovi ani 14 let. Ministru napsal tato slova.

„Vážený pane ministr,

Pane ministr, obracím se k vám jako ministru školství.

Dovoluji si Vás požádat, jestli byste mi dovolil založit „dětskou policii“ v celém Protektorátu. Spolupracovali bychom s německou říší. Také protektorátní policií a četnictvem. Dětskou policii zakládám proto, aby dávala dozor na mládež, aby správně přecházela ulice, neházela kamením, neposmívala se starým lidem atd.

Dětská policie by měla modrý stejnokroj a červené vyložení. Hlavní velitelství Praha.

Prosím Vás, dovolte mi založit dětskou policii, pane ministře, vás bych vzal také k policii. Prosím Vás, odepište mi do týdne a já bych k Vám přijel k projednání. Také můžete zatelefonovat, číslo 8 Městská plynárna, Kutná Hora. Volejte Vlastimil Herbe. Jen v pátek odpoledně v 5 hodin telefonovat.

Prosím do týdne odepsat.

Zdar Vůdci, zdar Prezidentovi.

Nashledanou.⁸⁷

Již z kompozice dopisu je patrné, že se v tomto případě nejednalo o kolaboraci s nacistickým aparátem, jako spíše o dětskou naivitu. Nutno také dodat, že v dopisu jsou v této citaci opraveny pravopisné chyby, kterých bylo v originálním znění opravdu mnoho. Bohužel pro Vlastimila Herbeho kancelář ministra Moravce dopis zaevidovala a v roce 1942 zamítavě odpověděla. Celé toto dětské a naivní přání tak mělo po válce nepříjemnou dohru. Již v roce 1946 byl vypracován posudek a návrh na trestné stíhání. Vlastimil Herbe byl však stíhán na svobodě. Bohužel i díky faktu, že zastával funkci vedoucího „Junáka“ v Kutné Hoře, byl pod neustálým sledováním úřadů.

V „Junáku“ se Vlastimil Herbe seznámil se Zdeňkem Šlejtre. Ačkoli byl druhý jmenovaný o několik let mladší, stali se velmi dobrými kamarády. Navzájem si maximálně důvěřovali.

Právě vzájemná důvěra a velké kamarádství nakonec způsobily, že se Vlastimil Herbe svěřil se svou tajnou činností Zdeňku Šlejtrovi. Dle vzpomínek pana Šlejtra, byl Vlastimil Herbe zapojen v jakési protistátní odbojové skupině, jejímž cílem bylo vyvolat revoluci a svrhnout komunistický režim. O kterou skupinu se jednalo, či se kterými lidmi byl Vlastimil Herbe ve styku, se již, bohužel, nedozvíme, neboť si tyto informace odnesl s sebou do hrobu.

⁸⁷ ABS: spis Vlastimil Herbe, Zdeněk Šlejtr – arch. č. – V – 1175 MV

Při výsleších Vlastimil Herbe nic zásadního neprozradil a panu Šlejtrovi všechny informace nepředával. I z tohoto důvodu byli oba odsouzeni k nižšímu trestu, než tomu bylo v této době obvyklé. Můžeme ale spekulovat s informací, že Vlastimil Herbe rozhodně znal již dříve zmiňované osoby Němečka a Němce, neboť jiné odbojové skupiny v okolí Kutné Hory již nejspíše nepůsobily.

Protistátní činnost

Jediná zásada, kterou dal Vlastimil Herbe panu Šlejtrovi při zasvěcování do odbojové činnosti, byla, ať do tohoto „boje“ nikdy a za žádných okolností nebere děti. Toho se oba dva po celou dobu striktně drželi.

Počátky jejich protistátní činnosti působí až úsměvně. Pan Šlejtr připomněl jednu jejich činnost, kterou do svých lejtster nezaznamenala ani StB. Po komunistickém převratu chodili pravidelně oba pánové na procházky Kutnou Horou a na zdi jednotlivých domů vytvářeli jakási „graffiti“. Konkrétně psali na fasády heslo „PTOMS“ – „prezident Truman osvobodí malé státy.“

Kromě této činnosti měl Zdeněk Šlejtr vypracovat seznam důležitých důstojníků působících v kutnohorském okrese a vytipovat další nebezpečné lidi, kteří by mohli bránit jejich úmyslu. Dále měl pan Šlejtr vypátrat ve svém zaměstnání (tedy v Jednotě), kde se v podniku nachází sklad Lidových milicí. V případě převratu pak měl urychleně místo zabrat a čekat na další povely. Jednoduše řečeno, pan Šlejtr „měl být připraven na okamžik, kdy dojde k převratu.“⁸⁸

Více o celém dění Zdeněk Šlejtr nevěděl, neboť mu Vlastimil Herbe v rámci své i jeho bezpečnosti větší množství informací neposkytoval. Po roce 1948 se vždy jen na pár chvil sešli v parku a předali si vzájemně informace. Kam poté Vlastimil Herbe pravidelně odcházel, se již nejspíše nikdy nedozvíme.

Zatčení

V roce 1952 již StB proti oběma pánům zakročila. Jak již bylo zmíněno o několik odstavců dříve, Vlastimil Herbe se do hledáček StB dostal ihned po válce díky svému nešťastně formulovanému dopisu. Rozhodně byli také oba sledováni díky jejich napojení do skautského hnutí. Osudným se však Vlastimilu Herbeovi stalo nedovolené nošení uniformy ČSA, a také to že poměrně dlouhou dobu nebyl nikde zaměstnán.

⁸⁸ Slova Vlastimila Herbeho dle vzpomínek Zdeňka Šlejtra

Dne 14. srpna byl Vlastimil Herbe předvolán a odveden do městské úřadovny. Zde se podrobil prvnímu výslechu. Následně byla schválena žádost o domovní prohlídce u zadrženého.

Domovní prohlídka proběhla o den později. Dne 15. srpna v 10:00 vstoupil příslušník StB posílněn o jednoho člena VB v Kutné Hoře spolu s Vlastimilem Herbem do jeho bytu. Byla vykonána domovní prohlídka, při které byla nalezena uniforma por. ČSA, kterou nejspíše Vlastimil Herbe využíval při navazování kontaktů. Dále bylo, dle zprávy, objeveno několik písemností dokazujících jeho protistátní činnost. Tímto však zadržení a domovní prohlídka neskončila. Vlastimilu Herbeovi, i když byl po celou dobu hlídán strážmistrem, se podařilo z této svízelné situace uniknout.

Až komicky zaznívají slova o jeho útěku ve zprávě StB o zatčení.

„V bytě Herbeho byla provedena domovní prohlídka, kterou prováděl strážmistr Bareš, zatímco orgán StB vrchní strážmistr Dupal střežil zadrženého Herbeho. Po provedené domovní prohlídce strážmistr Bareš provedl zápis o vykonané prohlídce, při čemž Herbe poukázal na to, že ještě nebyla provedena prohlídka zásuvky u nočního stolku. Strážmistr Bareš mu na to odpověděl, že prohlídka zásuvky byla taktéž provedena. V rozmluvě, která vznikla mezi strážmistrem Barešem a Herbem, upustil vrchní strážmistr Dupal od střežení zadrženého a odebral se prohlídnout výše uvedenou zásuvku u nočního stolku, aniž by uvěřil strážmistru Barešovi, že prohlídku zásuvky již provedl. Této příležitosti využil Herbe, který stál u dveří a těmito uprchl na chodbu, při čemž zavřel dveře a tyto zvenčí uzamkl. Toto mělo za následek, že oba příslušníci byli v místnostech uzamčeni a bylo jim znemožněno ihned stíhat Herbeho. Vzhledem k tomu, že místnost se nacházela v prvním poschodí, nebylo možno Herbeho stíhat tím způsobem, že by příslušníci použili k tomuto účelu okna a taktéž z okna nebylo možno použití zbraně a to proto, jelikož pachatel prchal opačným směrem. Bareš několikrát kopl do výplně dveří, kterou vyrazil, a tímto způsobem se oba uvedení příslušníci dostali z místnosti ven a začali pátrati po směru útěku Herbeho. Po kratší době se odebral příslušník StB vrchní strážmistr Dupal, který byl zodpovědný za celý případ, na okresní oddělení StB, kde informoval náčelníka stran o útěku Herbeho.“⁸⁹

Vlastimil Herbe byl tedy na svobodě. StB ve spolupráci s VB se ihned po tomto zpackaném činu vydala do bydliště Zdeňka Šlejtra, neboť usoudila, že je to jedno z možných míst, kde by se obviněný mohl skrývat. Ani tam ovšem nepochodila. Asi se nikdy nedozvíme,

⁸⁹ Srov. ABS: spis Vlastimil Herbe, Zdeněk Šlejtr – arch. č. – V – 1175 MV, Zpráva o zadržení Vlastimila Herbeho

co se událo během těch několika málo měsíců, kdy byl Vlastimil Herbe volný. Ze spisu se pouze dovídáme, že ihned po útěku trávil Vlastimil Herbe krátký čas ještě v Kutné Hoře u Jana Pikejse a poté nakonec přešel do Ostravy ke svému bratranci, jistému Rudolfu Šubrtovi. Zde pobýval, až do svého zatčení, tedy do 3. října 1952. Poté byl ihned přesunut do vazby.

Podle vzpomínek Zdeňka Šlejtra se Vlastimil Herbe snažil využít několik měsíců své svobody k tomu, aby uttlal veškeré kontakty. Což se mu nejspíše i podařilo, neboť vyšetřovací spis není nijak obsáhlý. Také se během těchto měsíců pokoušel utéct do Anglie. Kdyby se mu to podařilo, měl se Zdeňkem Šlejtem smluvené heslo v rozhlasu – „Zdraví Vlasta“. To měla být zpráva o tom, že jeho emigrace byla úspěšná. Bohužel Zdeněk Šlejtr v rozhlase nikdy tato 2 slova neuslyšel.

Při výslechu Vlastimil Herbe doznal svou spolupráci se Zdeňkem Šlejtem. Proto byl dne 14. října 1952 druhý jmenovaný zatknut ve svém rodném domě. U zatčení byli přítomní oba rodiče. I Zdeněk Šlejtr putoval ihned po zatčení do vazby, kde absolvoval několik výslechů.

Vazba

Vyšetřování obou obviněných probíhalo až do března roku 1953. Výsledky byly velmi kruté. Ze spisů samozřejmě tyto informace nevyčteme, ale dle vzpomínek Zdeňka Šlejtra si můžeme udělat alespoň částečný obrázek o tom, co za zmi vázební věznicí probíhalo.

Oba aktéry této kauzy potkal stejný osud jako většinu politických vězňů této doby. Vynalézavost výslechových metod StB byla opravdu „pokroková“. Zdeněk Šlejtr absolvoval noci, kdy musel držet spoutané ruce několik hodin před sebou. Nemohl spát, neboť musel neustále chodit po cele. „Specialitou“ StB bylo mučení, kdy vězeň musel stát celou noc na jednom místě a poté ráno udělat 100 dřepů. Vězeň se po těchto strašných věcech opravdu přiznal skoro ke všemu. Nic jiného mu de facto ani nezbývalo. Komunistický aparát tak dosahoval výsledků, kterých ke svému prospěchu potřeboval.

Ještě než přejdeme do další kapitoly této práce, je nutné v tomto místě zmínit jednu zajímavost. Zdeněk Šlejtr v průběhu vázebního vyšetřování sdílel svou celu s jistým Jiřím

Kolářem. Nebyl to nikdo jiný než onen slavný malíř, básník a autor mnoha slavných uměleckých děl.⁹⁰

Během tří měsíců, kdy spolu trávili čas ve společné cele, se stali z obou pánů velmi dobří kamarádi. Zdeněk Šlejtr do dnešní doby vzpomíná na to, jak mu Jiří Kolář dával v cele „politické školení“. Když Jiřího Koláře propustili, vydal se ihned do Kutné Hory navštívit rodiče pana Šlejtra a předal jim alespoň nějaké informace ohledně jejich syna. Kamarádství obou pánů pokračovalo i po propuštění Zdeňka Šlejtra na svobodu, i po emigraci Jiřího Koláře do Francie.

Výsledky

Ve spisu Vlastimila Herbeho i Zdeňka Šlejtra jsou dochovány výsledky, které probíhaly během jejich vazebního držení. Vzhledem k tomu, jak oba žalovaní na otázky kladené vyšetřujícím odpovídali, můžeme zcela s jistotou říci, že celý tento výsledek je vynucený násilím a vyhrožováním a rozhodně se nezakládá na pravdě.

Pro názornou ukázkou zde můžeme uvést několik otázek z výsledku Vladimíra Herbeho. Výsledek se konal dne 6. března 1953 tedy několik málo dní před samotným procesem.

Na první otázku vyšetřovatele, zda obžalovaný shledává své zatčení jako odůvodněné, Vlastimil Herbe odpověděl.

⁹⁰ Jiří Kolář patřil k nejvýznamnějším českým umělcům druhé poloviny dvacátého století. Svou kariéru začal jako samouk, básník a překladatel. Narodil se v Protivíně, většinu života však prožil na Kladně. V roce 1932 se vyučil truhlářem. Pracoval jako dělník a později redaktor novin. Za války spolu s J. Chaloupeckým založil Skupinu 42 v té době ovšem nikoli jako výtvarník, ale jako básník. Byl též členem Umělecké besedy. V roce 1945 vstoupil do KSČ, ale ještě téhož roku v srpnu z ní zase vystoupil. V letech 1952 – 1953 byl vězněn za svoji kritiku komunismu ve sbírce Prométheova játra, jejíž rukopis byl nalezen při domovní prohlídce u literárního historika V. Černého. V roce 1977 podepsal Chartu 77. Brzy poté, 1979 jemu a ženě nebylo umožněno vrátit se do Československa ze studijního pobytu ze západního Berlína, a tak od roku 1980 žili v Paříži. V březnu 1981 tam založil Revue K, jako tříměsíčně vydávanou publikaci a asociaci věnující se šíření českého a slovenského umění diaspory. V témže roce se jeho žena vrátila do Prahy vyřizovat majetkové záležitosti, a až roku 1985 jí úřady povolily odjet za manželem. V r. 1984 dostal Kolář francouzské občanství. Jeho především výtvarné dílo je mezi uznávanějšími své doby zejména ve Francii. V roce 1990 byla Cena Jindřicha Chaloupeckého z iniciativy Jiřího Koláře, Václava Havla a malíře Theodora Pištěka vyhlášena ke každoročnímu opakování soutěže mladých umělců-výtvarníků do 35 let. V roce 1997 se s manželkou vrátili do Čech. Jsou spoluzakladateli skupiny Křižovatka (1963). Od padesátých let 20. století se Kolář soustředil na výtvarnou tvorbu, ve které experimentoval s různými formami koláže. Jeho koláže jsou založeny na dadaistickém principu. (Srov. <https://www.galerieplatyz.cz/autori/jiri-kolar> 17. 10. 2015)

„Ano, mé zatčení, jest zcela odůvodněné, jelikož jsem zakládal ilegální skupiny za účelem přípravy vojenského převratu v ČSR a nastolení vojenské diktatury, za pomoci vyakčněných důstojníků ČSA a lidmi, kteří nesouhlasí se stávajícím zřízením u nás“⁹¹

Je patrné, že odpověď je zcela vynucená a že celý výslech probíhal jako divadelní hra, jejíž scénář psala StB. Vlastimil Herbe odpovídal na otázky vyšetřujícího tak, jak mu bylo předem řečeno. Přiznal zcela svou vinu. Až „komicky“ působí část výslechu, kdy Vlastimil Herbe říká, že nové státní zřízení neměl rád od počátku a že ke všemu ho navedl „Junák“. Do KSČ prý vstoupil v roce 1945 proto, že to bylo v módě, ale také proto, že chtěl od počátku škodit straně.

Výslech probíhal standardně. Obžalovaný se ke všemu doznal. Při tomto výslechu zmiňuje i Zdeněk Šlejtra, jakož člověka, který mu pomáhal s celou organizací a který pro něj získával cenné informace. O autentičnosti celého textu svědčí fakt, že pokud se Vlastimil Herbe zmiňuje o USA, vždy před tuto zkratku vkládá přídavné jména jako „agresivní“ či „imperialistický“.

Na otázky ke svému vztahu k lidově demokratickému zřízením v ČSR Vlastimil Herbe odpověděl.

„Jest pravdou, že jsem nenáviděl lidově demokratické zřízení a hlavně KSČ, ve které jsem viděl hlavní příčinu likvidace „Junáka“ a která rovněž bojovala proti republice bývalého prezidenta Beneše, jehož jsem byl stoupencem.“⁹²

Osoba Edvarda Beneše je během celého výslechu zmíněna několikrát. Je evidentní, že StB používala jeho jméno jako symbol bývalého režimu, který byl zkažený. Neustálé odvolávání Vlastimila Herbeho k politice Edvarda Beneše a jeho ideálům vzbuzuje dojem, že to byl právě bývalý prezident, který přesvědčil mnohé odpůrce stávajícího režimu svými činy k odboji.

Na poslední otázku vyšetřujícího, zdali chce obžalovaný něčím svůj výslech doplnit, Vlastimil Herbe odpověděl.

„Více nemám, co bych ke své výpovědi o mé protistátní činnosti uvedl. Vypověděl jsem vše a podle pravdy.“⁹³

⁹¹ ABS: spis Vlastimil Herbe, Zdeněk Šlejtr – arch. č. – V – 1175 MV

⁹² Srov. ABS: spis Vlastimil Herbe, Zdeněk Šlejtr – arch. č. – V – 1175 MV

⁹³ Tamtéž

O týden později, přesněji 13. března 1953 podstoupil výslech i Zdeněk Šlejtr. Celé sezení probíhalo stejně jako v případě Vlastimila Herbeho. Odpovědi na otázky byly dopředu připravené a Zdeněk Šlejtr tak postupoval podle stejného divadelního scénáře. I on se ke všemu doznal a zdůrazňoval svůj odmítavý postoj k lidově demokratickému zřízení.

Tento názor můžeme demonstrovat hned na první otázce vyšetřovatele a následné odpovědi.

„Byl jste zatčen pro podezření, že jste prováděl protistátní činnost. Jest toto podezření a vaše zatčení odůvodněné?“

Pokládám své zatčení za zcela odůvodněné, jelikož jsem byl členem ilegální skupiny, jejímž cílem bylo násilnou cestou odstranit stávající lidově demokratické zřízení v ČSR, k čemuž jsem svou aktivní činností v ilegální práci napomáhal.⁹⁴

Výpovědi jsou vesměs totožné, což můžeme i vidět, když porovnáme odpovědi obou obviněných na první otázku kladenou vyšetřovatelem. Zdeněk Šlejtr vyšetřovatelům vypověděl, že i u něj byl vztah k lidově demokratickému zřízení nepřátelský. Svou spolupráci s Vlastimilem Herbem popsal doslova stejně, jako tomu je u výslechu prvního obviněného.

V jeho výpovědi je podtržená část, ve které se vyšetřovatel ptá, co by oba obvinění dělali v případě, že by k převratu v jejich podání opravdu došlo a lidově demokratické zřízení tak bylo odstraněno.

„O tomto se mně Herbe zmínil asi v tom smyslu, že on za zásluhy bude asi nějakým vyšším důstojníkem, což bylo jeho velikou touhou a mně říkal, že budu rovněž vyšším důstojníkem. Během těchto rozhovorů říkal, že se stane vlastníkem zámku Hluboká a nabízel mi, který ze zámků bych si vybral já, načež jsem mu řekl, že bych chtěl zámek Žleby. Herbe při těchto rozmluvách říkal, že bude u nás monarchie, že budou opět císařové, když jsem mu namítal, že jest to nesmysl, tvrdil, že to tak bude a že když tomu nechci věřit, tak nemusím.“⁹⁵

Je více než zřejmé, že tato část je celá smyšlená, neboť rozhodně nebylo cílem obou obviněných započít po převratu „život na zámku“. Můžeme se domnívat, že StB zařadila tuto otázku (i s její správnou odpovědí) do výslechu schválně, neboť je v ní perfektně demonstrováno to, proti čemu vedla KSČ největší boj – bohatství, nerovné sociální společnosti a kapitalismu. Zámek je zde uveden jako symbol dob minulých, kdy jeho vlastník vládl okolí, měl obrovské pozemky a na nich pracovali vykořisťovaní poddaní. Zámek jako

⁹⁴ ABS: spis Vlastimil Herbe, Zdeněk Šlejtr – arch. č. – V – 1175 MV

⁹⁵ Tamtéž

symbol bohatství jedince a chudoby všech ostatních. Toto mělo čtenáře po prostudování této výpovědi napadnout. Jakýsi pocit hnusu a také strachu z toho, co by se mohlo stát, kdyby režim padl. Vrátily by se totiž poměry novověku.

Do protokolu o skončeném vyšetřování Zdeněk Šlejtr napsal.

„Své viny, že jsem se stal členem ilegální organizace a v ní aktivně spolupracoval jsem si plně vědom a uznávám svoji chybu. Na svoji obhajobu chci podotknout, že jsem v prvopočátcích jednal nerozvázně, později jsem si svoje nesprávné počínání ujasnil, ale nemohl jsem již ustoupit. Slibuji, že svoje jednání odčiním na budoucím působišti prací.“⁹⁶

O objektivnosti obou výsledků můžeme naprosto pochybovat. Nicméně oba zadržení se přiznali ke všemu, k čemu se přiznat měli. Na základě těchto výsledků byla poté vypracována obžaloba.

Obžaloba

Obžaloba obou pánů byla vypracována dne 20. července 1953 okresním prokurátorem v Kutné Hoře Antonínem Králíkem.

U Vlastimila Herbeho obsahovala obžaloba 4 následující body.

- a) „jako člen bývalé skautské skupiny „Junák“ v Kutné Hoře založil roku 1951 protistátní ilegální organizaci, která měla za cíl republiku poškozovat a zeslabovat a provádět republice nepřátelský podvratný záměr – tedy založil organizaci v úmyslu podvracet samostatnost, ústavní jednotu, územní celistvost republiky nebo její lidově demokratické zřízení a společenský řád, které jsou zaručeny Ústavou
- b) jako vedoucí organizace naváděl v březnu a později roku 1952 Šlejtra, aby na závodech zjišťoval stav členů LM a kde má tato uvedené zbraně, kteréžto skutečnosti jsou státním tajemstvím dle org. řádu LM – tedy úmyslně vzbudil v něm rozhodnutí spáchat trestný čin vyzvídání státního tajemství v úmyslu vyzradit je nepovolané osobě
- c) vyhotovil falešný vojenský průkaz a falšoval ve své vojenské knížce svoji hodnost, kde z vojáka v záloze se povýšil na důstojníka a neoprávněně nosil stužky československého řádu a vyznamenání. Tedy porušil veřejnou listinu tím, že podstatně změnil její obsah v úmyslu ji užít jako pravé

⁹⁶ ABS: spis Vlastimil Herbe, Zdeněk Šlejtr – arch. č. – V – 1175 MV

d) v době od 5. září do 3. října 1952 v Bludovicích vylákal na své přítelkyni Libuši Roškotové potravinové lístky a 1 000 Kč s tím, že přijel do Ostravy na brigádu a nemá do začátku peníze – tedy jiného úmyslně poškodil na majetku tím, že jí uvedl v omyl⁹⁷

U Zdeňka Šlejtra byly body obžaloby pouze dva.

- a) jako člen bývalé skautské skupiny „Junák“ v Kutné Hoře přistoupil na návrh Herbeho do jím založené ilegální protistátní organizace a zúčastnil se její činnosti v úmyslu podvracet shora uvedené základy republiky – tedy k organizaci, která má takové cíle
- b) zjišťoval stav členů LM na závodech a kde má tato uloženy zbraně, kteréžto skutečnosti jsou státním tajemstvím dle organizačního řádu LM – tedy vyzvídal státní tajemství v úmyslu vyrazit je nepovolané osobě a státní tajemství úmyslně takové osobě vyrazil⁹⁸

Oba jmenovaní se dle prokurátora dopustili trestného činu sdružování proti republice ve smyslu § 80/1 trest. zákona, neboť zde došlo skutečně ke sdružení několika osob ke společnému cíli a v tomto sdružení byla stálá činnost a časté opakující se schůzky. Herbe navíc ještě naváděl Šlejtra k tomu, aby získával zprávy ze závodů o stavu členů a o skladištích zbraní LM, padělal vojenskou knížku – veřejnou listinu v úmyslu jí užít, takže tato trestná činnost zakládá další skutkové podstaty žalovaných trestných činů dle § 7/1, 38/1 trest. zákona. Šlejtr tím, že zjišťoval stav členů a skladišť zbraní na závodech v úmyslu vyrazit je nepovolané osobě a takové osobě je vyrazil, kteréžto stavy jsou tajné dle organ. řádu LM dopustil se dalšího trestného činu v žalobě uvedeného dle § 88/1 trest. zákona.⁹⁹

Proces a rozsudek

Soudní proces Zdeňka Šlejtra a Vlastimila Herbeho se konal v Lidovém soudu v Kutné Hoře dne 31. července 1953. Soud trval poměrně krátce, neboť byl započat v 9 hodin a 15 minut a ukončen byl již v 13 hodin a 35 minut včetně vynesení rozsudku.

Složení soudu bylo následující.

Předseda senátu – JUDr. Josef Pecha

Soudci z lidu – Božena Hudíková (důchodkyně)

⁹⁷ ABS: spis Vlastimil Herbe, Zdeněk Šlejtr – arch. č. – V – 1175 MV

⁹⁸ Tamtéž

⁹⁹ Srov. Tamtéž

Alois Vinský (zaměstnanec ONV)

Okresní prokurátor – Antonín Králík

Obhájce obou obžalovaných – JUDr. Jaroslav Nováček (advokát)

Zapisovatel – Emanuela Štěpánková¹⁰⁰

Během soudu oba obžalovaní přeřikali svoje obvinění. Při porovnání výslechu a jejich řeči během procesu, nacházíme zde skoro totožné obraty. Je tedy jasné, že i zde měli oba pánové své řeči dopředu dané a naučené nazpaměť. Oba se plně doznali svých činů, oba vypověděli přesně to, co prokuratura a soudní senát potřebovali slyšet. I z tohoto důvodu proběhl soud tak rychle.

Jejich obhájce při závěrečné řeči žádal soud, aby zvážil všechny polehčující okolnosti a dal souzeným co možná nejnížší trest. Toto přání se i částečně splnilo, neboť vyneseny rozsudek pro oba aktéry byl na tehdejší dobu opravdu mírný (i když z dnešního pohledu zcela absurdní a přísný).

Soud uznal oba aktéry této kauzy vinnými ze všech bodů obžaloby a odsoudil je k následujícím trestům.

Vlastimil Herbe si měl odsedět 3 a ½ roku ve vězení, Zdeněk Šlejtr dostal o něco mírnější trest, měl si odsedět „pouze“ 2 a ½ roku. Oběma také soud vyměřil peněžitý trest dle § 40 trestního zákona. Vlastimil Herbe měl zaplatit celkem 4 000 Kčs, Zdeněk Šlejtr 3 000 Kčs. Oba také ztratili čestné právo občanské, stanovené v § 40 trestního zákona, po dobu 5 let. Soud také zavrhl jejich podmíněčné propuštění. Zdeňku Šlejtrovi bylo také zakázáno vykonávat práci úředníka – a to navždy.¹⁰¹

Oba obvinění dostali dle soudního senátu nižší trest zejména proto, že byli nemajetní. To je také uchránilo před jakoukoli ztrátou majetku z důvodu trestního řízení.

Svůj trest nastoupili ještě týž den ve věznici Padochov, která ležela u Oslavan nedaleko od Brna. Jak Vlastimilu Herbemu tak i Zdeňku Šlejtrovi byl vyměřený trest zkrácen díky amnestii. Prvnímu jmenovanému bylo odpuštěno z původního trestu 14 měsíců, propuštěn na svobodu tak byl 3. prosince 1954. Zdeňku Šlejtrovi byl odpuštěn 1 rok, a tak byl propuštěn již 13. dubna 1954.¹⁰²

¹⁰⁰ ABS: spis Vlastimil Herbe, Zdeněk Šlejtr – arch. č. – V – 1175 MV

¹⁰¹ Srov. ABS: spis Vlastimil Herbe, Zdeněk Šlejtr – arch. č. – V – 1175 MV, Rozsudek

¹⁰² Srov. Tamtéž

I když se trest z tohoto pohledu nezdá dlouhý, měsíce trávené ve vězení nebyly jednoduché. Věznice Padochov totiž ležela v blízkosti několika uhelných dolů (konkrétně se jednalo o důl Antonín, Simson, Jindřich I. a Jindřich II.).¹⁰³ A právě v těchto místech museli vězni po dobu svého pobytu ve věznici pracovat. Pan Šlejtr si odnesl ze svého pobytu ve vězení trvalé zdravotní následky.

Zatímco s Jiřím Kolářem si Zdeněk Šlejtr dopisoval až do roku 2002, kdy Jiří Kolář zemřel, s Vlastimilem Herbem se viděl po propuštění na svobodu už pouze jednou. Oba se totiž vzájemně dohodli, že není moudré se již nadále vídat.

Vlastimil Herbe se dostal do křížku se spravedlností ještě jednou. V roce 1971 byl odsouzen k trestu 27 měsíců odnětí svobody z důvodu neplacení alimentů a zpronevření členských příspěvků ze skautské organizace „Junák“ v letech 1968 a 1969. V Archivu bezpečnostních složek také nalezneme část spisu, ve kterém je Vlastimil Herbe veden jako agent „HORYNA“. Během výkonu trestu podal Vlastimil Herbe celkem 37 zpráv obsahujících důležité informace o ostatních spoluvězních. Díky tomuto počínu mu byl také zkrácen trest a Vlastimil Herbe tak byl v roce 1972 propuštěn na svobodu. Více informací se však již k období 60. a 70. nenalezlo. Vlastimil Herbe zemřel v roce 1973, krátce po svém propuštění.¹⁰⁴

Zdeněk Šlejtr měl život po svém propuštění na svobodu o poznání veselejší. Přestěhoval se se svou manželkou do Prahy, kde se mu nakonec podařilo najít práci (díky jeho odsouzení ho nechtěl nikdo zaměstnat) a stal se pomocným zedníkem u stavební firmy. Díky jeho schopnostem se mu podařilo získat si dobré jméno, a tak mu bylo nakonec umožněno dodělat si výuční list.

Při uvolnění poměrů ve druhé polovině 60. let opět vedl (alespoň krátce) oddíl „Junáka“. Také se po srpnových událostech roku 1968 účastnil několika demonstrací. Ač se to pro čtenáře zdá až neuvěřitelné, po roce 1968 získává Zdeněk Šlejtr pracovní místo ve stavební firmě, která během 70. let rekonstruuje „Novotného lávku“ v Praze. A právě Zdeněk Šlejtr tam jako bývalý „mukl“ dělá technický dozor. Alespoň částečného odčinění křivd se mu dostalo až po roce 1989.

V současné době žije Zdeněk Šlejtr opět v Kutné Hoře v jeho rodném domě. Je aktivním členem Konfederace politických vězňů.

¹⁰³ Srov. <http://www.zdarbuh.cz/reviry/rud/dul-antonin-ve-zbysove-u-brna-nejdulezitejsi-data-ve-vyvoji-dolu/> 17. 10. 2015

¹⁰⁴ Srov. ABS: spis Vlastimil Herbe, Zdeněk Šlejtr – arch. č. – V – 1175 MV

Několik slov závěrem

Politické procesy, násilná kolektivizace, měnová reforma a atmosféra nejistoty a strachu. Tato slova se dodnes vybaví mnoha lidem, pokud jim dáme za úkol pokusit se charakterizovat 50. léta v Československu. Právě politické procesy snad patřily k největším zřůdnostem, kterých se vládnoucí komunistický aparát dopustil. Svou přípravu na tento projekt připravoval již od konce II. světové války. Na plné obrátky však bylo vše spuštěno až po převratu v roce 1948. Lidé si zpočátku neuvědomovali, že reforma celé soudnické sekce neznamena nic jiného než upevnění moci a základ pro zbavování se nepohodlných lidí. Připočteme-li k tomuto faktu i velmi masivní propagandu, mnozí uvěřili, že vše co je jim předkládáno pomocí médií, se zakládá na pravdě. A to přesně komunisté chtěli.

Je patrné, že vývoj Kutné Hory byl obdobný jako v jiných menších městech na území tehdejšího Československa. Snad jen zřízení Mimořádného lidového soudu řadilo Kutnou Horu do popředí v hierarchii soudnictví.

Lidový soud, který sídlil v Kutné Hoře, měl poměrně napilno. Samozřejmě musel řešit drobné případy (výtržnictví, krádeže atd.) ostatně jako každý jiný soud v tehdejší době. To řeší okresní soudy dodnes. Při pročitání záznamů z 50. let nás však překvapí množství případů ostatních. Většina z nich se týká kolektivizace. „Kulaci“ odcházeli od soudu i s několikaletými tresty odnětí svobody. Peněžní trest, který byl většinou nastaven jako likvidační, však obdržel skoro každý. To všechno proto, že odmítali odevzdat svůj majetek JZD. Dávky, které soukromí zemědělci museli plnit, aby nemuseli stanout před soudem, byly samozřejmě nastaveny tak, aby plnit nešly. Kolektivizace byla také masivně propagována v novinách „Za nový život vesnice“, které každý týden přinášely nejnovější informace o tom, kolik sedláků kradlo, neplnilo požadavky a tak skončilo před soudem a bylo spravedlivě potrestáno. Samotné téma kolektivizace však v této práci zařazeno není, neboť se týká převážně kutnohorského venkova (okresu) a do této práce tak svým obsahem nezapadá. Téma je však zpracováno v diplomové práci od Mgr. Anežky Stříbrné.¹⁰⁵

Ukázka dvou procesů, které se přímo dotkly dění v Kutné Hoře, velmi dobře demonstruje celkové dění 50. let. Závažnější případ je tzv. „Němečkiáda“, jelikož situace byla z obou stran poměrně vyhocená a větší konflikt byl nedaleko. O to závažnější bylo potom uplatňování spravedlnosti nad aktéry této kauzy. Počet obviněných byl velký a rozsudky byly vysoké a nemilosrdné.

¹⁰⁵ STRÍBRNÁ, Anežka. *Způsob a průběh kolektivizace zemědělství v kutnohorském okrese v padesátých letech 20. století*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Ústav českých dějin

Případ panů Herbeho a Šlejtra je rozhodně menším, ale i tak velmi závažným. Oba pánové si odnesli z této doby velké šrámy. I zde pracoval komunistický aparát tak, aby prostřednictvím uměle vytvořené spravedlnosti potlačil jakékoli své odpůrce.

Do dnešní doby můžeme při bádání v archivech nalézt mnoho informací, které nám sdělují důležitá fakta pro pochopení této doby. Mnoho z těchto informací je však založeno v archivních fondech, které ještě snad ani nebyly otevřeny a důkladně prozkoumány. Pravda je tak hluboko ukryta a my můžeme doufat, že jednoho dne budou všechny zřůdnosti této doby odhaleny.

Kultura

Další nezbytnou součástí této práce musí být kapitola věnovaná kulturnímu životu v Kutné Hoře v našem sledovaném období. Je to období, kdy se celá kultura velmi změnila a vytratil se její vždy nestranný a v jistém smyslu demokratický ráz. Únor 1948 nepřinesl jen změnu politickou, změna přišla ve všech oblastech, takže i v oblasti kulturní. A ta právě byla považována do této doby i jako oblast zčásti privátní.

Strana se snažila ovlivnit obyvatelstvo a převést vše na „sovětský vzor“. Stát začal do větší míry zasahovat do života jednotlivců a snažil se je přebudovat na kolektivní společnost. I přes tento drtivý tlak, neboť o změnách vždy pozitivně informovala snad všechna média a samozřejmě vládní představitelé, se zcela nepodařilo přebudovat celý systém společenských návyků a stereotypů.

Naše zkoumané období, tj. léta 1948 – 1960, můžeme z hlediska kulturního vývoje rozdělit do dvou částí. První část jsou léta 1948 – 1953, kdy se vládnoucí aparát opravdu masivně snažil přebudovat veškerou kulturu dle sovětského vzoru. Bylo propagováno jen to, co je sovětské a tudíž správné, ostatní bylo zavrhováno. Druhá část jsou pak léta 1953 – 1960, kde můžeme konstatovat, že i vedoucí představitelé státu si uvědomili, že není v jejich silách násilně změnit celý systém k jejich obrazu. A tak od druhé poloviny 50. let můžeme sledovat jakési částečné uvolnění masové propagandy a váhavé otevírání se zemím ze západu, tím pádem i jisté přijetí (samozřejmě v rámci mezí) jejich životního stylu. Zejména od poloviny šedesátých let se i v Československu, byť v omezené a deformované podobě, prosazovaly jevy, které v západním světě tvořily nedílnou součást moderní konzumní společnosti.¹⁰⁶

Budování a krize systému (1948 – 1953)

Jak již bylo zmíněno v úvodu této kapitoly, v letech 1948 – 1953 docházelo k budování a propagování nové kultury. Komunisté se tak pokoušeli vytvořit nezbytné podmínky k vytvoření nové společnosti. Je nutné však poznamenat, že přejímání „sovětského vzoru“ a celková propaganda východní kultury se začaly odehrávat už v roce 1946. Tento směr byl ovšem podporován nejen komunisty, ale také částí inteligence. Celkově byla společnost po válce tak otřesena, že myšlenka kolektivního modelu chování, jí vlastně ani nijak nevadila. Tento nový model kultury a sociálního chování, které komunisté zavedli ihned

¹⁰⁶ Srov. KNAPÍK, Jiří a Martin FRANC. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*, s. 20

po únoru 1948, započal nové řízení celé oblasti kulturní sféry, které vydrželo (s částečnými změnami) až do roku 1989.

„Zprostředkovatelem a často též iniciátorem mnoha nových trendů v širokých vrstvách společnosti se stalo Revoluční odborové hnutí (ROH) stavějící se do role reprezentanta „pracujícího lidu“. Vliv sjednocených odborů, které sdružovaly drtivou většinu všech zaměstnanců, se projevoval nejen při organizaci struktur sociálního zabezpečení, ale také prosazováním představ o roli kultury v poválečné společnosti a jejích ideových parametrech, zřizováním a provozováním sítě kulturních institucí (divadel, závodních knihoven ROH apod.) nebo vytvářením podmínek pro zájmovou činnost pracujících ve formujících se závodních klubech ROH.“¹⁰⁷

Prakticky všechny oblasti života ovládlo heslo následování sovětských vzorů. Na jeho propagaci se zvláště podílel „Svaz československo-sovětského přátelství“. Sovětizace probíhala mnoha způsoby. Nejobvyklejší byly příjezdy krátkodobých sovětských delegací či jednotlivých prominentních osobností, které po určité době autoritativně hodnotily poměry v Československu. Jejich názory pak byly přejímány jako direktivy k přestavbě celých oborů. Podceňovat nelze ani počet studentů na nejrůznějších sovětských vysokých školách. Také zde působil vliv množství překladů různých publikací, ať již se jednalo o články z významných periodik, především z listu „Pravda“, nebo z různých sborníků a knih, které byly označovány za výchozí texty pro další bádání v konkrétním oboru. Důležitou úlohu sehrála i periodika zaměřená výhradně na vydávání překladů článků a studií z ruštiny.¹⁰⁸

Ještě musíme zmínit jistou „laicizaci“ celé kulturní oblasti, kdy začala být vyzdvihována a prosazována díla dělnických básníků. Industrializace prostoupila i sféru literatury. Do popředí se tlačily tituly, které glorifikovaly práci lidí a úspěchy socialistické práce. V nich byla také často obsažena nenávisť vůči všemu, co se dalo považovat za západní a intelektuální.

V tomto období také došlo k proměně celé společnosti. Do popředí se začal tláčit dělný lid (hutníci, horníci atd.). Získávali nejen vyšší platy, ale zejména vyšší společenské uznání. Často dostávali pracovní místa v kanceláři, pro která nebyli vůbec kvalifikováni, stačilo pouze mít dobré směny (tj. pracovat a splnit limity na více jak 100 %). Paradoxně se

¹⁰⁷ KNAPÍK, Jiří a Martin FRANC. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*, s. 21

¹⁰⁸ Srov. Tamtéž, s. 22

však stávalo, že pokud dělník postoupil na vyšší pracovní pozici a získal tak místo v kanceláři v daném podniku, platově si mohl i pohoršit.

V roce 1951 přišla krize. Nejen politická, ale i kulturní. Stát prožíval stagnaci vývoje ekonomiky a nastal i celkový pokles životní úrovně obyvatelstva. Ne každá změna, kterou komunisté prosadili, byla vždy přínosná. Celková podřízenost sovětskému vzoru a velké množství podmíněných zásahů komunistické ideologie dostalo Československo do krizového období. I když se komunisté snažili tuto nepřízeň obyvatelům vysvětlit pomocí svádění viny na vnitřního nepřítele či ve vykonstruovaných procesech proti nepřátelům republiky, bylo zřejmé, že takto nastavený směr se bude muset změnit.

Krize přišla, jak již bylo řečeno, i v oblasti kultury. Od roku 1951 se začaly projevovat zjevné poruchy v řízení kulturního provozu. Vyrobilo se například pouhých sedm celovečerních filmů, tedy nejméně v historii české moderní kinematografie, i v porovnání s obdobím nacistické okupace. Citelně vážla také distribuční politika; přes masivní propagaci a organizované náborny k tomu účelu zřízených organizací (Např. Umění lidu, Kulturní služba pracujícím atd.) se nedařilo naplnit různá kulturní představení. Diváky začala například ztrácet i česká kina, přičemž už v roce 1950 se jejich návštěvnost dostala na nejnižší úroveň od roku 1945. Ukázalo se, že totální ideologizace kulturního dění a umění vážně narušuje plnění základních úkolů „kulturní fronty“ při „výchově lidu“ a uspokojování „kulturních potřeb“.¹⁰⁹

Reorganizace a nový kurz režimu (1953 – 1960)

Je otázkou do jaké míry můžeme o reorganizaci režimu mluvit. Je pravdou, že byl nastaven nový kurz politiky (jednak po čistkách v roce 1952, jednak po XX. sjezdu KSSS). Nicméně i přes tento fakt zůstaly ve vedení strany známé tváře, a tak reorganizace poměrů neproběhla úplně.

V kultuře však došlo k jisté liberalizaci poměrů. „Oživily se styky se zahraničím (v Československu se třeba opět uskutečnila Mezinárodní výstava poštovních známek, bylo obnoveno členství v UNESCO, rozšířily se mezinárodní vědecké kontakty atd.). Možnost umělců vycestovat s kulturním programem do donedávna „nepřátelské“ západní ciziny výrazně přispěla k postupnému okysličování domácí kultury novými podněty a stejně blahodárně působila intenzivnější kulturní výměna na veřejnost. Například na jaře 1955

¹⁰⁹ Srov. KNAPÍK, Jiří a Martin FRANC. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*, s. 28

v Praze hostoval první západní činoherní soubor od února 1948, Théâtre National Populaire, spolu s hvězdou filmového plátna Gérardem Philipem. Ve světě filmu vzrůstal rovněž dovoz „západních“ filmů, podobně jako sílilo zastoupení „západních“ a nesocialistických snímků na Mezinárodním filmovém festivalu v Karlových Varech.¹¹⁰

Začal se i kritizovat režim na jednotlivých kulturních akcích. Zmiňme např. „Druhý sjezd Svazu československých spisovatelů“ či studentské „majálesy“, kde se otevřeně kritizovaly principy fungování pounorového režimu.

Z nepříznivého vývoje si vzalo komunistické vedení jisté poučení. Ustoupilo od tvrdých restrikcí a nařízení a spíše pomalu, trpělivě a plíživě se snažilo obnovit svůj již zčásti ztracený autoritativní režim. K tomuto kroku jim výrazně pomohly i události v roce 1956 v Maďarsku, které si strana upravila k obrazu svému.

Ve druhé polovině padesátých let docházelo k dovršování kulturní revoluce i potírání zbytků maloměšťáctví. Došlo však i ke změnám. Výrazným rysem se staly určité proměny ve vztahu k trendům přicházejícím ze západních zemí. Dobové heslo „dohnat a předejít“ znamenalo do určité míry i snahu akceptovat určité konzumní trendy ze západních států a dokázat, že „společnost směřující k socialismu“ dokáže lépe uspokojovat i jimi vzbuzené požadavky spotřebitelů.¹¹¹

V této době vzniká taky socialistická konzumní společnost. Můžeme sledovat rostoucí zájem po uspokojování luxusních požadavků a obecně jistou rehabilitaci veřejně přístupného luxusu. V roce 1956 byl otevřen „Dům módy“, v roce 1957 „Dům potravin“ a „Tuzex“. Začal se i rozšiřovat sortiment maloobchodního zboží (regály tak přestávaly být prázdné jako na počátku 50. let), i když jeho kvalita v mnoha ohledech značně pokulhávala.

„Rozpornost tendencí a snah o přeměnu kultury ve smyslu nových podmínek spojených se socialistickou společností dobře ilustrují i nepříznivé posuny v kulturním dění zejména na samém sklonku padesátých let. V roce 1959 byl zastaven literární časopis „Květen“, krátce předtím (koncem roku 1958) byl z literatury exemplárně vyobcován román Josefa Škvoreckého „Zbabělci“. I na některých kulturních pracovištích, např. v Československé televizi proběhly v roce 1958 pracovní – politické prověrky, po nichž

¹¹⁰ KNAPÍK, Jiří a Martin FRANČ. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*, s. 30

¹¹¹ Srov. Tamtéž, s. 32

museli některé tvůrčí osobnosti alespoň načas televizi opustit. Tyto prověrky se odehrávaly i na dalších pracovištích včetně „Československé akademie věd“.¹¹²

Kulturní vývoj v Kutné Hoře po druhé světové válce

Ještě než se začneme věnovat vývoji jednotlivých kulturních institucí a kultury samotné v našem zkoumaném období, je téměř naší povinností sdělit alespoň několik slov o tom, jaké změny a dopady přinesl válečný konflikt na kulturní život v Kutné Hoře.

Jak je již napsáno v úvodu práce, kultura v Kutné Hoře během druhé světové války zcela nezanikla. Některé instituce fungovaly po celou dobu konfliktu bez většího omezení – jednalo se zejména o kutnohorská kina. Nicméně i přes tento fakt zaznamenali občané města výrazné omezení v možnosti jejich případného vzdělávání, relaxace či zábavy. Nejhorší čas nastal pro kulturu v období „Heydrichiády“, neboť bylo na celém území Protektorátu vydáno nařízení o zákazu veškerých kulturních akcí. Tento stav přetrval až do konce války.

Ihned po osvobození republiky kulturní život v Kutné Hoře znovu rozkvetl. Velmi rychle se podařila obnovit činnost Tylova divadla a Ochotnického spolku „Tyl“. Na svou předválečnou činnost navázala i „Kutnohorská filharmonie“ a „Pěvecký spolek Tyl“. Opět se začaly pořádat různorodé plesy a taneční zábavy. Tato idylka však trvala pouhé 3 roky, tedy do doby, kdy se chytil moci komunistický aparát, který naprosto reorganizoval kulturní život a nastavil zcela nová pravidla zábavy a vzdělanosti.

Tylovo divadlo v Kutné Hoře v letech 1948 – 1960

Jednu z nejdůležitějších složek kulturního dění v Kutné Hoře zastávalo beze sporu Tylovo divadlo. Jeho budova byla postavena v roce 1933, nicméně ochotnický spolek „Tyl“, který divadlo často využíval ke svým představením, vznikl v Kutné Hoře již roku 1843. Na úvod této kapitoly však velmi stručně představíme vývoj divadla těsně po válce, neboť začínat od roku 1948, by bylo bez zhodnocení předešlých let, dosti zmatečné.

Situace poválečná

Během 20. a 30. let 20. století hrával ochotnický spolek „Tyl“ průměrně 8 představení za měsíc. Nebyla to však jediná představení, která se v divadle odehrávala. Do divadla často zavítaly i cizí soubory, včetně souboru Národního divadla. Divadlo bylo v provozu i na začátku války. Jeho provoz byl však přerušen v důsledku nařízení o zákazu konání kulturních akcí. Největší pohroma pro divadlo přišla až na konci války. Nejprve bylo zabráno

¹¹² Srov. KNAPÍK, Jiří a Martin FRANC. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*, s. 34

Německou armádou, která využila jednak veškerých zásob paliva pro své potřeby a jednak zabrala všechny šatny v zákulisí divadla pro kanceláře Německého Červeného kříže.

Tato situace vydržela až do 8. května 1945, ale ani poté nenastal v divadle klid. Již 14. května obsadila budovu Rudá armáda a zřídila zde svůj štáb. Nakonec až 8. června se dostalo divadlo zpět do rukou městu a ochotnickému spolku. A ten již 23. června otevírá brány pro veřejnost a sehraje hru „Lucerna“.

Inscenace Jiráskova slavného dramatu se dočkala pouze dvou repríz a sklidila velmi tvrdou kritiku. Ta se objevila v deníku „Úder“ (list Okresního výboru Komunistické strany Československa). Je patrné, že již v roce 1945 si připravovala komunistická strana jakýsi ideologický základ pro budoucí léta. I ovládnutí kulturního dění patřilo mezi základní cíle po převzetí moci. Problém byl v Kutné Hoře v tom, že zde vycházely v době po roce 1945 pouze 2 deníky – „České slovo“ a již zmiňovaný „Úder“. „Svobodné slovo“, jež vydávala Česká strana národně sociální, pak zaniklo hned v roce 1946. Obyvatelé Kutné Hory tak neměli mnoho šancí předávané informace objektivně porovnat a zhodnotit. Za ukázkou propagandy zde můžeme odcitovat již zmiňovanou recenzi hry „Lucerna“ v deníku „Úder“.

„Představení dokumentovalo nadmíru jasně potřebu kulturní politiky revoluční přeměny a čistky i v regionálním ochotnickém divadle, neboť divadlo je zbraň revoluční a nesmí býti ponecháno v rukou zdiskreditovaných, neumělých, nevědomých a pochybných, v rukou kulturně maskované reakce.

Tylovo divadlo má se státi městským divadlem, tudíž divadlem na nových vnitřních základech, a což je důležité – i s novým duchem! Má mít svého stálého režiséra. Divadlo jako projev kultury, bude-li konat svou funkci poctivě a hlavně vychovávat divadelní obecnost, nemusí se báti o svojí budoucnost.“¹¹³

Období Třetí republiky

Krátké období ohraničeno lety 1945 – 1948 nebylo pro divadlo a ochotnický spolek nijak jednoduché. Již od začátku provozu divadla spravovali celou režii této budovy ochotníci. Bylo to pro ně velmi náročné, nicméně hrálo se několikrát za měsíc a navíc měli k dispozici i poměrně štědré sponzorské dary. Ochotníci se tak o divadlo dokázali sami postarat. To se však po válce obrátilo.

¹¹³ FIBICH, Jindřich. K divadelnímu představení „Lucerna“. *Úder*. Kutná Hora, 1945

Právě na základě tvrdé kritiky v deníku „Úder“, který neustále pokračoval ve svém nastaveném kurzu, začala návštěvnost divadla postupně klesat. Situace se ještě zhoršila po volbách v roce 1946. Do divadla začalo chodit čím dál tím méně návštěvníků, situace se začala stávat kritickou. Divadlo prodělávalo a ochotníci i přes vypětí všech svých sil začali nad vedením divadla ztrácet kontrolu. To nejhorší však mělo teprve přijít.

Rok 1947 zaznamenal celkový úpadek divadel v celé Československé republice. A samozřejmě obrat se nekonal ani v případě Tylova divadla. Z přehledu odehraných her z tohoto roku je patrný značný pokles. Ochotníci byli na pokraji svých sil. Problémy divadla se snaží řešit ochotníci na své schůzi konané 22. května 1947.

„Také spolek náš dostává se do sféry těchto poválečných běd, tak jako mnoho spolků ostatních. Zdá se, že mizí opravdové nadšení a obětavost, jež bývala u ochotníků pravidlem. Nicméně snažili jsme udržet se v tempu chvatu dnešního života a existenčního zápolení. Někdy se nám to podařilo více, někdy méně, ale vždy to byl výsledek takové neb oné přípravy každé hry.“¹¹⁴

Rok 1948

Únorový převrat zasáhl celou politickou i kulturní sféru Československé republiky. Není tedy překvapením, že velké změny v organizaci byly přichystány i do vedení divadla. Do dvou měsíců od převratu bylo nově zvoleno, či spíše vyměněno předsednictvo. Do čela divadla se tak dostává jistý Květoslav Bloudek, bývalý jednatel „Městského osvětového sboru v Kutné Hoře“. Jako předsedovi se mu dostalo dispozičního práva ke spolkovým účtům a získal také nepřiměřeně široké pravomoci. Bloudek byl tvrdý zastánce „nové“ kulturní politiky KSČ a jeho postoj se tak citelně promítl jak do činnosti spolku, tak do provozu Tylova divadla.¹¹⁵

Je také velmi patrná změna mediálního obrazu divadla. Demonstrovat si ji můžeme tímto příkladem. Zatímco do roku 1948 vycházely v místním deníku články, které informovaly občany o činnosti divadla a jeho nových představeních např. tímto způsobem.

„Je možno říci, že představení skončilo zřejmým fiaskem, jemuž nemohl zabránit ani nekritický úvodní chvalozpěv předsedy MNV, neboť na nastudování a provedení hry byly zcela jasně patrný všechny staré a soudné veřejnosti známé slabiny a nešvary tohoto divadelního souboru ve formě, v jaké posud zůstal zachován. Neboť několik málo hereckých

¹¹⁴ Srov. Archiv ochotnického spolku Tyl v Kutné Hoře, Kniha zápisů ochotnického spolku „Tyl“, Zápis ze schůze 22. května 1947

¹¹⁵ Srov. ŠTROBL, Miroslav. *80 let Tylova divadla v Kutné Hoře*, s. 22

individualit nikterak nemůže vyvážit naprostý nedostatek vedoucího ducha a kolektivního povědomí specifického postavení a zodpovědných úkolů ochotnického divadelnictví.¹¹⁶

Po zvolení nového vedení však již nacházíme v denících reakce zcela pozitivní. Pro srovnání citujme část reportáže o nově nastudované hře „Kremelský orloj“ režisérem Josefem Pírkem v roce 1949.

„Zkušený režisér Josef Pírko zvládl hru po všech stránkách. Jeho nespornou předností je, že i malým rolím věnuje stejnou péči jako rolím velkým a v této hře je těchto malých rolí několik desítek. Dovedeme si tedy dobře představit nesmírnou režisérovu práci, rovnající se práci umělce, trpělivě hledajícího kaménky vhodně zbarvené a vhodného tvaru, aby z nich sestavil barevně vyváženou a v liniích ušlechtilou, oku i duši lahodící mozaiku. Scény hlavních postav i scény davové byly dobře vyváženy, byly živé a správně dramaticky vystupňované. Desítky účinkujících dobře mluvily, správně řeč členily a nikde nezazněl falešný přízvuk“.¹¹⁷

Na ustanovující schůzi, která se konala dne 1. dubna 1948, byly ihned odhlasovány následující kroky, které se velmi dotkly činnosti divadla:

- 1) Zhotoviti novou přehlednou kartotéku divadla.
- 2) Provéřiti dodatečně uvedené členy spolku a vyloučiti ty, kteří pro svůj zamítavý postoj k lidově demokratickému režimu nesmějí ve spolku setrvati
- 3) Vyloučiti neplatící členy spolku
- 4) Zpravit členy o požadavcích akčního výboru, co se týče vnitřní činnosti a spolkové kázně¹¹⁸

Nežádoucí lidé byli odstaveni, cesta tak byla volná. Ochotníci začali ztrácet půdu pod nohama. Kurz divadla již byl nastaven podle předem schváleného programu. I tento fakt můžeme demonstrovat na názorném příkladu. V již zmiňovaném časopisu „Krásné město“ vyšel v čísle 6 v roce 1948 shrnující článek o již proběhnuté divadelní sezóně 1947/1948. V něm bylo poznamenáno, že ač ochotnický spolek „Tyl“ nastudoval pouze 7 nových inscenací, všechny vynikají kvalitou nad minulé představení.

¹¹⁶ Srov FIBICH, Jindřich. K divadelnímu představení „Lucerny“. *Úder*. Kutná Hora, 1945

¹¹⁷ PÍRKO, Josef. Kremelský orloj. *Úder*. Kutná Hora, 1949

¹¹⁸ Srov. Archiv ochotnického spolku Tyl v Kutné Hoře, Kniha zápisů ochotnického spolku „Tyl“, Zápis ze schůze 1. dubna 1948

„Konstantin Simonov. Ruská otázka. Hra o sedmi scénách. Přeložila Zdeňka Nuliusová. Byla uvedena 15. října 1947 jako slavnostní představení na oslavu 30. výročí říjnové revoluce na jevišti městského Tylova divadla v režii ředitele Josefa Pírka a ve scénické výpravě Richarda Landera. Ruská otázka ukazuje názorně dvojí tvář dnešní americké společnosti, hrstku lidí, kteří vidí svůj hmotných prospěch, pro který by se neostýchali vyvolat třetí světovou válku a naproti nim velkou většinu amerického národa, který zůstal věren demokratickým tradicím velkého Abrahama Lincolna a Fr. D. Roosevelta.“¹¹⁹

Můžeme tedy pozorovat změnu repertoáru vybraných divadelních her, které měly poučit a hlavně politicky „přeškolit“.

Léta 1949 – 1953

Období těchto let patřilo v celém vývoji poválečného Československa k těm nejhorším. Je to období té nejtvrďší kolektivizace, období politických monster procesů a období, při kterém se komunisté snažili zlikvidovat veškerou kulturu, která jen trochu připomínala minulý režim. Tento nástin je patrný u vývoje kutnohorského divadla, kde proběhly výrazné změny.

V zápisu z jednání Správního výboru Ochotnického spolku Tyl z 25. října 1950 nacházíme tuto zprávu.

„Správní výbor se jednomyslně usnesl, aby mimořádné valné hromadě, svolané na 3. prosince 1950, byl předložen návrh, aby dosavadní spolek Tyl na Horách Kutných se všemi členy, se vším majetkem, právy a povinnostmi zapojil se do závodní organizace ROH národního podniku Modena v Kutné Hoře, jako samostatný odbor tohoto podniku. Nové jméno pak bude J. K. Tyl, dramatický odbor záv. klubu ROH n. p. Modena na Horách Kutných.“¹²⁰

O absurditě celého období vypovídá i nově „zvolené“ jméno ochotnického spolku. Nicméně problém se samozřejmě netýkal jen nového názvu, ale zejména toho, že Tylovo divadlo v Kutné Hoře ztratilo své postavení v místním kulturním životě, a stalo se dalším politickým nástrojem, nyní již veřejně zapojeným pod ROH. To potvrdil na této schůzi již zmiňovaný Květoslav Bloudek, který v závěru dle samé zprávy prohlásil.

¹¹⁹ PÍRKO, Josef. Divadelní sezóna 1947/1948. *Krásné město*. 1949, s. 10

¹²⁰ Srov. Archiv ochotnického spolku Tyl v Kutné Hoře, Kniha zápisů ochotnického spolku „Tyl“, Zápis ze schůze 25. října 1950

„Dnes není doba na lokální patriotismus. V socialistickém státě je nutno pracovat ve velkém kolektivu, který se dá lépe ovládnout v duchu jednotné politické linie.“¹²¹

Další změny se potom odhlasovaly na schůzi konané 3. prosince 1950. Můžeme následující slova již označit za konec svobodného divadla.

„Všichni členové spolku se budou mezi sebou oslovovat namísto dosavadního bratře – sestro, oslovením soudruhu – soudružko.

Po zapění *Písně práce* byla valná schůze spolku TYL ukončena v 11 hod. dopoledne.“¹²²

Divadlo tak bylo naprosto ovládnuto. V repertoáru divadla se začaly objevovat již jen schválené a správně ideologicky směřované hry. Například inscenace, která měla během roku 1951 nejvíce repríz a největší úspěch byla „Kremelský orloj“ od autora Nikolaje Federoviče Pogodina, nastudované v Kutné Hoře dramaturgem Josefem Pírkem. Obrat sledujeme i v okresních médiích, neboť v posledním čísle Krásného města z roku 1951 se píše.

„Jak patrně, jeví se tedy činnost dramatického odboru J. K. Tyla Z. K. Modera zcela uspokojivě. Je však žádoucí, aby soubor bývalého ochotnického spolku „Tyl“ byl posílen novými pracovníky, a to hlavně příslušníky masové organizace, jejíž jméno nese dnes na svém štítě.“¹²³

Divadlo už tedy fungovalo, jak mělo, ale ještě bylo nutné upozadit zkušené herce pamatující minulou dobu a nahradit je novou krví, tedy dělníky. Ti se tedy postupně stávali i ochotnickými herci. Celková úroveň her i jejich zpracování tak klesala. To dokresluje i památný projev soudruha Bloudka v roce 1953 před spoře zaplněným hledištěm divadla v Kutné Hoře.

„Skončila doba, kdy kutnohorské dámy předváděly v divadle své róby a pánové zde pokuřovali drahé doutníky, zatímco dělnická třída svými mozoly vytvářela jejich blahobyty.“¹²⁴

¹²¹ Srov. Archiv ochotnického spolku Tyl v Kutné Hoře, Kniha zápisů ochotnického spolku „Tyl“, Zápis ze schůze 25. října 1950

¹²² Srov. Archiv ochotnického spolku Tyl v Kutné Hoře, Kniha zápisů ochotnického spolku „Tyl“, Zápis ze schůze 3. prosince 1950

¹²³ PÍRKO, Josef. Naše divadlo. *Krásné město*. 1951, s. 14

¹²⁴ Srov. Archiv ochotnického spolku Tyl v Kutné Hoře, Kniha zápisů ochotnického spolku „Tyl“, Zápis ze schůze 5. prosince 1953

Léta 1954 – 1955

Toto období přineslo městskému divadlu další organizační změny. Tylovo divadlo se stalo součástí nově vzniklé instituce – Domu osvěty (DO)¹²⁵. Jeho ředitel Bohumil Brožek se na nastávajících 12 měsících stává současně ředitelem divadla. Naštěstí zůstává ve funkci tajemníka muž, o němž již byla řeč – Antonín Bojanovský.¹²⁶

Že začátky této organizační změny nebyly úplně jednoduché, popsal Josef Pírko v kronice města.

„Počátky Domu Osvěty J. K. Tyla byly těžké. Příčinou obtíží byla nezkušenost nového ředitele a hlavně opožděné zřízení rady DO, která měla ředitele v jeho práci podpořit. Důsledky přeměny Tylova divadla v Dům Osvěty J. K. Tyla se projeví také v dobrovolném rozchodu dramatického odboru „Tyl“ záv. klubu ROH n. p. Modena, který do té doby Tylovo divadlo spravoval. Jeho členové přešli jednak do nově založeného dramatického odboru ZK ROH KRD (Kutnohorské rudné doly) v Kaňku, jednak do nově založeného dramatického odboru při ZK ROH OPK (Okresní průmyslový kombinát) v Kutné Hoře. Tyto skutečnosti oslabily v posledním měsíci roku citelně kulturní dění v našem městě. Najisto však lze tvrdit, že všechny tyto nesnáze budou v brzkou překlenuty a Dům Osvěty J. K. Tyla v Kutné Hoře stane se pevným středem kulturního života nejen ve městě, ale i v celém okrese.“¹²⁷

I přes tyto problémy hrálo městské Tylovo divadlo více inscenací než v letech minulých. Několik her představily již jmenované soubory (Modena a KRD), ale do Kutné Hory přivítalo také mnoho profesionálních divadelních sborů. Např. v roce 1953 to byly Městské a oblastní divadlo v Kolíně, Krajské oblastní divadlo v Hradci Králové, Armádní umělecký sbor Víta Nejedlého, Divadlo československé armády, zájezdový soubor z Prahy – Vinohrad, Kolektiv pražských divadelních umělců a divadlo Komédie z Prahy.¹²⁸

Repertoár byl podobný jako v minulých letech. Hrály se zejména ruské inscenace (Gusev, Arbusov), ale i Shakespeare (konkrétně Večer Tříkrálový) a české hry (J. K. Tyla). Nejúspěšnější představení byla, dle Josefa Pírka, Prodaná nevěsta, kterou ztvárnil Armádní umělecký sbor Víta Nejedlého.

Divadelní sezóna roku 1954 byla podobná jako v předchozím roku. Většinu představení v Tylově divadle však již dramaticky ztvárnily ochotnické spolky. Přibyly však

¹²⁵ Dům osvěty, resp. činnost Osvětové besedy je vysvětlena v kapitole „Kultura“ (Veřejné oslavy a lidové zábavy)

¹²⁶ Srov. ŠTROBL, Miroslav. *80 let Tylova divadla v Kutné Hoře*, s. 23

¹²⁷ SOkA Kutná Hora: *Kronika města Kutné Hory 1952 – 1957*, kapitola Kultura 1953

¹²⁸ Srov. Tamtéž

inscenace souborů Národního divadla a Krajského oblastního divadla v Olomouci. Z domácích ochotnických souborů se podařilo nacvičit celkem 4 nové hry – Kuličku (Maupassant), Naši furianti (Stroupežnický), Třetí zvonění (Štech) a Talisman (Nestroy).¹²⁹

Léta 1956 - 1960

V těchto letech pokračovala již zavedená praxe. Dům osvěty byl provozovatelem Tylova divadla až do roku 1959 a na postech ředitelů se vystřídal řada jmen. Bohumila Brožka střídá v období 1954 – 55 Alois Pipek, po něm jej do roku 1958 vystřídá Vladimír Jeřábek. Koncem tohoto roku dochází k další organizační změně. Divadlo je vyjmutu z organizační struktury Domu osvěty J. K. Tyla a do roku 1959 je jako součást nově ustavené Osvětové besedy řízeno tehdejším předsedou kulturní komise Městského národního výboru K. Hory Miroslavem Justem. Ani tato poněkud nešťastná kombinace dlouho nevydrží a již v roce 1961 se Tylovo divadlo opět vrací pod ředitelství Domu osvěty, jemuž šéfuje Josef Kouba. Poněkud rozporuplná osobnost, ale rozhodně stojí za širší připomenutí: Byť poslušně plnil direktivy stranického aparátu OV KSČ, dokázal v oněch nelehkých dobách konce padesátých let minulého století zorganizovat první a zatím poslední zájezd kutnohorského divadla a jeho ochotnického spolku do zahraničí. Představení uvedená ve Vídni a určená českým krajanům žijícím v Rakousku zde sklídila velký úspěch.¹³⁰

„Počátek 60. let přináší další změny: Dům osvěty v čele s Josefem Koubou se stává kulturní institucí, zaměřenou převážně na „oživení kulturního života na vesnici“. V rámci kulturní instituce, zaměřené pouze na město Kutná Hora, vzniká při tehdejších městském národním výboru Kulturní středisko, jehož „vlajkovou lodí“ se stává právě Tylovo divadlo.“¹³¹

Co se týče repertoáru a dalších organizačních změn, je nutné zmínit rok 1955. V tomto roce se totiž otevřely dvě nové scény. Nově se začalo hrát na nádvoří Vlašského dvoru a na přírodní scéně v parku pod Vlašským dvorem. Na těchto nových scénách se mimo jiné představil opět soubor Národního divadla s hrami „Dalibor“ (Smetana) a „Kutnohorští havíři“ (Tyl).

Rok 1956 byl pro divadlo v Kutné Hoře ještě „pompéznější“, neboť se, ač to zní možná paradoxně, slavilo 100. výročí Tylovy smrti. V programu divadla se tak objevily všechny inscenace, které kdy Josef Kajetán Tyl napsal.

¹²⁹ SOkA Kutná Hora: Kronika města Kutné Hory 1952 – 1957, kapitola Kultura 1954

¹³⁰ Srov. ŠTROBL, Miroslav. *80 let Tylova divadla v Kutné Hoře*, s. 23

¹³¹ Srov. Tamtéž

V následujících 3 letech již bylo divadlo „stabilizováno“. Repertoár se nijak zásadně nezměnil, nadále převládaly hry od ruských autorů, ale objevovaly se i hry od autorů jako W. Shakespeare či H. Fast. Z českých her pak převládaly inscenace J. K. Tyla, ale byly uvedeny i hry od Fráni Šrámka a Karla Čapka. Kronikář Pírko označil vývoj divadla v kronice za uspokojivý. Divadlo hrálo mnohem více než ke konci 40. let, a také pořádalo spoustu akcí mimo svou budovu (např. Tylova Kutná Hora či Kutnohorské divadelní léto – budeme se jimi zabývat v příští kapitole).

„Tylova“ Kutná Hora

Název značí již zmiňovaný divadelní kutnohorský festival. První díl tohoto festivalu byl pořádán během června roku 1940. Celý festival přečkal i válku, i když byl díky ní občas zkracován či upravován (zejména v období tzv. „Heydrichiády“). Po válce se však obnovil a konal se i každý rok v našem zkoumaném období.

Festivalu bylo vyhrazeno vždy 14 dní v červenci, ale v roce 1948 se díky konání XI. všesokolského sletu v Praze přesunul na říjen. Poté však byla opět jeho pokračování pořádána v červenci.

Záštitu nad festivalem vždy převzaly MNV, ONV, ORO, MRO a ochotnický spolek „Tyl“. Během 14 dní se stihlo odehrát 5 – 6 divadelních her. Ve výběru samozřejmě nikdy nechybělo dílo Josefa Kajetána Tyla a dílo ruského klasika. Nicméně hrál se i Shakespeare, Čapek či Klicpera.

Kutnohorské divadelní léto

V roce 1954 se začal konat jeden z menších divadelních festivalů – „Kutnohorské divadelní léto“. Za podpory MNV a ONV Kutné Hory a také za velké podpory veřejnosti byly během roku 1954 ve městě postaveny 2 nové divadelní scény nacházející ve Vlašském dvoře a v parku pod Vlašským dvorem. Zahajovací hrou pro otevření celého festivalu se stala opera „Dalibor“ od Bedřicha Smetany. Zájem obyvatel Kutné Hory byl nevídaný. Prodalo se přes 2 000 lístků. Jako druhá hra bylo uvedeno dílo Josefa Kajetána Tyla „Kutnohorští havíři“. I zde byl zájem obrovský.¹³²

I tento festival přečkal všechny nástrahy a změny a pořádá se do dnešní doby, dokonce i na stejném místě – tj. na nádvoří Vlašského dvora.

¹³² Srov. SOkA Kutná Hora: Kronika města Kutné Hory 1952 – 1957, kapitola Kultura 1954

Loutková scéna

Bylo by rozhodně chybou nezmínit se v naší práci alespoň ve stručnosti o Loutkové scéně, která působila v levém přízemí rozlehlé budovy Tylova divadla. Podle původních plánů z počátků 30. let minulého století prý měly být v těchto prostorách zřízeny veřejné lázně. Tento údajný záměr se však nikdy neuskutečnil. Z velmi skromných historických pramenů lze jen dovozovat tvrzení, že zde vznikla malá scéna pro tehdy velmi oblíbené loutkové divadlo, které ve 30. letech provozoval loutkářský odbor kutnohorského Sokola, ale ve zcela jiném objektu, přesněji řečeno v přízemí sokolovny v dnešní Sokolské ulici. V jeho čele stál kutnohorský pedagog a profesor kutnohorského gymnázia Ladislav Znojemský.¹³³

První oficiální zmínku o loutkové scéně v Tylově divadle najdeme v zápisu Správního výboru Ochotnického spolku Tyl ze dne 2. dubna 1946. Z popisu průběhu schůze ocitujeme část, týkající se právě tehdejší loutkové scény:

„Br. předseda (pozn.: Jedná se o ing. Reicha, který byl zároveň čestným ředitelem divadla) referuje o znovuzřízení loutkového divadla Dámského dobročinného spolku v suterénu divadla, kterážto práce provádí se za dozoru a hlavního vedení br. Vokouna. Br. Vokoun podává k té věci vysvětlení a obsírnou zprávu. Ses. Snížková děkuje spolku a hlavně br. Vokounovi za všechnu péči, která loutk. divadlu je věnována.“¹³⁴

Loutkový soubor onoho Dámského dobročinného spolku existoval a hrál svá představení v Tylově divadle do roku 1951, dokud se politické změny tvrdě nedotkly jakékoliv spolkové činnosti. Dámský dobročinný spolek byl tehdy z moci úřední rozpuštěn a loutkovou scénu předává Správě Tylova divadla.¹³⁵

Další osudy loutkové scény jsou naznačeny v zápisu ze schůze Správního výboru dramatického odboru ZK ROH Modena, konané 1. června téhož roku.

„Znovu diskutováno ohledně loutkové scény, darované nám dobročinným spolkem. Soudružka Chládková pokusí se opatřit někoho v závodě, který by se vedení loutkové scény ujal jako dalšího odboru ZK.“¹³⁶

¹³³ Srov. ŠTROBL, Miroslav. *80 let Tylova divadla v Kutné Hoře*, s. 23

¹³⁴ Srov. Archiv ochotnického spolku Tyl v Kutné Hoře, Kniha zápisů ochotnického spolku „Tyl“, Zápis ze schůze 2. dubna 1946

¹³⁵ Srov. ŠTROBL, Miroslav. *80 let Tylova divadla v Kutné Hoře*, s. 23

¹³⁶ Srov. Archiv ochotnického spolku Tyl v Kutné Hoře, Kniha zápisů ochotnického spolku „Tyl“, Zápis ze schůze 1. června 1946

Aktivní však zůstává loutková scéna kutnohorského Sokola, vedená již zmíněným prof. L. Znojemským. Její domovskou scénou je však stále tzv. stará sokolovna v Sokolské ulici. Dne 7. října 1950 se stává součástí Závodního klubu ROH n. p. Mira Kutná Hora. Z označení scény samozřejmě mizí Sokol. Důvod je jednoznačný: politické změny. Hlavní postavou velmi aktivního loutkářského souboru zůstává naštěstí již zmíněný prof. Znojemský. Loutkové inscenace, uváděné ve staré sokolovně ještě koncem 50. let minulého století, byly mezi dětmi i jejich rodiči velmi oblíbené, jak dokladuje statistika návštěvnosti, uložená dnes v archivu Tylova divadla. Obnovení Loutkové scény v přízemních prostorách Tylova divadla se dostává na pořad dne až ve druhé polovině 60. let.¹³⁷

Na závěr

Městské Tylovo divadlo stojí a hraje dodnes. Jeho budova je neodmyslitelně spjatá s Kutnou Horou jako ostatní historické památky. Z této kapitoly je patrné, že jeho vývoj nebyl zcela idylický a poklidný. Divadlo si během dlouhých let své existence zažilo své. Nezničila jej však ani okupační německá armáda, ani osvobozující rudá armáda a ani komunistický režim. Svou tvář si po celou dobu zachovalo.

Jiné je to však s ochotnickým souborem, který při divadle (ale i před ním působil). Ten následky různých dob a událostí odnášel mnohem hůře. Jeho „ansábl“ se mnohokrát rozpustil a změnil. Často se měnilo také to, které inscenace je vhodné nastudovat a které naopak ne. Přesto ochotnický soubor „Tyl“ působí dodnes. A rozhodně nestrádá, neboť alespoň z pohledu autora jsou jeho hry velmi úspěšné a často je i divadlo zcela vyprodané.

Zajímavostí rozhodně zůstává, že ochotnický spolek působící u městského divadla se snažil pořádat akce i mimo divadelní sezónu. Svědčí o tom právě divadelní festivaly „Tylova Kutná Hora“ a „Kutnohorské divadelní léto“. Ze záznamů vyplývá, že o představení byl u místních velký zájem, a tak se jejich pořádání rozhodně vyplatilo. I když byla divadelní kultura velmi pozměněná režimem, její produkce se alespoň zvětšovala. Musíme ale zmínit fakt, že na mnoho inscenací v divadle dostávali dělníci pracující v podnicích Kutné Hory lístky zadarmo. Divadelní představení se tak zdálo vyprodané, ale v sále mnoho diváků být nemuselo. Alespoň však nějaká kultura (přes všechny její šrámy a neřesti) zůstala zachována.

„Hudební“ Kutná Hora

Ač to může být pro mnohé překvapení, Kutná Hora v 50. letech opravdu hudbou žila. Existovala zde „Kutnohorská filharmonie“, také „Pěvecký spolek Tyl“ a dokonce byly

¹³⁷ Srov. ŠTROBL, Miroslav. *80 let Tylova divadla v Kutné Hoře*, s. 24

pořádány pravidelné „Komorní podvečery“ za účasti obou jmenovaných souborů. Dále byly pořádány i varhanní koncerty v kostele sv. Jakubu či chrámu sv. Barbory. Obyvatelé města tak rozhodně nedostatkem vážné hudby netrpěli.

Kutnohorská filharmonie

Vznik „Kutnohorské filharmonie“ se datuje k roku 1912. Svou činnost přerušila pouze během druhé světové války, nicméně ještě roku 1945 byla obnovena. Dne 5. června 1945 se ze zápisů z pléna MNV dozvídáme podle slov Ing. Sýkory, že „nyní opět začalo orchestrální sdružení kutnohorské svou činností.“¹³⁸

Jako svůj první úkol si filharmonie vzala představit obecnostvu díla Bedřicha Smetany – „Má vlast“ a Antonína Dvořáka – „Slovanské tance“. Dále bylo na schůzi mimo jiné ubezpečeno, že filharmonie se bude snažit pořádat koncerty pro všechny lidové vrstvy občanstva.¹³⁹

Její účast byla pravidelná na „Kutnohorských hudebních podvečerech“, ale pořádala i své vlastní koncerty, které byly poměrně slušně navštěvované.¹⁴⁰

Pěvecký spolek „Tyl“

Pěvecký spolek „Tyl“ existoval v Kutné Hoře od roku 1847 a jeho činnost byla pro město nepostradatelná. Společně s „Kutnohorskou filharmonií“ pořádal vystoupení k různým výročím a jubileím. Avšak na rozdíl od filharmonie fungoval i během války.

Roku 1945 mu byla přidělena místnost v Tylově divadle a zároveň nad ním převzal záštitu MNV. Jeho činnost tak úspěšně pokračovala i po válce. Velké slávy se mu dostalo roku 1947, kdy oslavil 100 let od svého založení. Bohužel radosti moc dlouho netrvaly. Roku 1948 bylo na žádost okresního akčního výboru vyloučeno 13 členů z důvodu jejich špatného poměru k lidově demokratickému zřízení. Politika bohužel zasáhla i hudební odvětví.¹⁴¹

Komorní večery

V roce 1947 byly po 2 letech pauzy obnoveny „Komorní večery“, které měly za cíl obohatit obyvatele Kutné Hory o nejznámější klasická díla hudebního odvětví. Hrály se proto skladby od Chopina, Beethovena a jiných světově známých skladatelů. Do Kutné Hory se

¹³⁸ SOkA Kutná Hora: MNV Kutná Hora, Zápisy z pléna MNV KH, 1945, s. 69

¹³⁹ Srov. KAMENÁŘ, Jan. *Kutná Hora v období Třetí Československé republiky*, s. 49

¹⁴⁰ Srov. SOkA Kutná Hora: *Kronika města Kutné Hory 1952 – 1957*, kapitola Kultura 1954

¹⁴¹ Srov. KAMENÁŘ, Jan. *Kutná Hora v období Třetí Československé republiky*, s. 50

také sjížděli výborní hudebníci této doby. Jmenujme např. jednoho z našich nejvýznamnějších varhanistů Otakara Vondrovice.

Při neúčasti významné návštěvy, zhostila se většinou programu kutnohorská filharmonie s pomocí pěveckého sboru „Tyl“.

Veřejné oslavy a lidové zábavy

Během našeho zkoumaného období dosáhlo mnohých změn i kulturní dění. Začala se oslavovat významná data či výročí událostí, které před touto dobou byla mnoha obyvatelům zcela neznámá. Dle sovětského vzoru byl např. oslavován den „VŘSR“ či den narození Stalina (po roce 1953 se naopak držela tryzna za jeho úmrtí). I zde propaganda pracovala a obyvatelstvo bylo neustále státem ovlivňováno tím, co je vhodné připomínat a co vhodné připomínat není.

V této kapitole se pokusíme zmapovat, jak tyto nové oslavy, svátky, významné dny či naopak tryzny ovlivnily kulturní dění v Kutné Hoře. Změn v kulturním životě občana totiž proběhlo poměrně mnoho.

Osvětová beseda

Není zcela jednoduché definovat osvětové besedy. Můžeme říci, že se jednalo o kulturní organizace, které vznikaly v malých obcích a na venkově během 50. let 20. století. Měly zajišťovat kulturní a společenský život, nicméně jejich činnost se převážně zabývala různými politickými školeními a výklady.

První osvětové besedy vznikaly již krátce po převratu v roce 1948, nicméně v létě 1950 vydal ministr informací a osvěty Václav Kopecký tzv. „Soběslavský plán kulturněosvětové činnosti“¹⁴² a díky tomuto plánu se staly osvětové besedy základním kulturním zařízením na venkově a menších obcích.

Činnost osvětových besed se řídila nejprve řádem ministerstva informací a osvěty č. 428/1951 Sb. ze dne 10. května 1951, vládní usnesení z listopadu 1952 dále stanovilo, že se osvětové besedy považovaly za zařízení místních národních výborů, které je zřizovaly

¹⁴² Soběslavský plán kulturně osvětové činnosti představoval strategický cíl poúnorové kulturní politiky. Plán se vyhlásil při příležitosti Výstavy jihočeského kraje v Soběslavi. Ministr Kopecký zde přednesl vizi pro první systematické plánování osvětových besed pro roky 1950 a 1951. Soběslavský plán apeloval na masové šíření vědeckého světového názoru na vesnici a „získání vesnice pro socialismus“. Vyzýval proto osvětové pracovníky k aktivizaci všech místních složek, aby přistoupily k adaptacím kulturních zařízení klubového typu, které měly podporovat kolektivní formy společenského života na vesnici a přispívat ke stírání rozdílů mezi městem a vesnicí. (Srov. KNAPÍK, Jiří a Martin FRANC. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*, s. 838)

po schválení okresním národním výborem. Na jaře 1953 pak ministerstvo školství a osvěty vydalo jejich statut, který osvětové besedy též definoval jako samostatně rozpočtující a hospodařící zařízení místního národního výboru. Finance si opatřovaly z příspěvků státu, jednotného zemědělského družstva, výnosů osvětových a společenských akcí či darů.¹⁴³

Besedy měly podle již zmiňovaného „Soběslavského plánu“ popularizovat význam nejdůležitějších zákonů, usnesení „strany a vlády“, přispívat k zakládání jednotných zemědělských družstev, pomáhat při organizování „socialistického soutěžení“, popularizovat efektivní pracovní metody a zkušenosti československých a i sovětských úderníků. Dále organizovaly lidové kurzy marxismu-leninismu a popularizovaly vědecké výsledky. V kulturní oblasti vytvářely osvětové besedy soubory „lidové umělecké tvořivosti“, kulturní kroužky a vůbec organizovaly společenský život obyvatelstva.¹⁴⁴

Osvětová beseda v Kutné Hoře

O působení Osvětové besedy se dozvídáme především z kutnohorské kroniky. Bohužel se jiný zdroj informací k různým činnostem Osvětové besedy v Kutné Hoře nedochoval. Ani dobový tisk, ani kronika města z let 1948 – 1952 informace k aktivitám besedy neuvádějí. Celou její činnost tak musíme rekonstruovat z kroniky města z let 1953 – 1958.

V práci jsme již zmiňovali, že Osvětová beseda během 50. let ovládla městské Tylovo divadlo, loutkovou i hudební scénu. Tím její činnost však v Kutné Hoře rozhodně nekončila.

Během roku 1953 proběhlo v Kutné Hoře několik přednášek různých témat. Do Kutné Hory například zavítal Jaromír Nohejl (dirigent Armádního uměleckého souboru Víta Nejedlého) či Alois Klíma (rovněž dirigent), který se svým souborem zahrál Smetanovu „Mou vlast“.

Dále se v kronice můžeme dočíst, že místní osvětová beseda také pravidelně vypracovávala propagační žňový plán. Jednalo se o vytvoření speciálních tabulí, na které se denně znázorňoval stav žňových prací výmlatu a výkupu. Kronikář Pírko rovněž zmiňuje pořádání tzv. „přednášek u kombajnu“, bohužel se však již nedochovalo jejich téma.

Rok 1954 i roky následující nepřinesly v činnosti Osvětové besedy zásadní změnu. Každý rok bylo pořádáno několik veřejných o přednášek o „Společnosti socialistického lidu“,

¹⁴³Srov. KNAPÍK, Jiří a Martin FRANC. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*, s. 639

¹⁴⁴ Srov. Tamtéž

kde přednášejícím byl vždy někdo z vysoké politiky (např. Dr. Jan Bartuška – poslanec NS a prorektor Univerzity Karlovy).

Osvětová beseda rovněž zastřešovala pořádání různých výstav a veřejných akcí. Zmiňme např. „Výstavu obrazů a kreseb lidových výtvarníků Kutnohorska“, kde byly prezentovány obrazy místních umělců (Václava Vyhnánka, Otakara Papeže, Jaroslava Mouchy atd.). Pravidelně se také konaly pod záštitou Osvětové besedy „Večery s hudbou a poesii“. Jednalo se o pásmo vyprávění doplněné reprodukovanou hudbou a barevnými světelnými obrazy.

Rovněž beseda spravovala činnost okresní lidové knihovny v Kutné Hoře. Pro představu čtenáře této práce měla knihovna v roce 1954 celkem 29 088 svazků knih a 1587 registrovaných čtenářů.¹⁴⁵ Její činnost však nespočívala pouze v půjčování knih. Knihovna dělala pravidelné literární přednášky, kde se rozebírala díla ruských autorů. Jak píše kronikář Pírko – „s poměrně slušnou účastí.“¹⁴⁶

Pokud by bylo možné shrnout činnost Osvětové besedy v Kutné Hoře, můžeme říci, že zcela naplňovala požadavky Soběslavského plánu. Byly pořádány přednášky politického charakteru, kde byly obyvatelům Kutné Hory přibližovány budoucí (ve skutečnosti již provedené) záměry vlády.

Dále osvětová beseda spravovala veškerý kulturní život, takže obyvatelé neměli de facto šanci se setkat s jiným názorem, než s názorem strany. Komunistická moc byla v tomto období na vrcholu své moci.

Oslavy a tryzny

Do života občanů Československé republiky přibýlo po převratu roku 1948 několik nových oficiálních svátků a výročí. Jednalo se většinou o významná data v rámci Komunistické strany. Během těchto připomínkových oslav se vždy v ulicích měst i menších obcí konal veřejný průvod či shromáždění, které připomínaly onen významný den. Slavil se zejména den VŘSR, narození J. V. Stalina a K. Gottwalda, Mezinárodní den žen atd.

I tento počín měl následek, že se tehdejší občan prakticky nesetkal s jinou informací než s tou oficiálně vydanou a schválenou.

¹⁴⁵ SOkA Kutná Hora: Kronika města Kutné Hory 1952 – 1957, kapitola Kultura 1954

¹⁴⁶ Srov. Tamtéž

Kult Josifa Vissarionoviče Stalina

Kult Stalina jako nejvyššího sovětského vůdce celého komunistického bloku byl věhlasný. Na školách se povinně vyučovaly jeho politické kroky a činy, které během svých dlouhých let v čele SSSR, ale i celého východního světa vykonal. Všechny informace byly samozřejmě poupravené tak, aby odpovídaly stranickým záměrům. Z jeho osoby se opravdu stal uctíváný „kult“ komunistické strany. Tento jev vesměs přetrvával do jeho smrti, respektive až do XX. sjezdu KSS, kde N. Chruščov vyslovil onen známý a utajený projev „O kultu osobnosti a jeho následcích“, kde mnohé činy dosud nedotknutelné ikony komunismu podrobil silné kritice.

Nicméně zejména v letech 1948 – 1953 byla osoba J. V. Stalina uctívána a oslavována jako žádná jiná. Slavil se zejména den jeho narození – 21. prosinec. Na jeho počest a narozeniny bylo pořádáno po celém Československu množství přednáškových akcí, kde se připomínaly jeho největší činy. Také se pravidelně sepisovaly různá blahopřání a zdravice, které se posílaly přímo do SSSR. Nejsilnější oslavy proběhly roku 1949, neboť k tomuto datu oslavil Stalin své 70. narozeniny. Oslavy zasáhly celé Československo (dokonce vznikl i vládní výbor „Pro oslavu narozenin J. V. Stalina), včetně Kutné Hory.

I zde proběhla přednášková činnost a různé diskusní večery reflektující Stalinovy úspěchy. Kutnohorští studenti podepisovali blahopřání, která se ihned odesílala do Sovětského svazu. Rovněž jim byl v hodinách představován sovětský lid a osobnost generalissima J. V. Stalina.¹⁴⁷

Kult osobnosti Stalina však pokračoval i po jeho smrti (5. března 1953). V celé republice byl vyhlášen státní smutek. Tryzna nad jeho smrtí probíhala i v Kutné Hoře. Ze záznamu v kronice se můžeme dočíst.

„V Kutné Hoře, smutečně vyzdobené československými a sovětskými vlajkami spuštěnými na půl žerdi, černými prapory a přechetnými bustami a obrazy J. V. Stalina, byla uspořádána tryzna na náměstí Palackého. Po stranách mohutného, černě dekorovaného kenotafu se zlatými písmeny JVS ve výši, s bronzovou bustou J. V. Stalina uprostřed a rudými květy na stupních, plály na vysokých hranolech řecké ohně, před nimiž se tyčily stožáry s vlajkami československou a sovětskou, staženými na půl žerdi. Čestnou stráž po stranách kenotafu stály dvojice milicionářů, každá s příslušníkem armády uprostřed. Čestná

¹⁴⁷ SOkA Kutná Hora: Kronika města Kutné Hory 1952 – 1957, kapitola Veřejný život 1953

stráž byla vyzbrojena samopaly. Po ukončení tryzny se rozezvučely na dobu 3 minut sirény a město pak vyslechlo pořad pohřbu, přenášeného z Moskvy přes Prahu do celé republiky.¹⁴⁸

Tato zpráva samozřejmě proběhla i kutnohorským tiskem. V novinách „Za nový život vesnice“, jindy věnovaným pouze zemědělským zprávám, vyšel na první straně článek „Stalinovo dílo je nesmrtelné“, kde byl podrobně popsán život J. V. Stalina. Článek je přiložen v přílohách této práce.

Datum narození a smrti i činy J. V. Stalina se připomínaly občanům komunistického Československa po celou dobu jeho existence. Jeho kult prakticky nikdy nevyrazil.

Osoba Klementa Gottwalda

Zatímco Stalin si vybudoval v celém východním komunistickém bloku kult své osobnosti, můžeme s nadsázkou říci, že v ČSR se zrodil kult K. Gottwalda. I on byl již během svého života oslavován a považován za tvůrce komunistického zřízení v republice. Taktika oslav byla praktická stejná jako u Stalina. Při příležitosti jeho narozenin se posílala do prezidentské kanceláře různá blahopřání ze škol, ale i z továren. Po jeho smrti (14. března 1953) se držela opětovně tryzna jako v případě Stalina. Záznam kroniky mluví za vše.

„Smrt prezidenta Klementa Gottwalda otřásla hluboce i vším lidem našeho města. Po druhé se na Palackého náměstí ze smuteční zeleně týčí do výše černý kenotaf s vavřínovými věnci, se záplavou rudých květů na stupních, se smutečními hranoly s řeckými ohni, s vlajkami československou a sovětskou, spuštěnými na půl žerdi, s písmeny ve výši a bustou uprostřed. Ale ta písmena jsou tentokrát stříbrná a je to K a G a je to poprsí Gottwaldovo – do jaké šíře se rozlil ten smutek Palackého náměstí v těchto krátkých devíti dnech!

Před kenotafem se střídají čestné stráže příslušníků armády, SNB, milicionářů, ČSM, Čs. žen, úřadů, ústavů, závodů a národních podniků. Prostranství před ním je prázdné. Chodci neruší posvátnost místa. Zastavují se na chvíli jen v povzdálí. Pak se vzdalují. Čas od času jen útvary přísně sevřené procházejí prázdnotou, aby na stupně kenotafu položily své věnce.

V den pohřbu byla na náměstí Palackého uspořádána tryzna. Přesně ve 12 hodin se rozezněly všechny kutnohorské zvony a rozsvítla se světla v ulicích a na náměstích. Úderem 13. hodiny se rozezvučely sirény a v celém městě vymřel na 5 minut všechn život. Ticho tlumočilo žal. Památce prezidentovi se přišlo poklonit celé město.

¹⁴⁸ SOkA Kutná Hora: Kronika města Kutné Hory 1952 – 1957, kapitola Veřejný život 1953

Tryznu zahájil proslavem předseda OV KSČ, s. Karel Pospíšil, smuteční projev učinil předseda MNV, s. Ladislav Jůva. Od 16:20 přepojením na Prahu vyslechli pak účastníci tryzny celý průběh pohřbu prezidenta Gottwalda i s projevy předsedy vlády Antonína Zápotockého a maršála Sovětského svazu N. A. Bulganina v neztenčené účasti až do skončení slavnostního smutečního shromáždění.¹⁴⁹

Ještě zajímavěji podal zprávu o úmrtí prezidenta místní tisk. Noviny „Za nový život vesnice“ přinesly pouze krátkou zprávu o Gottwaldově smrti, avšak ve dnech 31. března a 4. dubna otiskly dva články s názvy „S druhým dělnickým prezidentem s. Antonínem Zápotockým Gottwaldovskou cestou!“ a „Gottwaldovou cestou směle – se s. Zápotockým v čele“, kde informovaly o volbě nového prezidenta. Reakce tisku očividně vyvolává ono známé zvolání „král je mrtev, ať žije král!“. I vybudovaný kult Klementa Gottwalda a oslavy jeho významných životních dat se rovněž připomínaly až do roku 1989.

Oslavy významných dnů

Pokud bychom měli vybrat stěžejní propagandistické oslavy (mimo událostí spjatých s postavami Stalina a Gottwalda), kterých se vždy účastnila celá republika, jednalo by se určitě o oslavy „Vítězného února“ (25. únor), „Mezinárodního dne žen“ (8. březen), „Svátku práce“ (1. květen), Dne vítězství (9. květen), dne vzniku ČSR (28. říjen), výročí „Velké říjnové socialistické revoluce“ (7. listopad) a dne vzniku SSSR (30. prosince).

Všechny tyto oslavy byly připomínány i v Kutné Hoře různými slavnostními průvody, přednáškovou činností či alespoň připomínkou v místních médiích. Zejména při příležitosti vzniku Československé republiky se pořádaly na náměstí velké oslavy. Obrazové materiály k těmto dnům jsou přiloženy v přílohách práce.

Je nutné zmínit, že oslavy vzniku republiky a VŘSR probíhaly ve všech městech a obcích v ČSR s podobným scénářem, neboť Ústřední akční výbor Národní fronty vydal v roce 1949 tzv. „Směrnice pro výzdobu k 28. říjnu, 7. listopadu a ke dnům Československo-sovětského přátelství.“¹⁵⁰

¹⁴⁹ SOkA Kutná Hora: Kronika města Kutné Hory 1952 – 1957, kapitola Veřejný život 1953

¹⁵⁰ Dny Československo – sovětského přátelství proběhly poprvé v listopadu a prosinci roku 1949 jako první masový podnik Svazu československo-sovětského přátelství od jeho založení v únoru 1948. Na akci se podílely složky NF, armáda i orgány státní osvětové péče. Na programu byly různé festivaly (hudební či filmové), různé atletické závody, přednášky, kulturní a divadelní večery atd. Oslavy vrcholily dnem výročí narozenin J. V. Stalina (KNAPÍK, Jiří a Martin FRANC. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*, s. 263)

Z hesel k 28. říjnu můžeme citovat např. „Bez 7. listopadu by nebylo 28. října“ či „Žije se lépe, žije se radostněji“ nebo „Kapitalismus – nezaměstnanost a hlad, socialismus – práce a blahobyť“.

Je patrné, že o oslavy vzniku republiky, tak jak je vnímáme dnes, se rozhodně nejednalo. Právě vydávané směrnice KSČ k jednotlivým oslavám způsobily, že strana držela vše plně pod kontrolou a nemusela se obávat konzervativních témat. Centrální plánování tak přišlo i do oblasti kulturní.

Družby

I Kutná Hora se během 50. let nevyhnula v té době modernímu trendu tzv. přátelské družby s jiným městem. Během družby se delegace měst vzájemně navštěvovaly, obyvatelé (zejména studenti) se svými protějšky vyměňovali dopisy. Kutná Hora se takto přátelila se slovenským městem Kremnicou. Výběr to nebyl náhodný. Kremnica je rovněž město spjaté s hornickou a minciřskou tradicí. Města se tak mohla vzájemně doplňovat při různých akcích.

Zábavy, plesy a estrády

Nedílnou součástí kulturní zábavy je samozřejmě pořádání různých plesů a společenských zábav. Kutná Hora rozhodně v této oblasti nestála stranou.

Během sezóny se pravidelně konaly tyto plesy – hornický, hasičský a ples KSČ. Všechny plesy se odehrávaly na stejném místě (odehrávají se tam dodnes) – v budově Lorec. Dále pak byly pořádány karnevaly (ZK ROH Mira, ZK ROH ČKD a ZK ROH ČSAD) a šibřinky a maškarní zábavy u Hasičské jednoty v Sedlci a v hostinci Kotor.¹⁵¹

Dále se konaly pravidelné taneční zábavy v průběhu celého roku v sobotu a v neděli v restauraci „U Šašků“ („Dačický“) a nedělní odpolední čaje v Lorci. Byly pořádány i příležitostné zábavy v lokalitách Kačiny a Švermových sadů.

Závěr

Z této kapitoly je patrné, že komunistický aparát si během několika mála let podmanil i celou kulturu. Jako celý stát, tak i veškeré kulturní dění bylo řízeno „seshora“. Nejvrchněji však nestála KSČ, nýbrž Sovětský svaz. Zejména pod jeho nátlakem prováděli komunisté celkovou politiku.

¹⁵¹Srov. SOKA Kutná Hora: Kronika města Kutné Hory 1952 – 1957, kapitola Veřejný život 1954 - 1955

Změny v kultuře byly velké a bolestné a dopadly na celou tehdejší republiku. I v Kutné Hoře proběhly v rámci kulturního života velké proměny. Patrná je tato změna na činnosti městského divadla, jemuž byl de facto odejmut jeho statut, vyměněn celý soubor a navíc byla celá jeho působnost přesunuta pod Osvětovou besedu. Změnil se i repertoár her. Vše již podléhalo přísné cenzuře.

Neměnilo se však pouze divadlo, změnil se celý kulturní ráz města. Všechny akce, oslavy, zábavy atd. již byly vedeny pod vedením komunistické strany. Ta se snažila zcela vymýtit jakýkoli západní vzor či jakýkoli jiný názor, než ona sama zastávala. Jestliže jedním z hlavních mott kultury byl odjakživa svobodný projev, tehdy se stala kultura pouze jakýmsi zprostředkovatelem názorů a nepsaných pravidel komunistické strany. Její volnost a svoboda neexistovaly. Přesto je patrné, že lid i přes veškerou snahu vládnoucího aparátu nezapomněl. Mnohé se komunistům nepovedlo (kupříkladu nahradit „Ježíška“ ruským „Dědou Mrázem“)¹⁵². A když se během 60. let začaly poměry poněkud uvolňovat, kultura byla jedním z prvních odvětví, které se snažilo najít zpátky svou svobodnou myšlenku.

Můžeme tedy potvrdit, že i když se komunisté během 50. let snažili dostat kultura zcela pod svoji kontrolu, nikdy se jim to nepovedlo. Kultura totiž žije vždy svým vlastním životem.

¹⁵²Známý předvánoční projev Antonína Zápotockého - "Ježíšek vyrostl a zestaral, narostly mu vousy a stává se z něho děda Mráz. Nechodí již nahý a otrhaný, je pěkně oblečený v beranici a v kožichu. Děda Mráz přijíždí k nám od východu a na cestu mu září také hvězdy - nejen jediná betlémská. Celá řada rudých hvězd na našich šachtách, hutích, továrnách a stavbách." (Srov. http://www.lidovky.cz/zapotocky-detem-z-jeziska-se-stal-deda-mraz-fkd-/video.aspx?c=A101220_100652_ln-video_mev 29. 10. 2015)

Sport

Dalším bodem naší práce je kapitola věnující se sportu, resp. sportovnímu životu v Kutné Hoře. Sport bychom rozhodně v naší práci neměli opomíjet, neboť právě sport je další významnou složkou, která velkou měrou zasahuje do všedního života obyvatel. V každém městě po celé republice vždy působilo několik sportovních klubů či spolků, které vytvářely obraz města. Zapojovaly místní obyvatele do různých aktivit, podílely se velkou měrou na kultuře (pořádaly zábavy, soutěže, výlety a další různé činnosti) města. Každý klub měl svá sportovní odvětví, a tak ve městě vždy existovala jakási vzájemná rivalita mezi jednotlivými družstvy.

V Kutné Hoře můžeme mluvit o první sportovní aktivitě již v době středověku, neboť místní měšťané trénovali obranu města. K tomu sloužilo cvičení (ale spíše hra) tzv. „střílení ku ptáku“, což jednoduše znamenalo střelbu na terč. Měšťané se tak učili střílet, nicméně je dochováno, že tato aktivita byla spíše zábavou a že se při ní odehrávaly i různé turnaje.

Ze stejného důvodu byl v Kutné Hoře roku 1770 založen Ostrostřelecký sbor. I zde, ač by to zřejmě sami ostrostřelci nikdy nepřiznali, převažovala zábava nad střeleckým výcvikem. Po polovině 19. století se objevilo v Kutné Hoře další sportovní odvětví – jízda na koni. V tehdy samostatných Neškaredicích tamější sedláci utvořili tzv. selské banderium – volné nijak neorganizované sdružení selských jezdců, kteří podnikali pravidelně vyjížďky po okolí.¹⁵³

Pomyslný zlom přišel ve sportu 1. prosince 1862, kdy byl v Kutné Hoře založen Sokol z podnětu továrníka Oty Breuera, který byl přítelem dr. Miroslava Tyrše. Zajímavostí je, že ještě téhož dne se začalo cvičit v tanečním sále hostince pana Pasovského v Bartolomějské ulici. Továrník Breuer byl následujícího roku na prvním valném shromáždění zvolen starostou.¹⁵⁴

V následujícím období, tj. na přelomu 19. a 20. století, vznikaly v Kutné Hoře spolky, které se věnovaly pouze jediné sportovní disciplíně. Jmenujme např. spolek velocipedistů, bruslařů a tenistů. Zakládaly se rovněž první fotbalové kluby – RESPO a Sportovní klub Kutná Hora (jedná se opravdu pouze o fotbalový klub, i když název je poněkud matoucí).

Následně roku 1908 založila v Kutné Hoře sociální demokracie svoji tělocvičnou organizaci – Dělnickou tělovýchovnou jednotu (DTJ). Náplň sportovních aktivit byla podobná

¹⁵³ *Sport v Kutné Hoře*, Krásné město, 2002, č. 3, s. 3

¹⁵⁴ Srov. NOVÁK P., Nováková D.: *140 let Sokola v Kutné Hoře*, s. 4

té sokolské. Roku 1921 se DTJ rozdělilo, neboť se v sociální demokracii odštěpilo křídlo komunistů. Vznikla tak FDTJ – Federovaná dělnická tělovýchovná jednota a sociální DTJ prakticky zanikla, neboť většina členů přešla do první jmenované organizace. Roku 1926 se FDTJ přejmenovala na Svaz proletářské tělovýchovy, aby se více odlišila od organizace sociálních demokratů.

Ke konci 20. let poté zanikl Sportovní fotbalový klub a nahradily ho 2 nové – Sk Sparta a AFK Respo. Tyto kluby již nabízely i jiné sportovní odvětví než pouze fotbal (např. hokej, tenis, box atd.).

Během 2. světové války byla činnost všech spolků přerušována, někdy úplně zrušena (jako v případě Sokola), nicméně po válce se podařilo sportovní život velmi rychle obnovit. Jenže komplikace pokračovaly.

Již v roce 1945 byly v Kutné Hoře velmi silné snahy vytvořit Národní tělovýchovný výbor (NTV), který by sjednotil všechny organizace pod svoji hlavičku. Z projektu však příliš zřetelně čněly snahy komunistů socializovat tělovýchovu a vzájemné spory a antipatie jednotlivých spolků byly natolik silné, že z celého projektu nakonec sešlo.¹⁵⁵

Avšak po roce 1948 již byly organizace nakonec sjednoceny z moci úřední. Sjednocení proběhlo poměrně rafinovaným způsobem. Nejsilnější společenskou prestiž měl Sokol, který měl také nejvyšší počet odbojářů a obětí druhé světové války. Jeho zrušení by tak vyvolalo společenský otřes. Sokol byl totiž reálnou politickou silou, což dokazoval jeho desátý slet i pohřeb prezidenta Beneše, které jednoznačně ukázaly, že velká část soklů je proti novému politickému zřízení. Sjednocení bylo proto provedeno pod hlavičkou Sokola. Komunisté se rozhodli Sokol rozložit zevnitř. Využili také krátkozrakosti staré sokolské generace, která viděla ve sjednocení jedinečnou možnost, jak konečně vnutit rebelujícím sportovcům pevnou sokolskou disciplínu a všeobecné sokolské cvičení. Současně komunisté začali podporovat zakládání sokolských jednot při znárodněných továrnách, které sportovní činnost svých závodních i sokolských jednot dotovaly. Závodní jednoty mohly sportovce prostě přeplatit a nebylo divu, že jednotlivé sportovní oddíly postupně přecházely do továrních sokolských jednot, kde již byly pod kontrolou závodních výborů ROH a závodních organizací KSČ. Územní organizace byly oslabeny a v roce 1951 již nebylo problém Sokol rozpustit.

¹⁵⁵ Srov. *Sport v Kutné Hoře*, Krásné město, 2002, č. 3, s. 4

V následujících letech byly i závodní organizace přejmenovány a jméno Sokol bylo povoleno užívat jen u venkovských – zde předměstských jednot, jež se po organizační stránce změnily od této doby jen minimálně. Rovněž branné sporty organizované ve svazu brannosti hledaly nové organizační uspořádání, které po několikaletých provizoriích vyústilo roku 1953 ve vytvoření Svazu pro spolupráci s armádou, jehož členy se stali střelci, motoristé, radisté, letci a další branné sporty. Ve sféře tělovýchovy byly tělovýchovné jednoty, či jak se tehdy říkalo dobrovolné sportovní organizace, zakládány při jednotlivých továrnách podle oboru činnosti těchto továren. Rovněž soutěže byly pořádány na oborovém principu. Tak ve zdejší elektrotechnické továrně ČKD vzniklo ze Sokola a následně Spartaku nakonec Dynamo, při Rudných dolech Kaňk Baník, při Komunálním a později Stavebním podniku Slavoj a při tabákovce Jiskra. V roce 1956 byla založena vojenská tělovýchovná jednota Rudá hvězda. Po vzniku ČSTV v druhé polovině 50. let však byly tyto jednoty sloučeny pod jedinou, která pod názvem Dynamo reprezentovala kutnohorský sport až do roku 1967.¹⁵⁶

Jednotlivá sportovní odvětví

V úvodní kapitole jsme si udělali stručný nástin toho, jaký vývoj měl sport v Kutné Hoře. Je patrné, že ani sport se nevyhnul různým politickým machinacím a že každá doba velmi výrazně ovlivňovala jeho tvář. Přitom jak kultura, tak i sport mají být věci svobodné a nepolitické. Bohužel, dějiny nám mnohokrát ukázaly, že tomu tak není.

Vraťme se ale nyní do „sportovní“ Kutné Hory. V 50. letech bylo možné si ve městě vybrat ze 17 sportovních nabídek. Mimo tradičních jako je fotbal, hokej, lehká atletika či gymnastika, bylo možné si zahrát také košíkovou, házenou, volejbal, tenis, stolní tenis, box, plavání a účastnit se soutěží v turistice, jezdectví, lyžování, střelectví, kuželkách či šachách.

V naší práci představíme alespoň sporty nejvíce podporované a navštěvované – tedy fotbal, hokej, atletiku a gymnastiku.

Fotbal

Jako v jiných v městech, tak i v Kutné Hoře měl fotbal velmi silné zastoupení a pozornost. První zmínka o fotbalu v Kutné Hoře pochází z roku 1907, kdy byl sehrán zápas mezi studenty gymnázia a učitelského sboru. O pouhých 5 let později, v roce 1912, již byl ve městě založen první fotbalový klub – SK Kutná Hora, jehož předsedou se stal pozdější náčelník Sokola Ing. Jaromír Dajbých.¹⁵⁷

¹⁵⁶ Srov. *Sport v Kutné Hoře*, Krásné město, 2002, č. 3, s. 4

¹⁵⁷ Srov. Tamtéž, s. 4

V období tzv. „První republiky“ a Protektorátu dominovaly v Kutné Hoře 2 fotbalové kluby – AFK Respo a Sparta Kutná Hora. Dále zde hrálo fotbalovou soutěž i několik dalších klubů (např. Viktoria Žižkov, SK Dolejší město, Slavoj atd.), jejich život byl však velmi krátký a během několika let vždy zanikly či se jejich hráči přesunuli do Sparty či Respa.

Rivalita AFK Respo a Sparty Kutná Hora byla pověstná. Mnozí pamětníci vzpomínají, že při vzájemném zápase atmosféra na hřišti i v ochozech v mnohém připomínala derby dvou pražských „S“. Na hřišti byli většinou úspěšnější hráči Respa.

AFK Respo hrálo od roku 1938 do roku 1948 divizi a několikrát bylo blízko postupu do I. ligy. Nejzajímavější zápas sehrálo Respo 15. července 1944, kdy na jeho pozvání přijel do Kutné Hory sehrát mistrovský zápas pražský klub AC Sparta Praha. Hráči Respa dokázali nemožné, Spartu přehráli a zvítězili 4:1. Je nutné poznamenat, že Sparta přijela se všemi svými hvězdami a rozhodně proti Respu tak nenasadila záložní tým. Do Kutné Hory při této příležitosti přijel i věrný fanoušek a podporovatel pražského klubu herec a komik Vlasta Burian. Dle slov pamětníků byl utkáním tak rozčilen, že bez jediného slůvka opustil stadion.¹⁵⁸

V roce 1947 se týmu AFK Respo málem podařilo postoupit do I. ligy, nicméně zásluhou 3 jarních porážek v řadě, obsadil tým až 3. nepostupové místo. Do I. ligy se mohlo Respo dostat i v roce 1948, kdy tým obsadil 1. místo, nicméně tento rok se hrálo soutěž systémem Jaro – Podzim, a tak nikdo nesestupoval, ani nepostupoval.

V roce 1949 byly všechny fotbalové kluby, jež přežily válku, sjednoceny do TJ Sokol Kutná Hora. Ale již následujícího roku vznikla při ČKD, pozdější Avii, závodní sokolská jednota, kam fotbal přešel. Po rozpuštění Sokola změnila jednota název na Spartak a v roce 1954 na Dynamo. Pod tímto názvem se hrála kopaná v Kutné Hoře až do roku 1968, kdy se oddíl kopané vyčlenil z TJ Dynamo a utvořil samostatnou jednooborovou tělovýchovnou jednotu se staronovým názvem Sparta.¹⁵⁹

Hokej

Počátky bruslení mají v Kutné Hoře velmi starou tradici. Již kutnohorští velocipedisté počítali při ustanovení svého klubu v roce 1896, že v zimě budou trénovat místo na kolech na bruslích. Dokonce krátce existoval samostatný „Bruslařský klub“. Ještě koncem 19. století bruslili i kutnohorští akademici - studenti vysokých škol pocházející z Kutné Hory. Zda

¹⁵⁸ Srov. DAVID, J.: *Kutná Hora v kopačkách*, s. 54

¹⁵⁹ Srov. *Sport v Kutné Hoře*, Krásné město, 2002, č. 3, s. 9

nezkusili hrát hokej, nevíme, a proto musíme za počátek kutnohorské hokeje považovat rok 1932. Tehdy byl ve Spartě založen hokejový odbor, který začal hrát na menším z Tellerových rybníků.¹⁶⁰ Ihned se přihlásili do II. třídy Východočeské hokejové župy, kde působili po 5 let. Poté se probjovali do první třídy a počátkem války vyhráli i pohár Národního souručenství a pohár Mařenka věnovaný sedleckým obchodníkem Kotrbou. O pouhé 2 roky později založili hokejový odbor sokolové. Hráli u Mikešů, ale nedosahovali výraznějších úspěchů. V roce 1941 se začal hrát hokej i v SK Kaňk a v závěru roku byl i v AFK Respo založen hokejový odbor, jenž hrál u Haeringů.¹⁶¹

V létě roku 1950 započala v areálu tehdy právě dokončeného koupaliště na místě zavezeného horního rybníku výstavba zimního stadionu. Bývalá hladina rybníku dostala asfaltový povrch, kolem bývalých břehů vyrostly dřevěné mantinely. Veřejnosti se zbrusu nový zimní stadion představil v polovině ledna roku 1951. Tehdy zdejší Sokol ČKD hrál I. A třídu Kolínské oblasti a na zápasy jezdíval často až pět hodin nákladákem. Nebylo divu, že výsledky nebyly valné. Později se stal oddíl ledního hokeje součástí DSO Spartak ČKD a následně Dynama Kutná Hora, jež se v roce 1973 přejmenovalo na TJ Sparta. Postupně se kutnohorský hokej probjoval na čelo okresní tabulky, kde se s menšími výkyvy držel až do 70. let a v roce 1981/1982 se dospělí probjovali do krajského přeboru II. třídy.¹⁶²

Lehká atletika

Lehká atletika byla v Kutné Hoře od počátku spojená s existencí Sokola. Vznikla totiž ještě roku 1862, tedy ve stejném roce, kdy byl ve městě založen Sokol.

Podoba lehké atletiky byla trochu odlišná od té dnešní. Cvičení sice obsahovala skoky, běhy, hod oštěpem atd., nicméně tyto disciplíny (pokud to bylo možné) byly od podzimu do jara provozovány v tělocvičně. Venku se běhalo, skákalo a házelo pouze v létě.

Po vzniku republiky dostala lehká atletika v Kutné Hoře mnohem širší organizační základnu. Lehká atletika začala být pěstována jako doplněk a propagace fotbalu. Své lehkootletické oddíly si postupně založily jednotlivé fotbalové kluby. Již v roce 1924 měl svůj lehkootletický oddíl SK Kutná Hora, ve třicátých letech si oddíl založila i Viktorie Sedlec, roku 1935 byl atletický oddíl zřízen i v AFK Respo. Výraznější rozvoj lehkootletické činnosti nastal až ve třicátých letech, kdy se iniciativy uchopil Sokol. Později však iniciativa přešla

¹⁶⁰ Jednalo se o rybník M. B. Tellera – kutnohorského podnikatele a mecenáše. Teller vlastnil v Kutné Hoře dva cukrovary. Je také podepsán pod stavbu místní lokální dráhy spojující Kutná Hora hl. n. – Kutná Hora město.

¹⁶¹ Srov. *Sport v Kutné Hoře*, Krásné město, 2002, č. 3, s. 10

¹⁶² Srov. Tamtéž

na Respo, které poskytlo během druhé světové války útočiště atletům z rozpuštěného Sokola. Po socializaci tělovýchovy našla lehká atletika přístřeší nejprve v TJ Baník a později v TJ Dynamo Kutná Hora. V roce 1956 Dynamo dostalo konkurenta. V podobě vojenského útvaru Civilní obrany, při němž byla založena TJ Rudá hvězda s řadou výborných sportovců doplňovaných z řad nadpočetných branců, pro něž nebylo místo v armádních střediscích vrcholového sportu. Po deseti letech souběžné existence obou oddílů bylo Dynamo začleněno do Rudé hvězdy.

Závěr

I sport je neméně důležitá součást kultury a potažmo i historie města. Jako součást kultury spojuje sport lidi všech sociálních vrstev, ovlivňuje dění ve městě a působí tak na většinu obyvatel. Sportovní zážitky pomáhaly lidem zapomenout na různé obtíže minulých dob. Byl to nezanedbatelný činitel, který by neměl být opomíjen.

Školství

Kapitola věnující se školství by neměla být opomenuta ani v této práci. Vždyť žáci, studenti i učitelský sbor tvoří nedílnou součást města. I oni jsou vždy zapojeni do politického či kulturního dění, ať již v pozitivním či negativním světle.

Svémi školami – základními, středními či učilišti se město vždy chlubí. Škola vysoké úrovně dává městu prestiž. Toto nepsané pravidlo platí dodnes. Z tohoto důvodu je nutné se podívat na kutnohorské školství i během 50. let.

Školství v Československu 1948 - 1960

Vývoj školství v Československu prošel po roce 1945 mnohými změnami. Zejména v období tzv. Třetí Československé republiky byl o celý resort velký zájem napříč politickými stranami. Kdo ovládal ministerstvo školství, ovládal budoucnost státu. Tuto myšlenku si všichni moc dobře uvědomovali.

Naneštěstí pro budoucí vývoj byl hned v květnu dosazen do funkce ministra školství a osvěty Zdeněk Nejedlý (díky ústavnímu dekretu prezidenta republiky č. 1/1945 Sb., O organizaci vlády a ministerstev v době přechodné). Tuto funkci zastával v letech 1945 – 1946 a později v letech 1948 – 1953.

Právě Zdeněk Nejedlý, historik (řadil se mezi studenty tzv. Gollovy školy) a jedna z velmi známých tváří KSČ, silně zasáhl do podoby poválečného školního systému. Za doby jeho vlády na ministerstvu školství byly připraveny mnohé zásadní reformy a zákony, které přetvořily obraz československého školství dle potřeb strany.

I když cílem této práce není analyzovat vývoj školství v poválečném Československu, je však nutné čtenáři osvětlit alespoň nejdůležitější mezníky jeho vývoje.

První důležitý mezník nastal již v roce 1948. Byl totiž přijat školský zákon o „Základní úpravě jednotného školství“. Tento zákon vymezoval všeobecná ustanovení pro všechny typy škol působících na území republiky. Na jeho základě byl sjednocen nejen systém škol, ale bylo také žákům a studentům nastaveno jednotné vzdělání a výchova. Školy, které tuto novou organizaci nepřijaly, byly zrušeny.

Ve druhém paragrafu tohoto zákona nalezneme toto ustanovení.

„Školy pečují o všestranný rozumový, mravní a tělesný rozvoj žactva. Vzdělávají mládež v duchu pokrokových národních tradic a ideálů humanity, vychovávají k samostatnému myšlení, cílevědomému jednání, čínorodé práci i družné spolupráci a

probouzejí v mládeži touhu po sebevzdělání a pokroku. Vedou ji k činné účasti na životě školy a na budovatelském díle republiky. Pěstují smysl pro společenství v rodině, národu, Slovanstvu a lidstvu. Vychovávají národně a politicky uvědomělé občany lidově demokratického státu, statečné obránce vlasti a oddané zastánce pracujícího lidu a socialismu.“¹⁶³

Je patrné, že školství bylo tímto zákonem zcela zestátněno a podléhalo, jako celá republika, vládě KSČ.

Tento zákon byl zrušen v roce 1953 a nahrazen novým zákonem č. 31/1953 Sb. o „Školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon).“ Komunisté v tomto zákoně reagovali na nepříznivou ekonomickou situaci a zkracovali základní školství o 1 rok. V důsledku tak byla povinná školní docházka stanovena na dobu od 6 do 14 let. Na ni pak navazovaly 3 poslední třídy 11leté střední školy. Jejich absolvování poté žákům umožňovalo vstup na vysokou školu. Zákon se však zejména věnoval vzdělávání učitelů, které bylo podruhé během krátké doby reformováno. Ve školské soustavě však větší změny neustanovil.

Za zmínku však stojí odcitovat § 1 (Úvodní ustanovení).

„Pro socialistickou společnost, kterou budujeme, musí naše škola vychovávat všestranně rozvitě a dokonale připravené nové socialistické občany – dělníky, rolníky a inteligenci.

Toto poslání může splnit jen škola spjatá s velkými úkoly socialistického budování a s politickým, hospodářsko-technickým a kulturním rozvojem vlasti a její obranou.

Velkému poslání socialistické školy musí odpovídat taková příprava a vzdělání učitelů, hlavních to činitelů ve školní výchově mládeže, které zajistí vysokou ideovou i odbornou úroveň jejich pedagogické práce.“¹⁶⁴

K tomuto textu netřeba dodávat dalšího komentáře. Školství již bylo plně v moci vládnoucí strany. Ta si tak už budoucí generace mohla vychovávat k obrazu svému.

Stav kutnohorských škol před a po II. světové válce

Před II. světovou válkou působilo v Kutné Hoře celkem 8 škol nižšího vzdělávání (Obecná škola – Drtinova a Masarykova, Obecná škola dívčí – Vlašský dvůr a Masarykova,

¹⁶³ http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/t1145_01.htm 22. 10. 2015

¹⁶⁴ <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=31&r=1953> 22. 10. 2015

Měšťanská škola – Vlašský dvůr, Komenského a Soukromá škola měšťanská a obecná dívčí řádu sv. Voršily v Kutné Hoře).¹⁶⁵

Poté zde sídlilo rovněž „Reálné gymnázium“ a celkem 10 škol odborných. Konkrétně se jednalo o Vyšší průmyslovou školu, Vyšší průmyslovou školu strojnickou, Mistrovskou školu elektrotechnickou, Mistrovskou školu pro mechaniky, Rolnickou školu, Lindnerův učitelství ústav, Městský ústav učitelek domácích nauk, Škola sociálně právní a Veřejná obchodní škola.¹⁶⁶

Během okupace byla část školních budov využívána jako kasárna. Tím nastal tíživý problém, neboť kapacity veřejných budov města nebyly schopné pojmout žáky a studenty tak, aby byl zachován jejich „komfort“ vyučování.

K výuce se začaly využívat prostory již zmiňovaného Lindnerova ústavu či staré části kláštera sv. Voršily. Také byl změněn rozvrh žáků. Vyučování bylo rozděleno na dopolední a odpolední. Dopolední vyučování tak začínalo od 7:40 a končilo ve 12:40, odpolední pak začínalo v 12:50 a trvalo do 17:00. Každá třída se učila střídavě jeden den dopoledne a druhý den odpoledne, čímž bylo možno zachovat stanovený počet hodin.

Situaci školství po osvobození v Kutné Hoře nám nejlépe přibližuje referát Bohumila Beka - předsedy školské komise při MNV, který přednesl na schůzi dne 14. listopadu 1945. V zápisu schůze jsou zaznamenána tyto slova.

„V prvé řadě bylo usilováno o to, aby byly odstraněny škody, jež vznikly na našem školství během okupace. Je vám známo, že všechny školy byly obsazeny vojskem, a že bylo třeba je uvést do řádného stavu. Nebylo to tak snadné, nebylo pracovních sil, povozů ani čisticích prostředků. V řadě škol pomáhaly i matky našich dětí, aby bylo možno zahájit po prázdninách pravidelné vyučování. Nový školní rok zahájili jsme v 49 třídách s 1 374 žáky, krom toho zahájila vyučování i škola klášterní. Průměrně připadá na jednu třídu obecnou asi 32 žáků, na jednu třídu školy měšťanské asi 40 žáků. Měšťanské školy trpěly nedostatkem učeben a bylo proto nutno vyučovat ve dvou směnách dopolední a odpolední, jak na škole chlapecké, tak i na škole dívčí. Tato nesnáz pominula otevřením nových měšťanských škol v Nových Dvorech a v Malešově. Úprava škol a tříd po odchodu vojska vyžádala si značného nákladu. Škody, které vznikly v době okupace na školním inventáři, pomůckách, nábytku, budovách apod. činí u našich škol 1 642 838 K. Kutnohorské obecné a

¹⁶⁵ Srov. KAMENÁŘ, Jan. *Kutná Hora v období Třetí Československé republiky*, s. 54

¹⁶⁶ Srov. Tamtéž

měšťanské školy ztratily celkem 1 864 670 K za německé požehnání v našem městě. A to jsou jen škody hmotné, které se dají měřit penězi. Škody, které vznikly u našeho žactva, se vůbec měřit nedají a ty jsou ještě bolestnější než tyto škody finanční. Teprve teď, kdy se ve škole snažíme tyto škody napravit, vidíme, jak hluboce zasáhly do základních znalostí našich žáků.
/.../

Jak veškerý život, tak i školství doznává v obnoveném státě řadu změn, které neznamenají pouze reformu toho, co zde dosud bylo, nýbrž přebudování celého školského systému v duchu lidovém a v duchu požadavků, které nejsou ve svém jádře nové a datují se z valné části již z doby před první světovou válkou – jejich uskutečnění však čekalo teprve na dnešek, kdy vnější podmínky umožnily přejít od úvah a plánů ke skutečnému provádění toho, co bylo prastarým přáním našich předních školských pracovníků. V oboru školském běží hlavně o tři věci: o otázku jednotné školy, o otázku činné školy a o politickou výchovu.¹⁶⁷

Z referátu je patrné, že celé školství bylo válkou zasaženo velmi silně a že jeho obnova v oné době rozhodně nebyla jednoduchá. Zajímavostí zůstává poslední citovaná věta tohoto referátu. Politická výchova jako jedna z 3 nejdůležitějších otázek ve školství. Je evidentní, že již několik měsíců po ukončení války bylo připravováno podhoubí k nástupu komunistického režimu. Ovlivnění mladé generace propagandou spojuje většinu totalitních režimů.

Školy v Kutné Hoře v 50. letech

Při dokumentaci školství v Kutné Hoře v našem analyzovaném období narážíme na problém velkého nedostatku pramenů. Záznamy ze školních archivů, kde bývají zaznamenány důležité organizační změny těchto institucí, se dochovaly až od počátků 60. let. Dále nám chybí jakýkoli veřejný zdroj, neboť noviny zprávy ze školství v zásadě nepřinášely a časopis „Krásné město“ si ve svých vydáních místo pro otázku škol v Kutné Hoře rovněž nevytvořil. Nezbývá nám tedy, než se spolehnout na informace zaznamenané v kutnohorské kronice z roku 1953 již několikrát zmiňovaným kronikářem Josefem Pírkem. Ten na stránkách kroniky udělal analýzu kutnohorských škol. Pokud pomíneme politické zabarvení textu, můžeme jeho podávané informace snad považovat za objektivní.

Kronikář Pírko do kroniky zapsal schválení zákona č. 31/1953 Sb. Ovšem jeho výklad zaznamenal poněkud odlišně.

¹⁶⁷ SOkA Kutná Hora: MNV Kutná Hora, Zápisy z pléna MNV KH, 1945, s. 128-129

Tento zákon dle jeho slov „zrychlí školní výchovu mládeže, což ušetří naší vlasti a její mládeži dvě drahocenná léta života a práce.“¹⁶⁸

V důsledku této reorganizace byly v Kutné Hoře z původních 6 škol národních, 2 středních a gymnázia vytvořeny – 2 národní školy, 3 osmileté střední školy a 11letá střední škola. Všechny tyto školy získaly své místo v bývalých budovách obecných a středních škol.¹⁶⁹

Dále byla díky tomuto zákonu v Kutné Hoře zřízena Pedagogická škola pro vzdělávání učitelů národních škol, ale ta byla za krátkou dobu ihned zrušena.

V kronice se také dočteme o přehledu všech kutnohorských školy, které zde fungovaly během 50. let. Jednalo se o –

7 škol mateřských

2 školy národní

3 osmileté střední

1 jedenáctiletá střední

Pedagogická škola

Zdravotnická škola

Zemědělská mistrovská škola

Vyšší průmyslová škola

Zvláštní škola

Hudební škola¹⁷⁰

Z tohoto výčtu je patrné, že došlo k redukci škol i v Kutné Hoře. Za zmínku rozhodně stojí, že v Kutné Hoře studovali i zahraniční studenti. Zejména na Vyšší průmyslové škole se střídali studenti z Řecka a z Koreje.

Několik slov závěrem k této kapitole

I resort školství byl jedním z nástrojů, kterým KSČ ovlivňovala veřejné dění a svou propagandistickou činností. Pokud budeme obecně zkoumat historii jednotlivých totalitních

¹⁶⁸ SOkA Kutná Hora: Kronika města Kutné Hory 1952 – 1957, kapitola Školství 1953

¹⁶⁹ Srov. SOkA Kutná Hora: Kronika města Kutné Hory 1952 – 1957, kapitola Školství 1953

¹⁷⁰ Srov. Tamtéž

státních zřízení, ve většině případů nalezneme informace o ovládnutí školství místním režimem. Díky školství se dá ovlivňovat minulost, přítomnost i budoucnost země.

Není tedy divu, že ještě v roce 1948 byl přijat nový školský zákon, který zaváděl podstatné změny v celém dosavadním systému. Školství jím byl zestátněno, díky tomu mohly být upraveny i učební osnovy. Například se změnil výklad dějin. Období „Husitské revoluce“ se stalo jedním z pilířů dějepisu, zatímco „První republika“ a postava T. G. Masaryka se upozadovaly. Do všech předmětů napříč osnovami se dostal silný vzor SSSR. Role západu se neustále zmenšovala.

První školní generace, která prošla celým tímto systémem, již byla vychována dle regulí KSČ. Vládnoucí strana si tak vytvářela zcela loajální voliče, kteří odmala věřili jejich vládě. Přesto, jak víme z dnešního pohledu, i tato generace stála v roce 1989 na Václavském náměstí a pomáhala režim svrhnout.

Závěr

Doba 50. let rozhodně patřila v naší historii k dobám obtížným a nelehkým. Pouze několik let stačilo komunistické aparatuře na to, aby vyvrátila zaběhnutý politický systém a nainstalovala nový, který vyhovoval jejím představám. Byla to doba, kdy se z naší země zcela vytratila demokracie a spravedlnost, doba, kdy aktivní příslušník strany znamenal více než kterýkoli běžný občan, doba, kdy udávání a zrazování se stalo běžnou rutinou všedního života. Tyto nové zavedené trendy však neskončily v roce 1960, ale ve zmírněné podobě pokračovaly dále až do roku 1989.

Úkolem této práce bylo zmapovat jak tato „nová“ doba ovlivnila obraz Kutné Hory. Z předchozích stran je více než patrné, že i život v Kutné Hoře byl podroben mnohým těžkým problémům a změnám.

Hned v úvodní kapitole jsou zaznamenány změny na půdě politické. Správa města se dostala po roce 1948 zcela pod vládu komunistů, kteří jí už po celé naše analyzované období neopustili. Personální změny proběhly nejen u politických špiček města, ale také na pozicích různých komisí a odborů. Díky zřízení tzv. „Akčních výborů“ se komunisté dostali do všech důležitých pozic v Kutné Hoře. Město tak bylo již v roce 1949 zcela pod jejich kontrolou. Je nutné poznamenat, že ne všechny změny, které byly v tomto období odhlasovány, Kutné Hoře uškodily či pro ni znamenaly krok zpět. Naopak při pročitání zápisů z MNV můžeme vidět několik velmi konstruktivních návrhů, které byly řešením palčivých problémů, se kterými se město po válce potýkalo. Bohužel, negativa nové vlády města převládala.

Druhá kapitola je neméně závažná jako kapitola první. Změny ve strukturách soudnictví a politické procesy zasáhly každé větší město v tehdejší Československu. Kutná Hora byla v 50. letech jedním z center tohoto dění, neboť zde sídlil Mimořádný lidový soud. Po reorganizaci celého soudnictví, které jak jsme v této diplomové práci ukázali, nebylo vždy šťastné, se měla Kutná Hora stát již ne tak důležitým městem se sídlem Lidového soudu. O dramatické události však rozhodně nepřišla, neboť působení odbojové skupiny Xaver – Jindra dalo městu naplno pocítit onen již zmiňovaný „odér“ 50. let. Tajná činnost ilegální skupiny, dramatické zatknutí a nakonec jeden z dalších monstrózních procesů zcela spadá do této doby. V práci je však ukázána i kauza menší, neméně však důležitá. Příběh Zdeňka Šlejtra a Vlastimila Herbeho poukazuje v případě prvního jmenovaného na dobu, kdy jen v mnoha ohledech nepatrné zapletení do ilegální činnosti, znamenalo vážné důsledky. Důsledky, které si pak nesl obviněný celý život.

Třetí kapitola je věnována kulturnímu životu v Kutné Hoře. Jak je v kapitole ukázáno, i kultura a umění prošly během 50. let mnohými změnami a řízeným vývojem. Ukázkou této doby můžeme sledovat v proměnách kutnohorského divadla, které snad bylo ze všech uměleckých institucí v Kutné Hoře zasaženo nejvíce. Velkými změnami však prošla celá kulturní oblast od veřejných slavností až po sportovní utkání. Všude začal být přítomen ruský vzor, všude bylo vše děláno k obrazu vládnoucího aparátu. Jak ale z práce vyplývá, některé instituce novým trendům statečně a dlouho vzdorovaly. Díky tomuto „boji“ se kulturu nikdy nepodařilo zcela podrobit.

Poslední kapitola práce se týká školství. Ukázka způsobu, jakým komunisté postupně změnili obraz školních institucí i školních osnov, by rozhodně v práci neměl být opomenut. I když Kutná Hora je nevelkým městem, počtem škol se mnohým větším městům vyrovnává. A právě z tohoto důvodu je tato kapitola do práce zakomponována. Zejména kutnohorské gymnázium a střední průmyslová škola se vždy řadily ke školám s vysokou úrovní vzdělávání. Obraz školství v Kutné Hoře v 50. letech by tak neměl být rozhodně opomenut.

Tato diplomová práce vytváří obraz 50. let v Kutné Hoře. Jsou v ní zaznamenány dějiny jednotlivých institucí města, kulturní dění i lidské osudy. Ačkoli je ve školní výuce často doba 50. let neprávem opomíjena, její následky nese naše společnost do dnešní doby. Celé období komunistické nadvlády je dnes mnohými idealizováno a lidé tak zapomínají. Zapomínají nejen na toto historické období, ale především na osudy svých přátel, známých ale i rodinných příslušníků, které tato doba zasáhla. V mnohých rodinách nalezneme politické vězně, „kulaky“ či perzekuované osobnosti. Přesto z úst některých našich spoluobčanů často slyšíme, že období pod komunistickou nadvládou bylo lepší než období současné. Tato práce však nemá za úkol srovnávat tato dvě období, ale připomenout historii, připomenout události, které se lidem postupně vytrácí z paměti. I když téma práce je regionální, stále nám zůstává šance, že alespoň obyvatelům Kutné Hory připomene dobu jejich mladí či dobu jejich rodičů a prarodičů a ukáže, že období 50. let rozhodně idylické nebylo ani v Kutné Hoře.

Prameny a literatura

Státní okresní archiv v Kutné Hoře

- fond Městský národní výbor Kutná Hora
- Zápisy z pléna 1945 – 1960
- Kronikářské záznamy 1945 – 1946
- Kronika 1948 – 1952
- Kronika 1952 – 1957
- Rozpočty města pro roky 1948 – 1960

Následující fondy SOkA Kutná Hora nejsou zpracované, a proto je zde uveden pouze jejich název.

fond Okresní národní výbor 1945-1960

fond Policejní úřad města Kutné Hory 1740 (1823-1941) 1951

fond Krajský soud a Lidový soud 1945–1948

fond Pěvecký spolek Tyl

fond Kutnohorská filharmonie

fond SK RESPO 1902-1948

fond Gymnázium Kutná Hora (1828) 1849-1993

fond Lidový soud Kutná Hora

Archiv ochotnického spolku Tyl v Kutné Hoře

- neuspořádáno

Státní okresní archiv v Praze

fond Mimořádný lidový soud Kutná Hora

Archiv bezpečnostních složek

spis Josef Němec (*21. 8. 1903) – arch. č. V – 3960 MV, V – 1187 HK, V – 1188 HK

spis Jaroslav Němeček (*4. 1. 1908) – arch. č. – V – 1188 HK, V – 6343 MV, V – 1187 HK, V – 1077 HK, V – 1214 HK

spis Zdeněk Šlejtr (*9. 5. 1931) – arch. č. – V – 1175 MV

spis Vlastimil Herbe (*9. 6. 1927) – arch. č. – V – 1175 MV, OB – 360 HK, arch. č. 190

Periodika

Svobodné slovo 1945-1946

Úder 1945–1948

Krásné město 1945–1951

Literatura

BORÁK, M.: *Spravedlnost podle dekretu*. 1. vyd. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998

DAVID, J.: *Kutná Hora v kopačkách*. 1. Kutná Hora: Česká tělovýchovná organizace, 1969

HOLL, Ivo et al.: *Státní archiv v Praze: průvodce po archivních fondech*. 1. vyd. Praha: Archivní správa ministerstva vnitra, 1958- . sv. Průvodce po státních archivech; 6, 13, 21

JELÍNEK J., PROVAZ L.: *Historie Městského národního výboru Kutná Hora v letech 1945 – 1990*. 1. vyd. Kutná Hora: Kuttna, 2003

KNAPÍK J., FRANC M.: *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, 1. sv.

KNAPÍK J., FRANC M.: *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, 2. sv.

KOČIAN J.: *Poválečný vývoj v Československu 1945–1948*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993,

LIŠKA O.: *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989*. 2., opr. a rozš. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2006

NOVÁK P., Nováková D.: *140 let Sokola v Kutné Hoře*. 1. vyd. Kutná Hora: Grafia-Gryč Kutná Hora, 2002

ŠTROBL M.: *Historie Tylova divadla*, rkp., nes.

ŠTROBLOVÁ H., ALTOVÁ B. a kol.: *Kutná Hora*. 1. vyd. Kutná Hora: Nakladatelství Lidové noviny, 2000

VEBER, Václav. Xaver - Jindra: *Odboj na Kutnohorsku a Čáslavsku. Paměť a dějiny.*
Praha: Ústav pro studium totalitních režimů České republiky, 2009, III.(1): 86-104

Seznam zkratk

ABS	Archiv bezpečnostních složek
AFK RESPO	Atleticko-fotbalový klub RESPO
DO	Dům osvěty
DTJ	Dělnická tělovýchovná jednota
FDTJ	Federovaná dělnická tělovýchovná jednota
KSČ	Komunistická strana Československa
MDŽ	Mezinárodní den žen
MěstNV	Městský národní výbor (od 1960)
MLS	Mimořádný lidový soud
MNV	Místní národní výbor (do 1960)
NS	Národní shromáždění
NTV	Národní tělovýchovný výbor
ONV	Okresní národní výbor
ROH	Revoluční odborové hnutí
SK	Sportovní klub
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SNR	Slovenská národní rada
SOkA	Státní okresní archiv
StB	Státní bezpečnost
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
TJ	Tělovýchovná jednota
ÚSTR	Ústav pro studium totalitních režimů
VŘSR	Velká říjnová socialistická revoluce
ZK	Závodní klub
ZNV	Zemský národní výbor

Přílohy

Příloha 1: Vzniklé komise MNV v roce 1948

Příloha 2: Obsazení komisí MNV po volbách v roce 1957

Příloha 3: Fotografie - návštěva vládní delegace v čele s předsedou vlády a budoucím prezidentem Antonínem Zápotockým v Kutné Hoře

Příloha 4: Dopis Vlastimila Herbeho ministru Emanueli Moravcovi

Příloha 5: Fotografie Zdeňka Šlejtra (vedoucí „Junáku“)

Příloha 6: Fotografie Vlastimila Herbeho a Zdeňka Šlejtra (vyšetřovací spis)

Příloha 7: Článek „Stalinovo dílo je nesmrtelné“ (z novin „Za nový život vesnice“)

Příloha 8: Fotografie z kutnohorské divadelní sezóny

Příloha 9: „Májové oslavy“ v Kutné Hoře

Příloha 10: Fotografie – „Kutnohorské derby“, zápas Sparta – AFK Respo

Příloha 11: Portrét Josefa Pírka (kronikář města v 50. letech)

Příloha 1: Vzniklé komise MNV v roce 1948 a jejich předsedové¹⁷¹

- komise bezpečnostní, požární a národní očisty (František Klos)
- komise stavebně – technická (Václav Řežábek)
- komise sociální (Julie Svátková)
- komise školská a kulturní (Emilie Stračovská)
- komise zdravotní (Julie Svátková)
- komise hospodářská (Gustav Kaiser)
- komise lesní a rybníční (Ladislav Dvořák)
- komise živnostenská (Alois Zícha)
- komise patronátní (Gustav Svěrák)
- komise archivální (Gustav Svěrák)
- komise městského pohřebního ústavu (Gustav Svěrák)
- komise pro povznesení cizineckého ruchu (Bedřich Bervid)
- komise městského pivovaru (Vladimír Vepřek)
- komise zemědělská (Augustin Kaiser)
- komise bytová (František Klos)
- komise osobní (Pavel Vrána)
- komise pro správu Tylova divadla (Vladimír Vepřek)
- komise pro národní správy a konfiskace majetku (Maxmilián Ševčík)
- komise disciplinární pro úředníky (Gustav Svěrák)
- komise pro správu městského stadionu v Lorci a městského veřejného koupaliště (Vladimír Vepřek)
- komise finanční (Kamil Dusil)

¹⁷¹ SOkA Kutná Hora: MNV Kutná Hora, Zápisy z pléna MNV KH, 1948, s. 37-39

Příloha 2: Komise MNV po volbách v roce 1957 a jejich předsedové¹⁷²

- komise zemědělská (Antonín Baloun)
- komise pro vnitřní věci – bezpečnostní – trestní (Jaroslav Břinčil)
- komise zdravotní (Josef Demharter)
- komise kulturní – školská – cizineckého ruchu (František Vnuk)
- komise finančně rozpočtová (Vladimír Poláček)
- komise místního hospodářství – zvelebovací – komunálních služeb (Václav Vlach)
- komise plánovací (František Zedník)
- komise bytová (Josef Filip)
- komise pro výstavbu (Josef Pelíšek)
- komise sociální (Josef Liška)

¹⁷² SOkA Kutná Hora: MNV Kutná Hora, Zápisy z pléna MNV KH, 1957, s. 10 - 14

Příloha 3: Fotografie - návštěva vládní delegace v čele s předsedou vlády a budoucím prezidentem Antonínem Zápotockým v Kutné Hoře¹⁷³



¹⁷³ Srov. *700 let československého hornictví*, Krásné město, 1949, č. 2, s. 1 (fotografie A. Kutina)

Vážený pane ministr! 577

Pane ministr, obrácím se k vám jako ministru školství.

Dovolují si vás požádat, jestli by ste mi dovolili založit „dětskou policii“ v celém protektorátě.

Z polupracovali bychom z německou úřá. Také protektorátní policie a četnictvem. Dětskou policii zakládám proto, aby dávala dozor na mládež, aby správně přecházela ulice nekázela kamenným, neposmívala starým lidem atd.


Dětská policie by měla modrý stejnokroj a červené vložení.

Hlavní velitelství Praha.

Prosím vás dovolte mi založit dětskou policii, neve ministerie vás bych val také k policii. Prosím vás odepiš se mi

1323

¹⁷⁴ ABS: spis Vlastimil Herbe (*9. 6. 1927) – arch. č. – V – 1175 MV

do týdně a já bych kvám. přijel k
k mojí anámi. Také můžete za tele-
fonovat, číslo s městskou nlynařna
Kubná Hora. voljte vlastimil Herbe.
Jen v páte k odpoledne v 5 hodin.
telefonovat.
Prosím do týdně odepoat.
zodat Vlastimil Herbe
natolledanov
Vlastimil Herbe
address
Kubná Hora
Lmíškovo náměstí 59.


¹⁷⁵ ABS: spis Vlastimil Herbe, Zdeněk Šlejtr, arch. č. – V – 1175 MV

Příloha 5: Fotografie Zdeňka Šlejtra (na fotografii uprostřed), rok 1950¹⁷⁶



¹⁷⁶ Soukromý archiv Zdeňka Šlejtra

Příloha 6: Fotografie Vlastimila Herbeho a Zdeňka Šlejtra (vyšetřovací spis)¹⁷⁷



Vlastimil Herbe



Zdeněk Šlejtr

¹⁷⁷ ABS: spis Vlastimil Herbe, Zdeněk Šlejtr, arch. č. – V – 1175 MV

Za nový život vesnice

VESNICKÉ NOVINY KUTNOHORSKA
Vydává okresní národní výbor v Kutné Hoře

9. III. 1953. Cena 1 Kčs. Ročník IV. * Číslo 7.

Stalinovo dílo je nesmrtelné

Dne 5. března 1953 v 21 hodin 50 minut do-
tlouklo srdce velkého státníka, pokračovatele díla
V. I. Lenina, učitele a rádce dělníků a rolníků
celého světa, nejvěrnějšího přítele a osvoboditele
našeho národa.

Hluboko do srdcí všech národů vrylo se jméno
Stalin. Jméno člověka, který za 73 let svého ži-
vota vykonal dílo, jež bude žít celá staletí. Stalin
je milovaným otcem a moudrým hospodářem ná-
rodů Sovětského svazu. Sovětský člověk od po-
břeží Baltu až po Čukotku pocítil péči Stalinovu.
Pod jeho vedením shodil pouta carismu, rozbil
okovy kapitalismu a v krátkém historickém ob-
dobí 20 let vybudoval socialismus. Stalinová
ústava z roku 1936 je svědectvím tohoto velkého
vítězství. Tato ústava potvrzovala, že dělníci a
rolníci jsou jedinými a svrchovanými pány všeho
bohatství země, že nemohou být nikdy a nikým
vykořisťováni a utiskováni, že jsou jediným zdro-
jem státní moci. Dělníky přestala strašit příšera
nezaměstnanosti a hladu, dělnické mámy s po-
citem vděčnosti k soudruhu Stalinovi pozorovaly
s radostí a pýchou všestranný rozvoj svých dětí.

Sovětský rolník se první stal svobodným ob-
čanem, poznal že jen ve spojení s dělníkem se
může uskutečnit plný rozmach zemědělství. Zvlášť
tady je zřejmá velká tvůrčí práce s. Stalina.
Jeho velkolepý plán — přeměny přírody —
umožňuje měnit ohromné plochy stepí a pouští v
úrodnou půdu a tak zajišťovat stále větší produkci
v zemědělství. — Blahodárná byla pro desítky milio-
nů zaostalých národů a národností stalinská ná-
rodnostní politika. Čukšové, Čuvaši, Burjati, Kir-
kizové a desítky dalších dříve ujařmených národů
žijí svobodným a šťastným životem v bratrském svazku sovět. republik. Proto je jim drahé jméno Stalin.
Proto se semkli všichni sovětské občané v mocnou, nepřemožitelnou sílu, když nacisté přepadli jejich
vlast. Vlastenecká válka ukázala, jak milují svou zem, sovětskou vládu, bolševickou stranu a svého
Stalina. S jeho jménem šli do těžkých ale vítězných bojů, s jeho jménem vyhnali nacisty a došli až
do Berlína, s jeho jménem osvobodili i jiné národy od fašistického teroru.

Pod vedením soudruha Stalina obnovili a překročili předválečnou hospodářskou úroveň a velkými
stavbami se blíží komunismu. A v předvečer své smrti, v minulém roce, osvětlil ještě s. Stalin svým
geniálním dílem Ekonomické problémy cestu k úplnému vybudování komunismu. A tak Stalin žije v kaž-
dém záchvěvu bohatého života Sovětského svazu, je učitelem a rádcem svého lidu pro celé desítky let
dalšího vývoje.

A velikost Stalinova spočívá v tom, že jeho dílo je živé i ve stamilionových masách pracujících
celého světa. Neměli jsme štěstí poznat Stalina osobně, milujeme ho pro jeho dílo, je pro nás tedy
nesmrtelným. Zvláště náš národ je Stalinovi zavázán. On zůstal našim nejvěrnějším přítelem v době
Mnichova, on byl naší velkou pomocí a nadějí v době okupace, jeho jméno posilovalo trpící v koncent-
račních táborech. Jemu děkuje celý náš národ za svou existenci. Se jménem Stalinovým přispěchali so-
větských vojáků osvobodit Prahu a celou naši republiku. Země Stalinova je našim největším pomocníkem
a oporou v našem budování. A tak je nám Stalin stejně drahý jako sovětským občanům, protože máme
rádi svou zem, milujeme své děti a víme, že na rozkvětu naší vlasti, na šťastném úsměvu našich dětí
má nezměrnou zásluhu soudruh STALIN.

Stalinská mírová politika je tmelem ohromného mírového tábora. On ukázal a přesvědčil stamiliony
lidí o možnosti a nutnosti obrany míru a boje proti imperialistické válce. — To je další rys jeho ne-
smrtelnosti.

Smrt soudruha Stalina je pro nás bolestnou ztrátou, ale v našich myslích a srdcích zůstává dále
živ. V jeho díle budou pokračovat jeho spolupracovníci, jeho odkaz budou uskutečňovat stamiliony lidí
celého světa. S jeho jménem budou všichni národové dříve či později budovat ze svých zemí socialistic-
kou vlast.

Soudruh Stalin je ve svém díle nesmrtelný.



¹⁷⁸ Stalinovo dílo je nesmrtelné, Za nový život vesnice, 1953, č. 7, s. 1

Příloha 8: Fotografie z kutnohorské divadelní sezóny¹⁷⁹



¹⁷⁹ *Kutnohorská divadelní sezóna 1947 – 1948*, Krásné město, 1948, č. 5, s. 5

Příloha 9: „Májové oslavy“ v Kutné Hoře¹⁸⁰



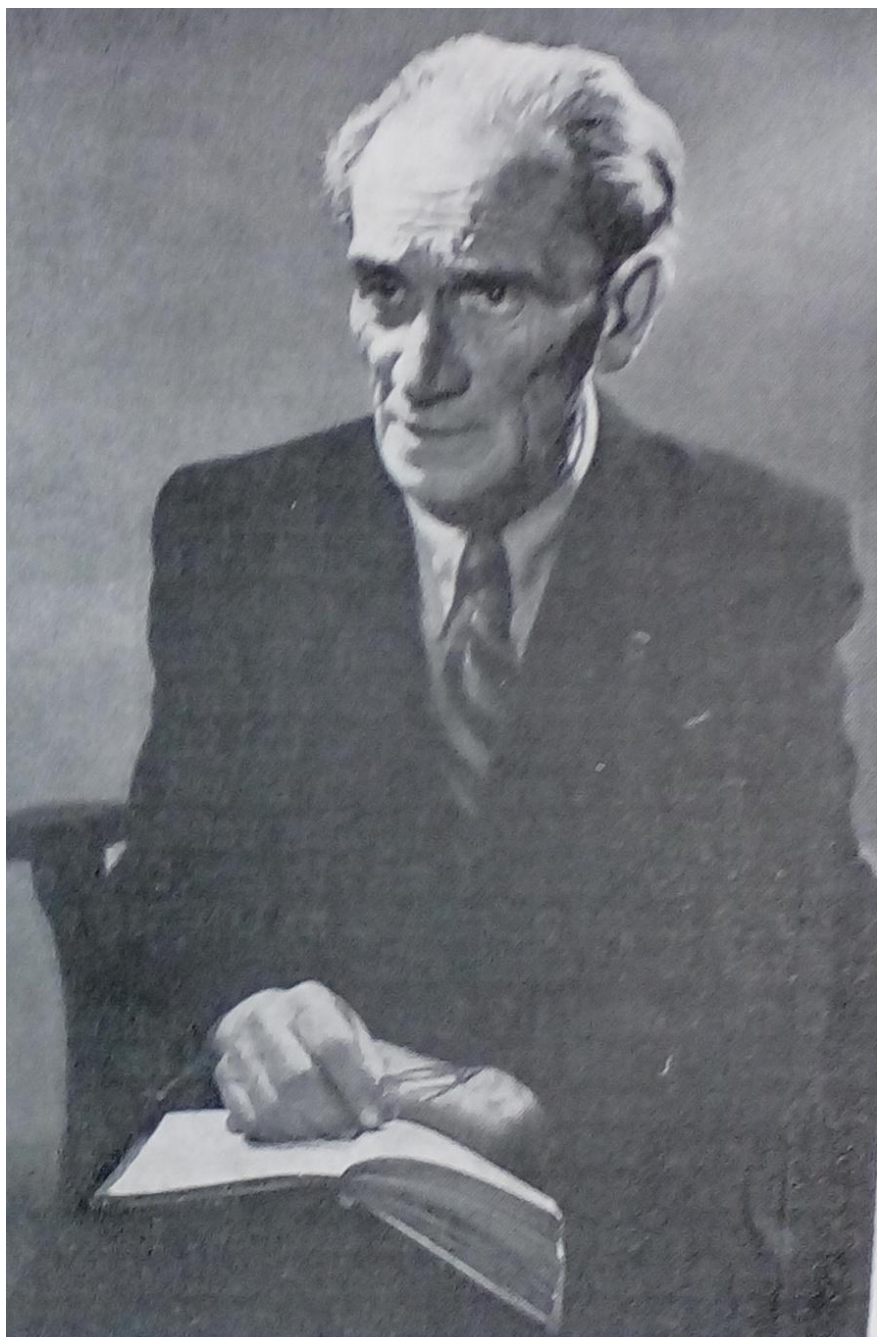
¹⁸⁰ *Májové oslavy v Kutné Hoře*, Krásné město, 1948, č. 2, s. 3

Příloha 10: Fotografie – „Kutnohorské derby“, zápas Sparta – AFK Respo¹⁸¹



¹⁸¹ SOkA Kutná Hora: Spolky Kutná Hora, Sportovní klub AFK RESPO Kutná Hora, Album fotografií (s komentářem) 1902-1948, kniha č. 1, s. 33

Příloha 11: Portrét Josefa Pírka (kronikář města v 50. letech)¹⁸²



¹⁸² *Kutnohorská divadelní sezóna v roce 1950*, Krásné město, 1950, č. 2, s. 4